

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

Çingiz Ələsgərli

SƏNƏTKAR ÖMRÜ

*Azərbaycan Respublikasının
Xalq artisti İlham Namiq Kamalın
həyat və yaradıcılığına həsr olunur.*

BAKİ- 2014

Ələsgərli Çingiz

Ə 48 Sənətkar ömrü. Bakı, “Təhsil”, 2014, 152 səh.

Kitab Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti, Prezidentin fərdi təqaüdçüsü, “Şöhrət” ordenli, Teatr Xadimləri İttifaqının “Qızıl Dərviş” mükafatı və “Sənətkar” medalının laureatı, Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin Estrada və musiqili teatr aktyoru kafedrasının müdiri, professor İlham Namiq Kamalın 65 illik həyat və 50 illik yaradıcılıq yoluna həsr olunub.

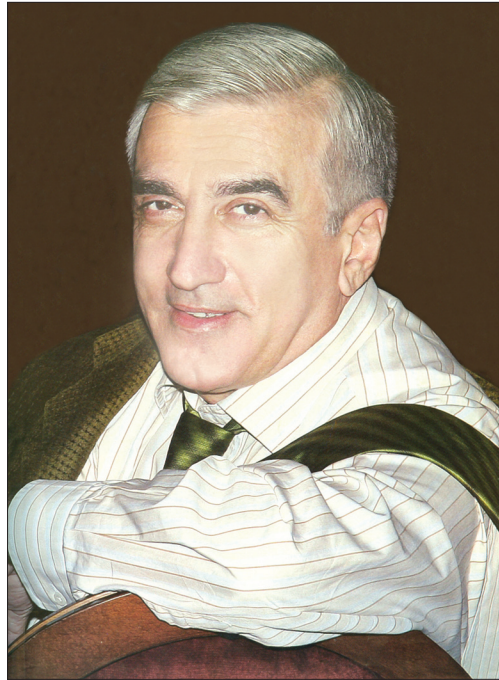
ÖN SÖZ ƏVƏZİ İLHAM NAMIQ KAMAL

Bu ad hər birimizə yaxşı tanışdır. Onu həm ölkəmizdə, həm də xaricdə yaxşı tanıyırlar.

Respublikanın Xalq artisti, Prezidentin fərdi təqaüdüçüsü, teatr səhnəsində, kino ekranlarında və radio verilişlərində mükəmməl obrazlar dünyası yaratmış İlham Namiq Kamal milyonların sevgisini qazanmış sənətkarlarımızdandır.

Xalqımızın, millətimizin ona olan məhəbbəti sonsuzdur. İlham Namiq Kamal, sözün əsl mənasında, xalqın artisti, millətin sənətkarıdır. O bu münasibəti həm yaratdığı rəngarəng obrazlarla, həm də mədəniyyəti, geniş dünyagörüşü, ensiklopedik biliyi və ən əsası da davranışı, insanlara olan sevgisi ilə qazanıb. O, hər kəslə öz dilində danışmağı, böyükklə böyük, kiçiklə kiçik olmağı bacaran bir insandır.

İlham Namiq Kamal tam müsbət auralı şəxsdir. O, həmişə insanlara müsbət əhvali-ruhiyyə bəxş edir. İlham Namiq Kamal ölkəsini, xalqını, millətini,

şəhərini, məhəlləsini, evini, ailəsini və ümumən insanlığı sevən adamdır. O, sözün əsl mənasında, həm də vətənpərvərdir. Ölkəsinin, vətəninin təəssübkeşidir.

İlham Namiq Kamal - 65

İlham müəllim başqasının uğuruna, müvəffəqiyyətinə sevinən insandır. O, insanlarda ancaq müsbət keyfiyyətləri görüb qiymətləndirən, dostu dost olan adamdır. Düşünürəm ki, İlham Namiq Kamal kimi bir insanın düşməni ola bilməz. Çünki hər kəsə yaxşılıq edən, hamıya əl tutan, əlindən pislik gəlməyən bir insanın da düşməni olar?

Hörmətli oxucularımızı, çoxsaylı tamaşaçıları, xalqımızın sevimli sənətçisi İlham Namiq Kamalın ömür və sənət yolu ilə daha yaxın tanışlığa dəvət edirik.

Elə bilirik ki, bu əyani tanışlıqdan sonra xalq sənətkarının ömür və sənət yolunun pərəstişkarları ona yaxından bələd olub, daha çox sevəcəklər.

Sözsüz ki, İlham Namiq Kamalın sənətkarlığı haqqında çox deyilib, çox

yazılıb, lakin bu zəngin yaradıcılıq haqqında nə qədər söz deyilsə də, nə qədər yazılsa da, yenə azdır. Ömrünün 50 ilini sənətə həsr etmiş sənətkarımız bu gün də yüksək sənət nümunələri yaradaraq tamaşaçılarını heyran etməkdədir.

Görkəmli teatr rejissoru Tofiq Kazımov maraqlı obrazları ilə tamaşaçıların qəlbinə yol tapmağı

bacaran Məmmədəli Vəlixanlıya həsr etdiyi monoqrafiyasında yazırdı ki, elə sənətkarlar var ki, səhnə sənətini və teatr sənətkarlığını sevən minlərlə tamaşaçı onları özlərinin yaxın tanışları hesab edirlər. İlham Namiq Kamal da məhz belə aktyorlardandır. Onu həyatda şəxsən tanıyanlar da, tanımayanlar da özlərinin yaxın tanışları hesab edirlər.

Onunla bir dəfə tanış olmuş insanlar, çox zaman onunla əbədi dost olurlar. İlham müəllim dost qədri bilən, dost yolunda hər cür cəfaya dözən insandır. Bu isə istedadıdır. İlham Namiq Kamal maraqlı sənətkar olmaqla yanaşı, hərtərəfli məlumatlı və səmimi insandır. Onunla məktəb, tələbəlik və aktyorluq illərində dostluq etmiş insanlar bu gün də həmin münasibəti saxlayırlar. O, belə demək mümkünsə, müsbət enerji mən-

bəyidir. Onun xoş simasına baxan hər kəs dərhal daxili bir rahatlıq duyur. Xoş siması, həmişə səliqəli və dəbli geyimi İlham Namiq Kamalı hər zaman hamıdan fərqləndirir.

Mən ilk dəfə onun obrazları ilə səhnədən və ekrandan tanış olub, böyük rəğbət bəsləmişəm. Bu böyük sənətkarla Mən 15–20 il bundan qabaq yaxın dost oldum. Onun yaradıcılığını həmişə çox maraqla izləmişəm və bir teatrşünas kimi zəngin yaradıcılığını, rəngarəng obrazlar dünyasını anlamağa, araşdırmağa və mətbuatda çap etdirib, oxucuların diqqətinə çatdırmağa çalışmışam.

Çox maraqlıdır ki, dövr dəyişsə də, yeni-yeni nəsillər gəlsə də, İlham müəllim dəyişmir. O, həmişə müasir qalmaqı bacarır. Bu da istedadıdır. İlham Namiq Kamal yaşa dolsa da, sənətkarlıq baxımından daha da mükəmməlləşir daha artıq müasirləşir. Xarakter etibarı ilə İlham müəllim dəyişməzdir. Daha dəqiq desəm, mən İlham Namiq Kamalı 50 yaşında da belə görmüşəm, 60 da belə görürəm. O, hələ də gənclik görünüşünü və cavanlıq qüvvəsini saxlayıb. Onun işgüzarlığına gənclər belə qibtə edə bilər. Çünki ancaq cavanlar belə işləyir. Bu, gəlişi gözəl sözlər deyil. Doğrudan da, İlham Namiq Kamal ancaq xarici

görünüşünə görə yox, həm də daxili dünyasına, düşüncələrinə görə də gənclərdir, müasirdir. O, dövrə münasibətinə görə də çox müasirdir. O, müasir dünyaya müasir baxışları ilə çoxlarından seçilir. İlham müəllim sanki təbiətə meydan oxuyur. Yaşı artdıqca sanki o, daha çox müdrikləşir, daha çox sənət təcrübəsi qazanır, insanlara və dostlara daha artıq diqqət ayırır.

Onu da xüsusi qeyd etməliyəm ki, İlham Namiq Kamal həmişə sənətə göstərdiyi ciddi münasibəti ilə seçilir. O, əvvəl özünə, sonra isə başqalarına qarşı tələbkarlıqla yanaşır. İlham müəllim sənətdə qeyri-ciddiliyi qəbul etmir.

İlham Namiq Kamal - 65

Yuxarıda qeyd etdiyim kimi, mən sevimli sənətkarımız İlham Namiq Kamalın çoxsaylı obrazları, rejissoru olmuş tamaşaları haqqında yazarkən həmişə onun yaratdığı sənətkarlıq nümunələrini yüksək qiymətləndirmişəm. Onunla apardığım saysız-hesabsız müsahibələrimdə sənətkar dostumun yüksək erudisiyasını, ensiklopedik biliyini, müasir düşüncə tərzini, davranış mədəniyyətini həmişə yüksək dəyərləndirmişəm. O, yaratdığı obrazlarla, quruluş verdiyi tamaşalarla, dövrün nəbzini tutmaqla yanaşı, həm də yaddaşlara həkk olunmağı bacarır. Yazılan hər bir əsər, o cümlədən dram nümunəsi, dövrün problemlərini özündə əks etdirir. Quruluşçu rejissor, hətta klassik nümunəni səhnəyə gətirərkən belə, mütləq dövrünün problemlərini göz önünə gətirir. Səhnəyə qoyulan hər bir əsər mütləq dövrünün problemlərinə toxunur. İlham Namiq Kamalın mənfi obrazları belə həmişə alqışla qarşılanır. Milli teatr tarixinə müraciət etsək görərik ki, belə hallar sənətdə olub. Bu, söz yox ki, çox böyük istedadın və başqalaşma bacarığından xəbər verir. Görkəmli aktyorumuz İsmayıl Dağıstanlı müasiri olmuş Möhsün Sənaniyə həsr etdiyi monografiyasında yazırdı:

“Adətən, tamaşaçı başdan ayağa mənfi olan surəti, o necə oynayırsa-oynasın alqışlamaz. Bir dəfə Möhsün “Almaz” tamaşasında İbad rolunda çıxış edərkən, çox alqışlanmışdı. Həmin tamaşaya baxan Cəfər Cəbbarlı səhnənin arxasına keçib, Möhsünün əlini sıxmış və “Sənin, İbadın, mənim İbadımdan qüvvətli çıxmışdır”, – demişdir.”¹

Aktyorun mənfi və ya müsbət obrazı yox, onun sənətkarlığı, rolu təqdim etmə bacarığı alqışlanır. İlham Namiq Kamalın da yaratdığı mənfi obrazların əksəriyyəti tamaşaçı alqışına səbəb olur. Bu obrazın özü alqışlanır, səhnədən və ya ekrandan dediyi kəlamlar isə, sözün əsl mənasında, dillər əzbəri olur. İlham Namiq Kamalın “Kişilər” (Altay Məmmədov) teletamaşasında yaratdığı Hüseyin Ağbacı və bu obrazın məşhur “Ciyərin yansın, hörmət hörmətə bağlıdır” sözləri, yaxud Anarın “Evləri köndələn yar” teletamaşasında Paşa Paşayev və onun söylədiyi “Canıqlar, ardımca” sözləri dediklərimizin bariz nümunəsi ola bilər. Bu siyahını istənilən qədər artırmaq olar. Fikirlərimizi İlham Namiq Kamalın həm əvvəlki, həm də müasir tamaşalarına və bu nümunələrdə yarat-

¹Azərbaycan Teatr Cəmiyyəti. İsmayıl Dağıstanlı. Möhsün Sənani. Bakı, 1971, səh. 34.

dığı mükəmməl obrazlara da aid etmək olar. Onu da qeyd etməliyik ki, “Evləri köndələn yar” tamaşasında İlham Namiq Kamal, mərhum sənətkarımız, Xalq artisti Yaşar Nuri ilə qeyri-adi duet yaradıb. Teletamaşa rəngarəngliyi, ideya möhtəşəmliyi və aktyor ifalarının mükəmməlliyi ilə bu gün də, tamaşaçıları heyran edir. Hər bir aktyor, söhbət yüksək peşakar səviyyəli aktyorlardan gedir, zamanəsinin güzgüsüdür deyirlər. Deməli, aktyor zamanəsini özündə əks etdirir. Belə olan halda aktyor olan kəs zamanəsini adi insandan daha yaxşı bilməlidir. Belə demək mümkünsə, aktyorlar həm zamanəsinin güzgüsü, həm də zamanəsinin rəmzidirlər.

“İncəsənətin canlı bir növü olan teatr sənəti daxilində yaşadığı cəmiyyətin kiçik bir modelidir”¹, – deyirlər. Teatr aktyor, aktyor isə teatr deməkdir. Teatr həm sintetik, həm də sinkretik sənətdir. Teatr bir çox sənət növlərini özündə birləşdirsə də, nəticə etibarilə sonda tamaşaçı ilə üzbəüz qalan aktyordur. Aktyorun yaratdığı obraz haqqında yazmaq həm asan, həm də çətindir. Asandır ona

görə ki, aktyorun yaradıcılığı haqqında hər kəs fikir söyləyə bilər. Çətindir ona görə ki, aktyorun yaratdığı obrazlar haqqında dəqiq və elmi dəyəri, ancaq tədqiqatçı alimlər, teatrşünaslar verə bilər. Zəmanəsinin rəmzinə çevrilmiş sənətkarların möhtəşəm sənətləri haqqında zaman-zaman yazılıb və gələcəkdə də yazılacaq. Karifey sənətkarlarımız haqqında yazılanlar milli teatr tariximizin şanlı səhifələri hesab olunmalıdır. Lakin qədim dövrün bəzi lent yazılarındakı görüntülərə baxarkən, düzü, yazılanla görüntü arasındakı kəskin fərq bizi bir qədər çaşdırır. Əslində, belə də olmalıdır. Çünki biz, müasir insanlar, bu gün, məsələn, Hüseyn Ərəblinskinin və ya Abbas Mirzə Şərifzadənin o dövrdə oynadığı obrazları seyr etsək, onların bizə təsiri fərqli olacaq.

Hüseyn Ərəblinskinin möhtəşəm obrazları haqqında çox yazılıb. Deyilənə görə, onun yaratdığı obrazlar təsir gücünə görə çox qüvvətli olub. Görkəmli aktyorumuz Sidqi Ruhulla Hüseyn Ərəblinskinin mükəmməl obrazları haqqında yazırdı: “Ərəblinski oynadıqda bir çox

¹Məsməxanım Qubadova. Əli bəy Hüseynzadə və teatr. Monoqrafiya. Bakı, «Gənclik», 2011.

ağlayanların davamsız halda tamaşa salonundan çıxarıldığını öz gözlərimlə görmüşəm.”¹

Korifey sənətkarımızın obrazlarını dəfələrlə səhnədə görmüş professor Əziz Şərif öz gündəliyində yazırdı:

“O, səhnədə rol oynamır, yaşayırdı... Tamaşaçıları sanki hipnoz edir, öz hissi-ni, ehtiraslarını, dər-dini, sevincini, öz sevgisini və nifrətini, özünün düşüncə və şübhələrini tamaşaçıya aşılayır və bütün tamaşa boyu da qıvrım saçında, işıqlı, mavi gözlərində, nazik qamətində, qalın dodaqları arasında görünən düyü kimi ağ dişlərin düzülüşündə ifadə tapırdı...”²

Belə bir aktyor ifası dövründə lazımı səviyyədə qəbul olunsada, bu gün həmin effekti verməz. Dövr öz sözünü deyir, başqa sözlə, hər bir dövr öz sənətini və sənətkarını yetişdirir.

Görkəmli rejissor Mehdi Məmmədov Hüseyn Ərəblinskiyə həsr etdiyi monoqrafiyasında yazırdı:

“İncəsənət xadimləri arasında aktyor yeganə sənətkardır ki, öz müasirləri ilə

bilavasitə ünsiyyətdə olur, sözün əsl və müstəqim mənasında, onlarla üzbəüz dayanır, onu həyəcanlandıran hissləri, onu narahat edən fikirləri öz vətəndaşlarına (tamaşaçılarına) özü çatdırır, onlarla bir ürəyin döyüntüsü ilə bir vaxtda, eyni həyatda yaşayır”³.

Daha sonra görkəmli rejissor, professor Mehdi Məmmədov yazırdı:

“Aktyorun yaradıcılığı onun yaşadığı dövrün canlı salnaməsi hesab edilə bilər”⁴.

İlham Namiq Kamalla sənətkarlıq məsələləri və o cümlədən aktyor yaradıcılığı haqqında çoxsaylı söhbətlərim yadıma düşür. Bu söhbətlərin sonunda İlham dostum həmişə görkəmli dramaturqumuz Cəfər Cəbbarlının aktyor yaradıcılığına verdiyi çox dəqiq “tərif”i yada salır və bununla da fikirlərimiz yekunlaşırdı. İlham Namiq Kamalın çox önəm verdiyi fikirləri yada salsaq pis olmaz.

Cəfər Cəbbarlı yazırdı:

“Aktyor psixologiyani gözəl bilməlidir. Yeni səhnə getdikcə zahiri gurultulardan, nümayişlərdən ayrılır. İn-

¹ Azərbaycan Teatr Cəmiyyəti. M.C.Cəfərov. Sidqi Ruhulla. Bakı, «Azərnaşr», 1949, səh. 29.

² Yenə orada, səh. 29

³ Azərbaycan Teatr Cəmiyyəti. Hüseyn Ərəblinski (həyatı və yaradıcılığı) Azərbaycan Dövlət Nəşriyyəti, Bakı, 1973, səh. 3.

⁴ Yenə orada, səh. 3.

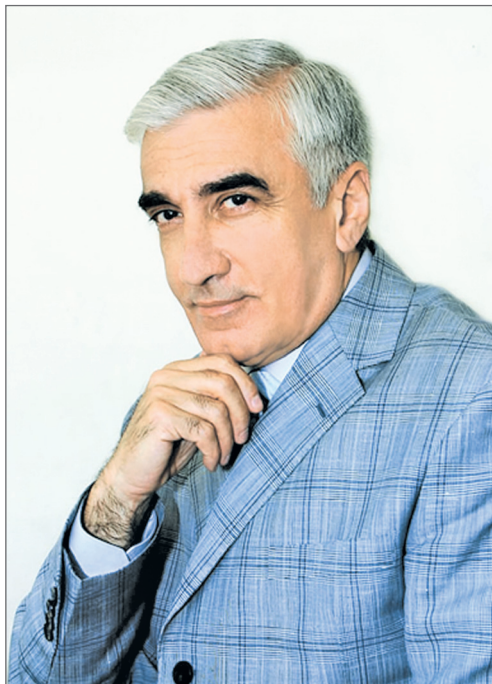

sanlığın daxili həyatına, onun mənəviyyatına, ruhuna girib, orada daimi bir hərəkətdə olan duyğular, çarpışmalar, mübarizələrə uğrayır, bu gizli və rəngarəng həyatı bütün genişliyi ilə təhlil edib ortaya çıxarır. Aktyor heç bir mənəvi həyata yabançı qalmamalıdır”.¹

İlham Namiq Kamal Cəfər Cabbarlının ancaq bu fikirləri ilə kifayətlənmirdi. Ölməz dramaturqun “Aktyor nədir?” məqaləsindəki fikirləri də misal gətirirdi. Bu fikirlərin ifadə olunduğu mətni olduğu kimi oxucuların diqqətinə çatdıraraq. Məşhur dramaturq adıçəkilən məqalədə yazırdı:

“Aktyor canlı bir ədəbiyyatdır. Böyük bir ədibin yuxusuz gecələrdə çalışıb vücuda gətirdiyi bir əsəri, onun ölü kağızlar üzərində qaraladığı fikirləri, fəlsəfələri, gözəllikləri, incəlikləri, gülüşləri, göz yaşlarını aktyorlar alır və özündə canlandırır və beləliklə... canlı bir ədəbiyyat olmuş olur.

Aktyor bir rəssamdır ki, özü də əsərdir. Başqa sözlə söyləsək, aktyor bir rəssamdır və eyni zamanda aktyor bir canlı şəkildir... O bir şəkildir ki, özü də yaradıcıdır. Aktyor əsərdə sözlərlə təsvir olunmuş bir tipi alır, öz dühasının, öz istedadının qüvvəsi ilə onu özündə can-

landırır. Onun simasındakı bütün rəngləri, bütün cizgiləri alır, öz fırçası ilə öz-özünə nəql edir.

Burnunu böyüdür, yanaqlarını çuxurlaşdırır, dişlərini tökür, nə bilim, daha nə kimi rənglər, nə kimi boyalarla həmin tipin görkəmini öz simasına nəqş edir. Elə bir məharətlə ki, onun siması təsvir etdiyi tipin bütün mənəvi həyatını, bütün ruhunu, bütün varlığını ilk baxışda əks etdirir. Buna müvafiq paltarların da

İlham Namiq Kamal - 65

¹Azərbaycan Teatr Cəmiyyəti. M.Məmmədov. Hüseyn Ərəblinski (həyatı və yaradıcılığı). Bakı, «Azərneşr», 1973, səh 21.

yarandığı nəzərə alınarsa, o zaman həmin canlı şəklə heç kəs bu və ya digər aktyordur” söyləməz və ondan çıxarılmış təsvirə hər kəs “bu, Nadir şah, bu, Hacı Qaradır” – deyər. Bu şəkil canlı olar. Hərəkət edər, söylər, ağlar, gülər, bir sözlə, yaşar.

Aktyor təsvir etdiyi tipin mənəviyyatı ilə yaşar. Həqiqi aktyor belə bir boyadan sonra güzgüyə baxarsa, özünün özü olduğuna şübhə edər. Təsvir etdiyi tip şübhəli, qorxaq, hiyləgər, igiddirsə, o da müvəqqəti bir zaman üçün təbiətən özünü elə hiss edər.

Aktyor, bir heykəltəraşdır ki, yaratdığı heykəl yenə özüdür... Aktyor bir musiqişünasdır. Eyni zamanda aktyor canlı bir aləti-musiqidir. Daha doğrusu, aktyor bir musiqişünasdır ki, çaldığı aləti yenə özüdür...

Söylədiklərimin hamısını bir sözlə deyəcək olursaq, aktyor sənətkardır”.¹

Sənətkar dostum həmişə ölməz dramaturqun bu fikirlərini səsləndirəndən sonra, bir qayda olaraq, onun məşhur “Aktyor” şeirini əzbərdən söyləyərdi.

Söhbət əlbəttə ki, əsl aktyordan, əsl sənət xadimindən gəlir.

Bu yazdıqlarım bir aktyorun, sənətkarın zəngin səhnə və ekran fəaliyyəti

yətini əhatə etmək üçün yazacağım fikirlərə bir növ giriş hesab olunmalıdır.

Bir daha təkrar edirəm, aktyor yaradıcılığı haqqında fikir yürütmək olduqca çətin və məsuliyyətlidir. Məhz bu səbəbdən bir neçə sənət xadiminin və o cümlədən ölməz Cəfər Cabbarlının aktyor yaradıcılığına həsr etdiyi məşhur kəlamlara müraciət etdik ki, aktyor fəaliyyəti araşdırarkən ən xırda səhvə belə yol verməyək.

Mən həmişə elə bilirdim ki, İlham müəllimi kifayət qədər yaxşı tanıyıram. Ancaq bir məsələ daim məni narahat edirdi. Düşünürdüm ki, İlham Namiq Kamalla neçə illərin dostu olsam da, onunla bircə dəfə də yol yoldaşı olmamışam. Maraqlıdır, görəsən, İlham müəllimin yol yoldaşlığı necədir? Axı birindən soruşanda ki, qardaşın necə adamdır, deyir, bilmirəm, onunla yol yoldaşı olmamışam. Deyirlər, yol yoldaşı olmadan insanı tanımaq olmaz. Demək, yol ən yaxşı sınaqdır. Öz fikirlərimlə qovrula-qovrula qalmışdım. Onu da qeyd etməliyəm ki, İlham dostumun tərəfmüqabilinin fikrini oxumaq qabiliyyəti də var. Mən bunu çoxdan hiss etmişdim. Bu dəfə də belə oldu. Elə bil bütün bun-

¹Azərbaycan Teatr Cəmiyyəti. Cəlal Məmmədov. Rza Təhmasib. Bakı, 1966, səh. 21–22.

ları his edibmiş kimi, bir gün İlham dostum gülə-gülə mənə baxıb dedi ki, hazırlaş, Şamaxıya “Dədəgünəş”ə Novruz şənliyinə gedirik. Oradan elə mənim Mədrəsədəki bağına da gedərik.

Təəccüblə sevincim bir-birinə qarışmışdı. Uzaq yol və Azərbaycanımızın gözəl diyarlarından biri olan gözəl Şamaxı. “Pəh, pəh... Bundan gözəl nə ola bilər?”

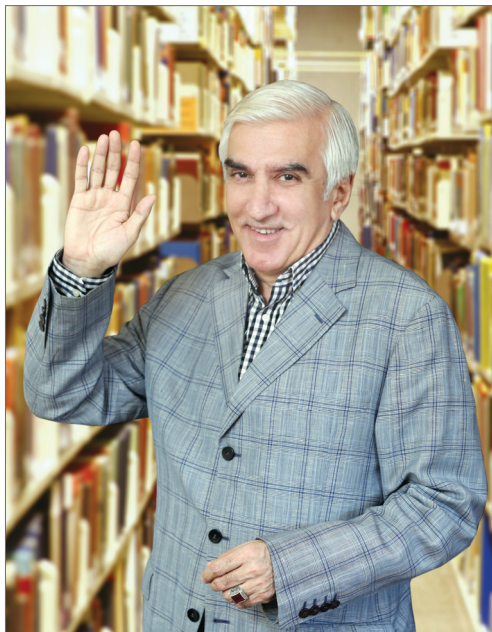
Buna deyərlər, istədiyini yar idi, yetirdi Pərvərdigar.

Axır ki, İlham müəllimlə yol yoldaşı olmaq səadəti mənə də nəsib oldu. Onu da deyim ki, İlham Namiq Kamalın yol yoldaşlığı haqqında çox eşitmişdim. Ancaq bir var eşitmək, bir də var görmək. Təxminən yol marşrutunu göz önünə gətirdim.

Vaxtını danışdıq, vədələşdik.

Səhər saat 7:30-da İlham dostumun “Mitsubişi Pajaro” avtomobilində yola çıxacaqdıq. Uzaq yol, İlham Namiq Kamalın dədə-baba yurdu, şirin-şəkər söhbətlər, xatirələr, sənət haqqında qiymətli fikirlər.

Fikirləşdim ki, onun yolboyu danışacaqlarını diktafonun yaddaşına (lentinə) yazsam, pis olmaz. Düşündüklərimi İlham müəllimə dedim, o da razılaşdı. Beləliklə, yola hazırlaşmağa başladım.

İlk növbədə, mənimlə xeyli səfərlərdə olmuş diktafonumu sazladım. Hər ehtimala qarşı bloknotumu və qələmimi də götürdüm. Beynimdə təxmini suallar hazırladım.

Səhərisi gün İlham Namiq Kamalla görüşüb yola çıxmalıydıq. Onu da qeyd etməliyəm ki, İlham müəllim işlərində dəqiqliyi sevən adamdır. O, gedəcəyi yerə gecikməyi sevmir. Özü dəqiq olduğu üçün başqalarından da dəqiqlik tələb edir.

Səhər açıldı. İlham dostumdan fərqli olaraq, mən müəyyən səbəblər üzündən

İlham Namiq Kamal - 65

yuxudan gec oyandım. Buna görə də görüş yerinə gecikdim. Gecikdiyimə görə sənətkar evdən öz avtomobilində tək çıxdı və mobil telefonuma zəng vurub bildirdi ki, məni Sulutəpə qəsəbəsində gözləyəcək. Mən üzrxahlıq edib, tez özümü Şamaxı yolunda yerləşən Sulutəpə qəsəbəsinə çatdırmağa çalışdım. Yaşadığım Buzovna qəsəbəsindən Koroğlu metrostansiyasına gəldim. Otuz yeddi kilometr yolu 15 dəqiqəyə qət etmək pis deyil. İndi qalır Koroğlu metro dairəsindən Sulutəpə qəsəbəsinə çatmağım. Tez bir taksiyə yaxınlaşdım. Bircə onu dedim: “Sulutəpə qəsəbəsinə, özü də tez”.

Sürücü söz verdi ki, 10 manat müqabilində məni 25 dəqiqəyə dediyim yerə çatdıracaq. Başqa əlacım yox idi. Razılaşdım. 10 manat pulumdan keçib özümü tez Sulutəpə qəsəbəsinə çatdırmalıydım ki, sənətkar dostum çox gözləməsin. “Ya Allah” – deyib, yola düzəldik. Yolu yarı etmişdik ki, İlham dostum yenidən əl telefonuma zəng vurdu və adəti üzrə: “Hardasan, qadan alım”, – deyər soruşdu. Yenə üzr istəyib, dedim ki, on dəqiqəyə gəlirəm.

İlham dostum gülə-gülə dedi: “Gəlmirsən e, gedirsən”. Hər ikimiz güldük. Sürücüdən xahiş etdim ki, mümkünə sürəti artırı, çünki məni çox hörmətli bir in-

san gözləyir. Sürücü “baş üstə” – deyib, sürəti artırdı və hörmətli şəxs kim olduğu ilə maraqlandı. Sürücülər hər şeylə maraqlanan olurlar. Mən İlham Namiq Kamalın adını çəkincə sürücünün üzü güldü. Mənə baxıb:

– İnanın müəllim, İlham müəllim, bizim ailənin sevimlisidir. Onun özü də, oynadığı rollar da ürəyimizdən xəbər verir, – dedi.

Təəccüblənmədim, çünki dəfələrlə İlham dostuma olan xalq məhəbbətinin şahidi olmuşdum. Bu da növbəti sevginin təzahürü idi.

İndi taksi daha sürətlə mənzil başına tələsirdi. Sanki mənimlə bərabər, sürücü də İlham Namiq Kamalı görməyə tələsirdi. Sürücü yolboyu mənə İrəvan xanlığından, doğma torpaqlarından qovulmaqlarından danışdı. Mən ona qulaq assam da, fikrim sənətkar dostumun yanında idi. Sürücü danışır və arada mənim narahatçılığımı görüb avtomobilinin sürətini bir az da artırırırdı. Axır ki, gəlib mənzil başına çatdıq. Sürücü saatına baxıb: “Ay müəllim, sizi 25 dəqiqəyə yox, cəmi 15 dəqiqəyə Sulutəpəyə çatdırdım”.

“Halal olsun” – deyib, sidq-ürəklə 10 manatımdan əlimi üzəldim. İlham dostum özünün şəxsi ağ rəngli “Mit-

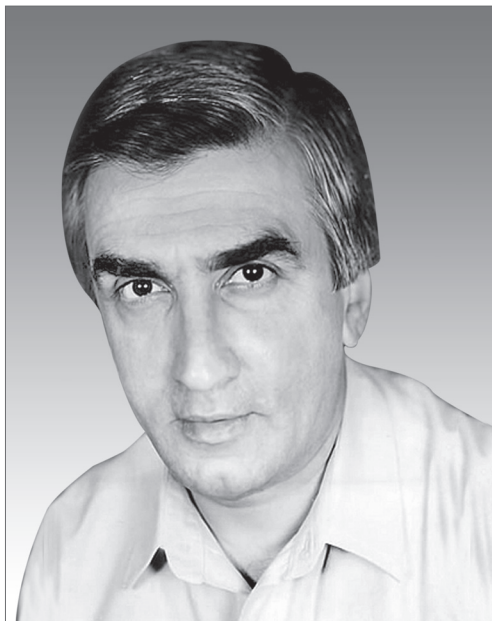

subişi Pajaro” avtomobilində şəstlə əyləşib mənə gözləyirdi. Mən sürücü ilə hesablaşıb, sənətkar dostumun avtomobilinə yanaşdım. Sürücü heyranlıqla avtomobilindən İlham müəllimi seyr edirdi. Avtomobilin qabaq qapısını açıb maşına əyləşdim. İlham dostumla salamlayıb, hal-əhval tutdum. İlham Namiq Kamal “Ya Allah” – deyib, avtomobili işə saldı. Maşın düz yola çıxdı. Sənətkar qardaşım mənə baxıb gülə-gülə: “Xeyir ola, gecikmisən, deyəsən, axşam evdə yığıncaq olub”, – dedi.

Heç nə İlham dostumun gözündən qaçmır. Dedim ki, qızım Ülkərin ad gününü idi, qohum-əqrəba gəlmişdi və bir balaca qeyd elədik. Sənətkar güldü və dedi: “Böyük qız olsun, ancaq gərək sən deyəydin, onda bir az gec çıxardıq”.

İlham müəllim hara, nə geyinməyi gözəl bilir. Bu dəfə də İlham dostum ona çox yaraşan yol paltarında, idman stilində geyinmişdi. Cins şalvar, damadama köynək və kostyum ansamblını tamamlayan cins gödəkcə geyinmişdi.

Yoldan keçənlər, avtomobilimizlə yanaşı gedən maşınların sürücüləri və sərnişinləri İlham Namiq Kamala təbəssümlə baxıb, onunla salamlayırdılar. O, hamı ilə görüşür, heç kəsi diqqətindən kənarda qoymurdu.

İlham dostum yola baxa-baxa, maşınını sürüb, söhbət edirdi:

– Sən bizim Poluxin küçəsindəki məhləmizi yaxşı tanıyırsan. İndi də bəzən düşünürəm ki, məhləmiz və orada yaşayan insanlar unikal adamlardır. İnan mənə, bəzən fikirləşirəm ki, bu məhlədə yox, bir başqasında doğulub, yaşasaydım, gördüyün İlham olmazdım. Bizim qonşularımızın bir neçəsinin adını çəksəm, hər şey aydın olar. Mən, dediyim kimi, Poluxin küçəsi həyat nömrə 121-də doğulmuşam. Bura bizim ata-baba mülkümüzdür. Xalq artisti, tarzən

İlham Namiq Kamal - 63

*İlham Namiq Kamalın
babası Ağacəfər Əhmədov*

*İlham Namiq Kamalın anası
Şeyda xanım və atası Namiq Kamal*

İlham Namiq Kamal - 65

Hacı Məmmədov, Əməkdar artist, klarnet ustası Ələkbər Əsgərov, SSRİ-nin Xalq artisti Sona Aslanova, “Azərbaycanfilm” kinostudiyasının sabiq direktoru, “Moza-lan” satirik kino-jurnalının sabiq baş redaktoru, Əməkdar incəsənət xadimi Ziyafət Abbasov bizim həyətin kirayənişinləri idilər. Onlarla canbir qəlbə, mehriban qonşuluq şəraitində yaşayırdıq. Həyətimizdən əlavə, küçəmizdə də tanınmış sənətkarlar yaşayırdı. Bizdən sağ tərəfdə məşhur yumorist Cahangir Aslanov, Əməkdar artist Əzizə Qasimov, bir az aralıda Xalq yazıçısı İmran Qasimov, daha sonra Əməkdar artist, balaban ustası Bəhrüz Zeynalov, bir az da o tərəfə nağara us-

tası Çingiz Mehdiyev, Xalq artisti Həsən Məmmədov, Xalq artisti, fortepiano ustası Çingiz Sadıqov, sağ tərəfdə Xalq artisti Şahmar Ələkbərov, bir tin o yana rejissor Lütfi Məmmədbəyov və bir qədər o yanda musiqimizin korifeyi Üzeyir Hacıbəyli yaşayırdı.

İlham müəllim susdu, diqqətlə yola baxıb, düşüncələrə daldı.

Mən onun xasiyyətində olan daha bir keyfiyyəti də oxucuların diqqətinə çatdırmaq istəyirəm.

Onun nitqindəki düşüncə ardıcılığı məni valeh edirdi.

Sənətkar haqlı idi. Doğrudan da, insanın formalaşmasında məkanın rolu böyükdür.

Mən təbii ki, onun fikirləri ilə razılaşdım. Doğrudan da, insanın yaşadığı məkan, müəyyən mənada, onun xarakterinin təyinedicisi olur. Bu məhəllələri və həyətləri mən italyan məhəllələrinə və həyətlərinə bənzədirəm. Dar döngələrdə, balaca həyətlərdə, maraqlı xarakterlər, adi və eyni zamanda qeyri-adi insanlar yaşayırdı. Belə məhəllələrin və həyətlərin öz ağıllısı, dəlisi, alimi, əyyaşı, ağıldan kəmi, pisi, yaxşısı göz önündə olur. Hamı bir-birini tanıyır, eyni zamanda hamı bir-birinin “cikini-bikini” bilir. Belə məhəllədə doğulub yaşayan uşaq, təbii ki, sənətkar olmalı idi. Çünki belə məhəllələrdə çox zəngin xarakterlər olur. Elə də oldu. Ən müxtəlif və zəngin xarakterli insanlar görmüş İlham Namiq Kamal özü də kamil xarakterlər ustası oldu. Axı bu məhəllələr həm də sənətkarlar məhəlləsi hesab olunur.

Söz yox ki, uşağın xarakterinin formalaşmasında, dediyimiz kimi, məktəbin də rolu böyükdür.

İlham Namiq Kamal sevimli məktəbini, sinfini və sinif rəhbəri Əliheydər müəllimi belə xatırlayır:

– Dediyim kimi, oxuduğum 14 nömrəli məktəb də mənim üçün çox əziz və doğmadır. Sonralar başqa məktəblərdə, bir çox elm və təhsil ocaqla-

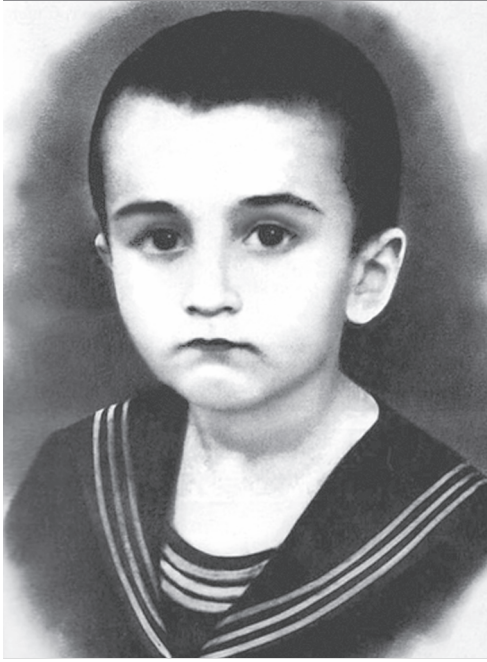
*İlham Namiq Kamalın
anası Şeyda xanım*

rında biliyimi artırmışam. Böyük-böyük binalar, dəhlizlər görmüşəm, amma onların heç biri bu balaca 14 nömrəli məktəbin yerini verməyib. Bu məktəbin pəncərələri, qapıları, damı, damının qırı da mənə əzizdir... Bu adi məktəb mənə çox doğmadır.

Mən onun məhəlləsinə və məktəbinə olan sevgisini alqışlayıb tərifləyəndə o, gülə-gülə söhbətinə davam etdi:

– Gözəl binadır. Bakı böyüyüb, müasir dünyanın tələblərinə uyğun inkişaf edib, amma bu binanı qırx il bundan qabaq necə görmüşəmsə, elə bu gün də elədir. Kişi kimi elə bir sifətdədir.

İlham Namiq Kamal - 65

Balaca İlham

İndi də pəncərələrinə baxanda gözümün qabağında keçmiş müəllimlərim gəlib durur. Elə onlar da o pəncərələrdən sanki mənə baxıb, əl yelləyirlər.

Öz-özümə düşündüm ki, İlham dostum necə də obrazlı danışır. Fikrini dağıtmamaq üçün ona heç bir sual vermədim ki, maraqlı söhbətini davam etdirdsin. İlham Namiq Kamal sevimli məktəb illərinin şirin xatirələrini çözürdü:

– Sınıf rəhbərim qarabuğdayı, şişman bir kişi idi. Adı Əliheydər, soyadı

da Qasımzadə idi. Birinci gündən sinif rəhbərim olub, çox maraqlı xarakter idi. Əsl tipaj idi. Bu günə kimi çox rollar oynamışam, nə qədər xarakterlər yaratmışam, amma nə qədər çalışsam da, onun bircə addımını ata bilməmişəm. Təkrar olunmaz adam idi. Bir az əsəbi idi, bir az da zalım...

İlham Namiq Kamalın obrazlı təsviri ilə pəhlivan cüssəli, qarabuğdayı Əliheydər müəllimin surəti gözlərim önündə canlandı. Əliheydər müəllim acıqlı nəzərlərlə əvvəl mənə, sonra isə keçmiş şagirdi İlhamı baxdı. İlham müəllim gül-gülə Əliheydər müəllimə baxıb, söhbətinə davam etmək istəyirdi ki, yoldan keçən piyada İlham müəllimə salam verdi. İlham müəllim çox böyük hörmətlə piyadanın salamını alıb söhbətinə davam etdi:

– Xülasə, şagirdin canını boğazından tutub çıxarırdı. Deyirlər, bir dəfə Əliheydər müəllim, Allah rəhmət eləsin, keç günahımdan, ustad mətbəxdə oğlunun üstünə qışqırır. Uşaq dözməyib atasına bir balaca cavab qaytaran fəson olur...

İlham dostumun obrazlı danışığına, yumoristik-satirik bənzətmələrinə heyranlıqla qulaq asırdım. Diktafonum isə İlham Namiq Kamalın teatral məzəli danışığını həm lentə, həm də tarixin

yaddaşına yazırdı. Görünür, İlham dostumun sənətkarlıq keyfiyyətləri artıq məktəb illərindən özünü büruzə verirmiş. İlham müəllim maraqlı müsahib olmaqla yanaşı, həm də istedadlı nağılçıdır. O, çoxumuzun görmədiyini, fikir vermədiyini ən xırda detallara qədər görür və yaddaşına köçürür. O, nəql etdiyi əhvalatlara rəngarəng cizgilər qatmaqda da mahirdir. İlham Namiq Kamal maraqlı söhbətini davam etdirir:

– Paho! Gözünün düşməniydi ki, qabağındakı şagird ona cavab qaytarsın. Nə danışsın. Əliheydər müəllim o şagirdi sinifdə boğazından asardı. Nə isə, oğlu kişiye cavab qaytarır. Müəllim də möhkəm qəzəblənir, sağa baxır, sola baxır, uşağı vurmağa əlinə bir şey keçmir. Qazın üstündə də bütün bakılılarda olduğu kimi, indi olmasın, küftə-bozbaş pırpıpqıqnan bişməkdəymiş. Əliheydər müəllim əlini soxur qaynayan qazana, çiy küftələrin birini götürüb snayper kimi tullayır uşağa. Çiy küftə olsun, özü də qaynar. Küftə qumbara kimi partlayır uşağın gözündə. Uşaq düz üç ay xəstəxanada yatdı. İndi təsəvvür edin, belə bir sinif rəhbəri olan sinifdə oxumaq nə qədər şərəfli idi mənim üçün!

İlham Namiq Kamal çox maraqlı söhbətinə ara verdi. Gözləri yollarda, əlləri avtomobilin sükanında xatirələrə

Məktəb illəri

dalmışdı. O, diqqətlə yola baxır, yol qaydalarına ciddi riayət edirdi. İlham müəllim xatirələrindən, xatirələr də ondan ayrılı bilmirdi:

– Məktəbdə oxuduğum illərdə teatra böyük həvəsim vardı. Bilirsiniz, görüklərim, oxuduqlarım, oynadıqlarım onsuzda bir tamaşa idi. Mən məhəllədə də, məktəbdə də, hər yerdə tamaşa görürdüm. Sanki tamaşa, teatr, mənim içimdə, mənim daxilimdə idi. Məzəli idi, çox məzəli, hələ üstəgəl, o illərdə bizim tez-tez getdiyimiz teatrlardan bi-

rincisi Gənc Tamaşaçılar Teatrı idi. Bu teatrın səhnəsində kimləri görməmişəm? Qüdrətli sənətkarları, sözün əsl mənasında, nəhəng aktyorları, o illər teatr mənim üçün nağıl, nağıllar aləminin qəhrəmanları isə Ağadadaş Qurbanov, Əliağa Ağayev, Yusif Vəliyev, Firəngiz Şərifova, Hüseynağa Sadıqov, Lütfü Məmmədbəyov, Məmmədağa Dadaşov, Süleyman Ələsgərov və başqaları idi...

Söhbətin bu yerində mən yenə özümü saxlaya bilmədim.

– Bəs indi necə?

İlham müəllim özünəməxsus tərzdə güldü və mənə baxıb:

– Mənim üçün teatr yenə nağıldır, ancaq daha artıq rəngarəng, daha artıq parlaq və eyni zamanda daha artıq möcüzədir. Bu nağıllar reallıqla vəhdətdədir. Reallıq nağıllara, nağıllar isə reallığa qarışıb. Hər bir yeni tamaşa mənim üçün nağılla möcüzənin qarışığıdır. Hər bir yeni obraz mənim üçün yeni tanışdır.

Yeni tanışın taleyi isə mənə doğma və əzizdir. Saysız-hesabsız talelər yaşamışam. Düşüncələr İlham Namiq Kamalı uzaqlara apardı. Hiss edirdim ki, İlham dostum uzaq keçmişin şirin xatirələrinə dalıb. Avtomobil rahat asfaltda şütüyürdü. İlham müəllim də xatirələrin hamar yollarında irəliləyirdi.

– Mən 8 illik təhsilimi dediyim kimi 14 nömrəli məktəbdə almışam. 8 illik təhsilimi başa vurandan sonra, bütün sinfimizi 31 nömrəli məktəbə köçürüblər. Burada 11 illik təhsilimi başa vurmuşam. Bu məktəbdə sinif rəhbərimiz Əliağa Heydərlı olub.

Yadımdadır, bir dəfə Əliağa müəllim bütün sinfi tamaşaya aparmışdı. Tamaşanın adı yadımda deyil. Deyəsən, nağıl-tamaşa idi. Bir həftə qabaqdan pulumuzu yığıb bilet almışdıq. Nə isə, gəldik Gənc Tamaşaçılar Teatrına.

Hərə öz yerində əyləşdi. Bizim sinif də dəstə ilə əyləşmişdi. Xəbər gəldi ki, bəs nağıl-tamaşanın əsas qəhrəmanı xəstələnib, onun əvəzinə başqa əsərə baxacaqsınız. Həmin əsər də, “Pavlik Morozov” tamaşası idi. Sözüm yox... Pavlik də olar, lap elə Morozov da. Nə olar... Baxaq görək bu Pavlik kimdir, nə qələt qarışdırır. Əsər başlandı, nə başlandı. Oturub baxırıq. Yəqin, oxucuların yadında olar. Pavlik xoşqeyrət buğdaları anbardan çıxarıb, təhvil verir ki, atam qolçomaqdır, bunları gizlədib. Tamaşanın bu yerində Əliağa müəllim, bizim unikal sinif rəhbərimiz, dik tullanır yerindən. Üzünü zala tutub deyir: “Bizim sinif, çıxın bayıra! Bu bizim tamaşa deyil”.

Hamımız durub zaldan çıxdıq və başa düşdük ki, adam ac olar, ancaq ki-

şi olar. Daha Pavlik kimi atasını satan olmaz. Bax Əliğa müəllimin bizə verdiyi ən böyük həyat dərsi bu oldu.

Əliğa müəllim çox cəsarətli insan idi. Təsəvvür edin ki, XX əsrin 60-cı illərində Sovet ideologiya maşınının tam gücü ilə işlədiyi bir zamanda orta məktəb müəlliminin belə bir hərəkəti çox pis nəticələr verə bilərdi. Onu məsuliyyətə də cəlb edə bilərdilər, partiya cəzası da verərdilər. O, ən azı işdən xaric edilə bilərdi. Ancaq bütün bunlara baxmayaraq, Əliğa müəllim lazım bildiyini, düzgün hesab etdiyini etmiş və şagirdlərinə əsl həyat dərsi keçmişdi.

Doğrudan da, bu, əsl həyat dərsi idi. O gündən səhnəyə, teatra daha bərk aludə oldum. Çünki baxıb gördüm ki, səhnənin verdiyi dərslər bəzən bütün dərslərdən keçərli və tutarlı olur.

Mən diqqətlə İlham Namiq Kamalı dinləyirdim. O isə heç cürə şirin məktəb illərindən ayrılı bilmirdi:

– Orta məktəbdə oxuyanda mən iki fəndən – bir fizikadan, bir də idmandan nisbətən zəif idim. Birini sevmirdim, ikincisini də bacarmırdım.

Mənə tərəf baxıb gülə-gülə söhbətinə davam etdi:

– Qardaş, mən öz boyumdan yuxarı tullana bilmirəm, o vaxt da, elə indi

də. Nə isə elə bil Allah-taala bu iki fənnin hər ikisinə də mənim üçün gözəl bir yol açdı. Bir gün Əliheydər müəllim məni göndərdi ki, get, idman müəllimini çağır yuxarı gəlsin. Mən getməyimdə olum, sizə kimdən deyim, nədən deyim...

Mən fağır elə bilirdim ki, müəllim ilahi bir varlıqdır. Elə bir varlıqdır ki, nə çörək yeyir, nə su içir və s. Hə, zir-zəmiyə düşüb idman zalının qapısını aralayanda gördüm ki, idman müəllimi (adını müxtəlif səbəblərə görə çəkmi-rəm) fizika müəlliməsiylə idman döşək-çələrinin üstündə “güləşirlər”. Bu canlı mənzərəni görüb tez qapını örttdüm. O vaxtdan başa düşdüm ki, müəllim də elə bizim kimi bir adamdır. O da çay içir, çörək yeyir, lazım gələndə “güləşir” də. Bax, elə o əhvalatdan sonra mən məktəbi bitirənə kimi fizikadan və idmandan həmişə “müsbət beş” alırdım...

İlham dostum yenə gülür: – Aydın oldu? Vəssalam, o gün olsun, belə xoş əhvalatlar sizin də başınıza gəlsin. Deməli, rəhmətlik Cəfər Cabbarlının sözü olmasın, maraqlı və məzəli əhvalatlar özləri gəlib məni tapırdı. Yadındadır da, Cəfərə deyirlər ki, yazdığın əhvalatları haradan tapırsan? O da deyir ki, mən əhvalatları tapmıram, onlar məni tapır. Bayaq o Pavlik Morozov tamaşasını da-

Aktyorluğa ilk həvəs

nışdım. Tamaşaya baxmadıq. Ancaq o günün səhərisi düz gəldim Oktyabr rayonunun Pionerlər sarayına. Orda dram dərnəyi vardı. Rəhbəri də Əməkdar artist Məmmədağa Dadaşov idi...

Avtomobilin təkərləri dərəyə düşdü. Maşın ləngər vurdu. Yol kənarında

dayanmış serjant İlham müəllimi görüb, əvvəl ilişdi, ancaq tez də özünü yığışdırıb hərbi qaydada ona salam verdi.

İlham Namiq Kamal köhnə dost kimi onu salamladı, buradan aralanana qədər onun üzündən təbəssüm çəkilmədi. Avtomobilimiz Qobustan rayonunun hamar yolları ilə şütüyürdü. Artıq 70-ci km-i keçirdik. İlham Namiq Kamal km göstərüb, dedi ki, beş km-dən sonra bir kafe var. “Qobustan” kafesi. Orda əyləşib həm dincələrik, həm də bir yaxşı samovar çayı içərik. Yollar uzandıqca uzanırdı. Ancaq sürətlə fırlanan təkərlər yolları sap kimi özünə sarıyaraq bizi çox qısa bir zamanda Şamaxı yolunun 75-ci kilometrliyində yerləşən kafeyə çatdırdı. İlham dostum ev sahibi sayacağı məlumat verdi:

– Bax, o görünən “Qobustan” kafesidir. Həmişə bağa gedəndə və ya qayıdanda mütləq burada əyləşib çay içirəm, yemək yeyirəm. Onu da deyim ki, buranın dadlı yeməkləri olur.

İlham Namiq Kamal avtomobili kafeyə yaxın sürüb maşın dayanacağında saxladı. Maşından düşməyə macal tapmamış cavan bir oğlan kafedən çıxıb, bizi qarşıladı, hörmətlə görüşüb içəri dəvət etdi. İlham müəllim belə gözəl havada kafenin içərisində yox, bayırda

əyləşməyə üstünlük verdi. Kafenin yan tərəfində qoyulmuş masaların birində əyləşdik. Ətrafa göz gəzdirdim. Yolboyu gördüyüm gözəlliklər, yerin yaşıl xalısı, təmiz hava məni az qala bihuş etmişdi. Düz deyiblər ki, Azərbaycan təbiəti cana məlhəmdir. Ofisiant, cavan bir oğlan bizim masaya yanaşdı. Sənətkar dostumla hörmətlə, köhnə tanış kimi salamlayıb, əhvallaşdı. Oğlanın yanaqları qıpqırmızı idi. Bakıda belə qırmızıyanaq adam az görərsən. İlham müəllim mənə baxdı. Mən təbii ki, menyunu sənətkar dostuma həvalə etdim. Bilirdim ki, təbiət etibarını ilə (ağzının dadını bilən) dostum pis menyü seçməz. Elə də oldu. Qırmızıyanaq oğlan getdi və getməyi ilə qayıtmağı bir oldu. Pendir, şor, qaymaq, bal, samovar çayı və təzə bişmiş təndir çörəyi ilə geri qayıtdı. Gətirdiklərini masanın üstünə düzüb getdi və qayğanaqla geri qayıtdı. Yeməklərin ətrindən doymaq olmurdu. Ofisiant qayğanağı da masaya yerləşdirib, sualedici nəzərlərlə İlham müəllimə baxdı. Sənətkar: “Çox sağ ol”, – deyib onu yola saldı. Yeməyə başladıq. Nə dadlı yeməklərdən, nə gözəl təbiət mənzərələrindən, nə təmiz havadan doymaq olurdu.

Elə bil evdə yediyimiz yeməklərin dadı burada ayrı cür idi. Yeməyimizi yedik və sənətkar dostum yeməyin pulunu

ödəmək üçün ofisiantı çağırırdı. Elə bu zaman “Prado” markalı qara rəngli bir avtomobil əsas yoldan çıxıb, kafeyə tərəf istiqamət götürdü. Hiss olunurdu ki, masındakılar bizi görüblər. Avtomobil İlham müəllimin masının yanında saxladı. İlham dostum da, mən də avtomobil tərəfə baxdıq. Maşının qapısı açıldı və iki nəfər hündürboylu adam gülə-gülə aşağı düşdü. Onlardan biri İlham müəllimə baxıb gülə-gülə:

– Ay qardaş, bəs buralara gələndə xəbər verməzlər?

O biri gələndə İlham Namiq Kamala baxıb:

– Biz qardaşımızı göydə axtarırdıq, yerdə tapdıq, – dedi.

Onlar hər ikisi çox böyük mehribanlıqla bizimlə, xüsusən də sənətkarla görüşdülər. Bunlar Şamaxı Bələdiyyə İdarəsinin sədri Mürvət Zeynalov və Şamaxı Aztelekomun sədri Faiq Hümətov idi. Əyləşib onlarla bir stəkan çay da içdik. Onlar yeməyimizin pulunu verməyə cəhd etdilər. Lakin sənətkar dostum imkan vermədi, haqq-hesabı özü ödədi. Mürvət müəllim və Faiq müəllim çox təəssüf etdilər ki, Bakıya toya gedirlər, yoxsa bizimlə qalardılar. Sağollaşdıq, ayrıldıq. Lakin sağollaşanda, xahiş etdilər ki, əgər sabaha Şamaxıda qalsaq, görüşək. Pro-

fessor dostum minnətdarlıq etdi və bildirdi ki, axşam mütləq qayıtmalıyıq. Onlar çox təəssüfləndilər. Nə etməli. Mehribanlıqla sağollaşıb ayrıldıq. Onlar Bakıya toya, biz isə Şamaxıya, “Dədəgünəş” istirahət mərkəzinə yollandıq. İlham müəllimlə birlikdə maşına əyləşdik. İlham müəllim avtomobilin mühərrikini işə saldı və biz yola düzəldik. Dostum çox böyük ehtiyatla, yol qaydalarına ciddi riayət edə-edə maşını sürür, mən isə ətrafımda görünən təbiət mənzərələrini seyr edirdim. Allahın xoş məqamında yaratdığı gözəlliklər insanın ruhunu oxşayırdı.

Düzənlər, futbol meydançalarını xatırladan iri talalar, bir-birinin qoynuna girmiş şiş dağlar yamyasıl rəngə bürünmüşdülər. Maraqlıdır ki, hər dağın, hər talanın, hər düzənin öz yaşıl rəngi var idi. İlham müəllim mənimlə söhbət edə-edə, həm də ətrafda görünən təbiət möcüzələrini seyr edirdi. Sanki o da mənim kimi bu gözəllikləri ilk dəfə görürdü. O da bir sənətkar olaraq təbiət gözəlliklərini məmnunluqla beyninə köçürürdü. Sənətkar dostum yola baxa-baxa söhbət edirdi:

– Tanış olduqlarımız Şamaxıda yaşayan dostlardır. Şamaxı ziyalılarıdır. Bu kafenin işçiləri isə məni yaxşı tanıyırlar. Mən ailəmlə də bəzən burada əyləşib yemək yeyirəm. Yeməkləri həm dadlı,

həm keyfiyyətli (gülür), həm də qiymətləri münasib olur. Düz sözə nə deyəsən. Doğrudan da, yeməklər çox dadlı idi. İlham müəllim, dediyim kimi, ağzının dadını bilir. Onun qurman olduğunu isə mən çoxdan bilirəm. Yol uzandıqca uzanırdı.

Sənətkar avtomobili sürə-sürə xatirələri onu tərk etmirdi. Kim bilir, bəlkə də, bu gözəl təbiət mənzərələri mənim kimi onu da valeh etmişdir. Hiss edirdim ki, təbiətin yaz vaxtı mənim kimi onun da ruhuna yaxındır. Rəhmətlik Səməd Vurğun demişkən: “Təbiətin qız vaxtıdır”. Maşın hamar asfalt yolla şütüdükcə onun pəncərəsindən görünən mənzərə insanı məftun edirdi. İlham Namiq Kamalın maraqlı söhbətləri yolu- muza nərdivan salırdı. Maraqlı söhbətlər uzaq yolu qısaldır, deyirlər. Sənətçi dostum yola baxa-baxa söhbət edirdi:

– Mən hələ tələbəlik illərindən həm televiziya, həm radioda müntəzəm olaraq çıxışlar edirdim. Yadımdadır, bir dəfə radioda növbəti çıxışından sonra rəhmətlik Cahangir Aslanov məni tapdı və o zamandan rəhmətə gedənə qədər biz onunla möhkəm dost olduq. Allah ona rəhmət eləsin. Gözəl yazıçı idi. Yumoreska ustası idi. Çox vaxt nə istədiyimi ona bircə cümlə ilə anladırıdım, dərhal məni başa düşürdü. Onun yumoreskaları sanki canlı lövhələr idi.

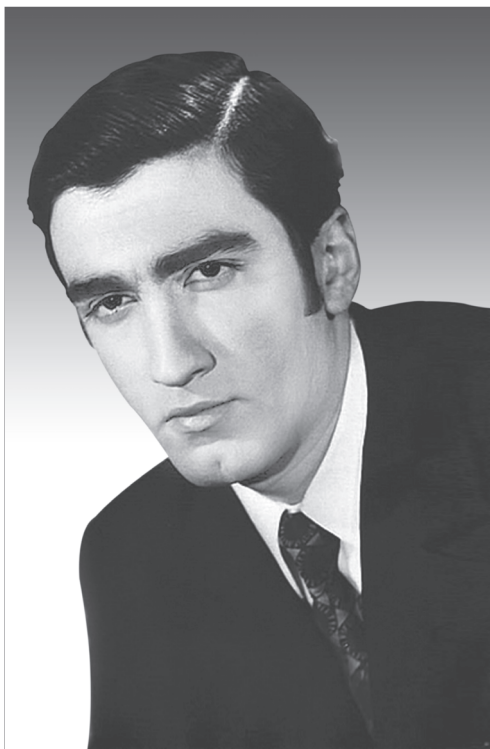
Deməliyəm ki, radio da mənim həyatımda çox böyük rol oynayıb. Dedi-yim kimi, hələ tələbəlik illərindən radionun “Yumoristik hekayələr”, “Gülüş axşamı”, “Sabahın xeyir” verilişlərində, demək olar ki, hər həftə çıxış edirdim. Aktyor kimi formalaşmağımda radionun çox böyük xidmətləri olub. Şübhəsiz ki, bunun üçün, ilk növbədə, rəhmətlik Nailə xanım Muradxanlıya və Allah cansağlığı versin, Ziyafət Abbasova minnətdaram!

O verilişlərin bəziləri günümüzə qədər gedir. O verilişlərə sadıq bir övlad kimi, uzun ömür, cansağlığı arzulayıram. Evdə yeməyimi, içməyimi atam-anam veribsə, çöldə o verilişlər məni dolandırıb (gülə-gülə). Südünüzü, qonorrarınızı halal edin mənə (pauza verir, nəse düşünür). Harda qaldıq?

Sənətkar sirayətedici gülüşlə gülür. Deməliyəm ki, yollar bizi mənzilə, xatirələr isə sənətkar ömrünə aparırdı.

İlham dostumun xatirələri nə bitir, nə də tükənirdi. Onu da deməliyəm ki, sənətkar qardaşımın yaddaşı möhkəm idi. O danışdıqları hadisələrin tarixində də dəqiqlik var idi. Onun maraqlı söhbətləri məni o illərə aparırdı. Sənətkar xatirələrini davam etdirirdi:

– Söz yox ki, televiziya və radio ilə birlikdə Tədris teatrı da tələbəlik illə-

rimin ən əziz xatirəsidir. 1968-ci ildə İncəsənət İnstitutunun nəzdində açılan Tədris teatrına aktyorluq fakültəsinin birinci kursundan tutmuş dördüncü kursunacan ən istedadlı, üzde olan tələbələri seçib, aktyor ştatına qəbul edirdilər. Bu barədə mən istər müsahibələrimdə, istərsə də televiziya çıxışlarımda dəfələrlə danışmışam.

Demək belə, o zamandan oldum tələbə-aktyor. Tələbə üçün bundan gözəl

İlham Nəziq Səməd - 63

bir arzu, bundan böyük istək ola bilər dimi? Əlbəttə, yox.

İnstitutda təhsilimi davam edə-edə həm də səhnədə, teatrda çalışırdım. Müxtəlif rejissorların, fərqli əsərlərin quruluşlarında müxtəlif obrazlar oynayırdım. Heç yuxumda da bunları görməzdim. Ancaq gördüm. Görünür, bu da mənim tələbəlik qismətim imiş.

Tələbə-aktyor ömrümə, yaradıcılıq anketimə ilk tamaşaların və ilk obrazların adları yazılmağa başladı.

C.Cabbarlının “Aydın” pyesində Mirzə Cavad, M.Ə.Sabirin “Ülama məclisi”ndə Molla Mirzağa, H.Cavidin “Ana” faciəsində Orxan, M.F.Axundzadənin “Müsyö Jordon və Dərviş Məstəli şah” pyesində Məstəli şah obrazları ilə çıxış etdim. Bu tamaşalar, bu rollar indi də həyatımın ən şirin xatirələri kimi gözümün qabağından çəkilmir.

Tərəf-müqabillərim olmuş kurs yoldaşlarım, onların xoş simaları həmişə xatirimdə yaşayır və səsləri qulaqlarımdan getmir.

İlham dostum maraqlı müsahibdir, o, əhvalat danışmaqda mahirdir. Deyirlər, aktyor həm də bir qədər nağılçıdır. Teatrşünas Aydın Talıbzadə aktyorun nağılçılığından bəhs edərək yazır:

“Şərqi teatr sistemində aktyor cadugərlə peyğəmbər arasında ortaq bir mövqe tutur!!!”¹

“Doğu ölkələrində teatr nağılçıdan başlayır!!!” Bu həm aktyorun danışq tərzindən, həm də əhvalatla müsahibini maraqlandırmaq bacarığından ibarətdir. İlham Namiq Kamal, sözün əsl mənasında, nağılçıdır. O, obrazlı danışq qabiliyyətinə malikdir. Onun danışdıqları sanki canlı bir lövhədir. Avtomobil yolla, İlham dostum xatirələrlə irəliləyirdi. Yollar onun üçün hamar, xatirələr isə ondan da hamar idi. İlham müəllimin istək və arzuları özləri gəlib onu tapırdı.

Ondan soruşanda ki, hansı rolun həsrətini çəkib, o dedi: “Mən heç vaxt rolun həsrətini çəkməmişəm. Qoy rollar, obrazlar mənim həsrətimi çəksin”. Bu, çox böyük bir həqiqət idi.

Qobustandan üzü Şamaxıya tərəf gedirik. İlham Namiq Kamal xatirələrindən ayrılı bilmirdi:

– O illərdən daha bir tamaşa, daha bir xatirə danışım. III kurs da oynadığımız J.B.Molyerin “Jorj Danden” komediyası idi.

Demək, belə. Tamaşanı kurs müəllimimiz, görkəmli rejissor Zəfər Nemətov hazırlamışdı. Zəfər müəllim tamaşada ən

¹ Aydın Talıbzadə. Şərqi teatri tarixi. Bakı, «Qanun», 2008, səh. 9.

III kurs. “Jorj Danden” tamaşasından sonra

çətin obrazı, Jorj Danden rolunu mənə tapşırırmışdı. Yenə məşqlər, axtarışlar, tapıntılar başlandı. Nəhayət, tamaşa hazır oldu. Allah tərəfi idi, ya nədəndi, bilmirəm, bu tamaşa həm də üçüncü kursun imtahan tamaşası idi.

“Özüm də...”

– Tələbəlik illəri... Bu illər mənim yaddaşımda, xatirimdə ancaq səhnə rollarıyla, rəngarəng tamaşalarla qalıb. Gözümü yumub, ömrün o illərinə qayıtmaq istəyirəm və o illərdə özümü bir tə-

ləbə İlham kimi axtarıram. Ancaq tapa bilmirəm, haraları gəzib, haraları axtarıramsa, yollarımın hamısı səhnəyə gəlib çıxır. Ümumiyyətlə, ömrümün elə bir yolu olmayıb ki, səhnədən keçməsin. Səhər evdən çıxıram, şəhəri gəzirəm. Bütün gəzib-dolaşdığım küçələr hökmən səhnəyə gedir. Səhnəyə gedən küçələr, döngələr, yollar isə bax unudulmaz tələbəlik illərimdən başlanır. Bu yolların da hər səhnəyə gəlişi bir obrazın, bir rolun yaranması, teatr dünyasına gəlməsi deməkdir...

Tələbə-aktyorluq illərimin daha bir günündə də Lomov obrazı yaranıb. Deyilənə görə, bu obraz da maraqlı alınmışdı. Lakin təəssüf ki, bu obraz məndə daha çox kədər yaradır.

İlham Namiq Kamalın gözləri yol çəkdi, sanki üzünə, gözlərinə kədər çökdü:

– Bu, rəhmətlik Ceyhun Mirzəyevin diplom işi idi. Allah ona rəhmət eləsin! Bu sətirələr qələmə alındığı gün Aktyor Evində Ceyhunla son vida görüşü idi. Son “tamaşa”sı idi. “Səhnədə”özü tək, ətrafında əklillər. Bütün dost-tanışları isə gözüyaşlı tamaşaçı idi. Sənətkar dostum qəmli-qəmli mənə baxıb: “Allah heç bir səhnə adamına belə bir mono-tamaşa qismət eləməsin!..” – dedi.

İlham Namiq Kamal avtomobili sürə-sürə, həm də keçmişdə qalmış xatirələrini çözələyirdi:

– IV kursda S.Sveyqin “Sahildə bir ev” pyesinin tamaşası hazırlanırdı. Bu tamaşada mənə Rekritçu obrazı tapşırılmışdı. Bambaşqa bir obraz, bambaşqa bir xarakter, fərqli bir ifa tələb olunurdu. Deyilənə görə, mən bu obrazı da pis oynamamışdım. Ancaq mənim tələbə-aktyor fəaliyyətim bununla bitmir...

Bu dövrdə Tədris teatrında o vaxtlar gənc rejissor olan Vəqif Ağayev bu əsər-

lə paralel İsveçrə dramaturqu F.Dürrematin “Mateor” pyesi üzərində yaradıcılıq işi aparırdı. Əsərin baş qəhrəmanı Şvitter rolu mənə tapşırılmışdı.

Maşın sürətlə şütüyərək, sanki yollara meydan oxuyurdu. İlham Namiq Kamal kələf kimi yumurlanmış xatirələrini açıb diktafonun yaddaşına sərirdi:

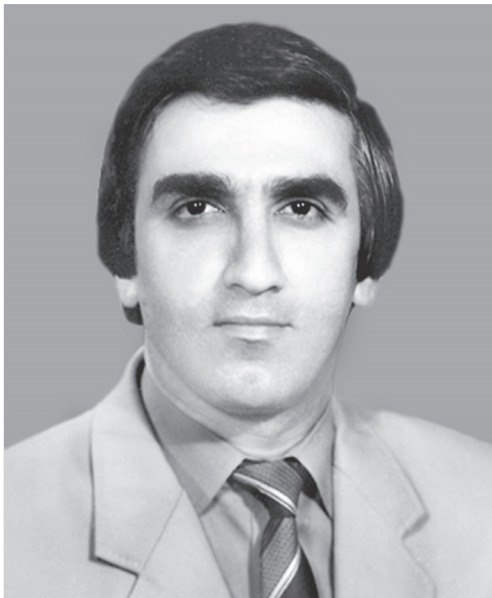
– Mətbuatda mənim bu obrazım haqqında müsbət məqalələr yazıldı. Məni birinci təbrik edən professor Rza Təhmasib oldu. O, tamaşa proqramının üzərində öz fikrini yazıb mənə – tələbə-aktyora verdi. İndiki kimi yadımdadır, professor tamaşa proqramının üzərində belə yazmışdı:

“İlk addımların uğurludur, İlham. Əgər zəhmətsevərliyinlə sənətə məhəbbətin birləşsə, gələcəyin də uğurlu olacaq. Mənim ilhamlı tələbəm, sənə sevin-dirici gələcək arzulayıram”.

İlham dostum mənə baxıb, söhbətini davam etdirdi:

– Bu günə qədər unudulmaz müəlliminin əlyazması həkk olunan proqramı ən əziz xatirə kimi saxlayıram. Allah Rza müəllimə rəhmət eləsin! Qəbri nurla dolsun!

Avtomobil çox böyük sürətlə şütüyür, İlham Namiq Kamal da xatirələrində çox böyük sürətlə tələbəlik illərini ar-

xada qoyub peşəkar sənətə yaxınlaşırdı. Peşəkar səhnə yolunda İlham dostum ən müxtəlif sənət xadimləri ilə qarşılaşıb. Onların da çox böyük əksəriyyəti sənətdə ilk kövrək addımlarını atan gəncə kömək etməyə, onu düzgün istiqamətə yönəltməyə çalışıblar. Onun istedadını, xarici görünüşünü görənlər, səsini eşidənlər anlayırdılar ki, bu gəncdə nəşə var. Onun xoş görünüşü, hündür boyu, mülayim və yaraşıqlı üz cizgiləri sənətçiləri dərhal cəlb edirdi. İlham Namiq Kamal həmişə olduğu kimi, sanki bu dəfə də nəşə hiss etdi və söhbətin səmtini dəyişdi:

– Beləcə, tələbəlik illəri bir göz qırpımında gəlib keçdi. Necə tez keçdisə, heç özüm də hiss etmədim. Bir də gördüm ki, biliyim və istedadım aşırdaşır (*gülür*). İnan ki, elə bilirdim, bütün alçaq dağları mən yaratmışam. Cavanlıq, cavanlıq. Cavanlıqdakı güc və həvəs, indiki təcrübə bir yerdə olsa, bəh, bəh, bundan gözəl nə ola bilər? Nə isə, təyinatım instituta verildi. Həm dərs deməli, həm də tədris teatrında aktyor kimi çalışmalıydım. Yatıb yuxumda da heç belə bir gözəl təyinat görə bilməzdim... Taleyimdən çox razı idim. Gözəl günlərin birində kinostudiyanın

İlham Namiq Kamal - 65

kadrlar şöbəsinin rəisi Dilarə xanım, soyadını unutmuşam, institutda mənə yaxınlaşdı:

– Salam, İlham!

Dedim:

– Əleykəssalam!

Dedi:

– Məni kinostudiyadan Adil müəllim yollayıb...

İlham dostum yenə mənə tərəf dö-nüb, gülümsündü və söhbətinə davam etdi:

– Adil müəllimin adını eşidən kimi sevindiyimdən bilmədim neyləyim. Dilarə xanım icazə versəydi, onu qucaqlayıb bir bacı kimi öpərdim. Dilarə xanım dedi:

– Adil müəllim dedi ki, əgər imkanı olsa, İlham sabah saat on tamamda yanıma gəlsin.

– Nə imkan, imkan nədir? Səhərə qədər evdə dəli kimi o tərəf-bu tərəfə gəzdim. Fikirləşirdim ki, ay Allah, mən o boyda sənətkarın yadından çıxmadığım üçün sabah məni yanına çağırır. Bir nərdivan qoyan olsaydı, sevindiyimdən göyə dırmaşardım...

Gecəni necə yatdım, səhər necə açıldı, bilmədim. Ümumiyyətlə, yatdım-mı? Səhər tezdən durdum, geyinib-kecinib getdim kinostudiyaya, düz Adil

müəllimin yanına. Adil müəllim məni səmimiyyətlə qarşılayıb dedi:

– Qadam, səni təbrik edirəm, institutu bitirmisən. Eşitmişəm Tədris teatrında çox maraqlı rollar oynamısan.

Bir qədər ordan-burdan danışandan sonra Adil müəllim məni çağırmağının əsas səbəbini açıb dedi:

– Qadam, məsələ belədir. Biz burda bir kinoaktyor teatrı açmaq istəyirik. Tanınmış aktyorlardan da dəvət etmişik. İstəyirəm sən də burda işləyəsən. Nə deyirsən, razısan, mən də Rahib müəllimlə razılaşım, gəl, işlə burda.

Adil müəllim mənim danışmadığımı görüb:

– Qadam, niyə danışmırsan? – dedi.

Mən söz yox ki, bütün bunları gözləməirdim. Güc-bəla ilə özümü toplayıb birtəhər dilləndim:

– Adil müəllim, bilirsiniz, üzr istəyirəm, mən nə deyə bilərəm. Əlbəttə, razıyam. Amma sizin birdən-birə belə bir təklifiniz məni, doğrudan da, çaşdırdı. Axı siz məni dörd il bundan qabaq qəbul imtahanında görmüsünüz. Sonra da beş-altı ay dərsdə görüşmüşük.

Adil müəllim gülə-gülə dedi:

– Qadam, mən artıq qəbul imtahanında bilirdim ki, kimi qəbul edirəm! Aydın oldu?

Adil müəllim heç vaxt səhv etmir-di. Rəhmətlik özü istedadlı olduğu üçün istedadlı insanları seçməkdə də mahir idi. O həm istedadlı insanları seçir, həm də onların taleyində önəmli rol oynayırdı. Bax mənim ömrümdən də bir işıq şüası kimi keçən və xatirimdə əbədi qalan Adil İsgəndərov da taleyimdə əvəzsiz rol oynamışdı.

İlham müəllim yenə xatirələrə dalmışdı. Mən məqamdan istifadə edib, onun Lütfü müəllimlə olan münasibətini öyrənmək istədim. Ona görə sənətkara belə bir sual verdim:

– Yəqin ki, Lütfü müəllimlə də bağlı xatirələriniz var?

İlham müəllim sualıma sualla cavab verdi:

– Nə mənada?

O zaman mən sualımı redaktə etdim.

– Belə deyim, Lütfü müəllim İlham Namiq Kamalın həyatında hansı rol oynayıb?

İlham Namiq Kamal sualı bir qədər də konkretləşdirməyi xahiş etdi:

– Sualı dərinlən başa düşmədim.

– Lütfü müəllim, İlham Namiq Kamalın həyatında epizodik rol oynayıb, ya baş rol?

Mən dərhal başa düşdüm ki, İlham dostumun Lütfü müəllimlə bağlı nə isə çox maraqlı xatirəsi olacaq. Elə də oldu.

Çünki deyilənə görə, rəhmətlik Lütfü müəllimin 26-lar sarayındakı “Xalq teatr”ı, sözün əsl mənasında, “Teatr akademiyası” idi. Çox-çox tanınmış sənətkarımız “Lütfü məktəbi”ndə oxumuşdular. İlham Namiq Kamal zəngin xatirələrini çözləməyə başladı:

– Epizodik, ya baş rol... Mən belə deyərdim: epizodik baş rol oynayıb. Lütfü müəllim yaxşı sənətkar-pedaqoq olduğu kimi, həm də əla ailə başçısı, evcanlı, gözəl ata idi. O öz tələbə dostlarına zəngin bazarlıq təcrübəsindən danışırıb, tez-tez məsləhətlər verirdi. Onu da deyək ki, evə bazarlıq etmək yüksək bacarıq və

İlham Namiq Kamal - 65

istedad tələb edir. Əgər bu sahədə istedadın olmasa, onda heç nə, apar, qaytar. Bazar pulları batar. Məsələn, əgər bazara girəndə torbaya əvvəlcə pomidoru alıb, sonra üstünə kartof yığsan, pomidor olur nə? Əlbəttə, heç nə. Demək, bazar torbasında hər şeyin öz yeri, qaydası olmalıdır. Və heç şübhəsiz ki, bütün bunların özülündə, əlbəttə, pul durur. Pulun yoxsa, heç bazar da yoxdur, bazarlıq da.

Elə düşünürəm ki, İlham dostumun bu söhbəti hansısa maraqlı bir xatirəyə giriş hesab olunmalıdır. Düşündüklərim kimi də oldu. İlham Namiq Kamal söhbətinə davam etdi:

– Demək, Lütfü müəllimin pullu günlərindən biridir. Onu da deməliyəm ki, Lütfü müəllimin pulsuz günü olmayıb. Gedib yaxşı bayram bazarlığı eləyib, kefi kök, damağı çağdır. İndi bazarlıq məharətini aktyorlara nəql edir:

– Hə, gülümöğlan, səhər tezdən bayram bazarlığını elədim. Deməli, belə! İki qoyun cəmdəyi alıb, basdım soyuducuya, bir dənə asetrin alıb, basdım soyuducuya, bir qutu yağ alıb, basdım soyuducuya və sair.

Bu yerdə özümü saxlaya bilmədim və Lütfü müəllimə belə bir sual verdim:

– Bir dəqiqə, Lütfü müəllim, üzr istəyirəm, bir dənə sualım var. Sizin soyuducunuz hansındandır?

İlham müəllim bu məzəli əhvalatı özünəməxsus tərzdə danışib güldü.

– İnanın mənə, bunu eşidən Lütfü müəllim və ətrafdakılar gülməkdən uğunub getdilər. Çünki hamı, başda Lütfü müəllim olmaqla, yumoru gözəl anlayırdılar.

İlham Namiq Kamal xatirələrini danışdıqca, xatirədən xatirə doğurdu. O, milli teatr və kino sahəsində misilsiz xidmətlər göstərmiş görkəmli sənətkar-pedaqoqu xeyirxahlıqla xatırlayırdı. Onun həyatından, sənətkar taleyindən keçən hər kəs onun üçün əziz və doğma idi. Ümumiyyətlə, İlham Namiq Kamal yaxşılığı, xeyirxahlığı unudan şəxs deyil. İlham müəllimin daha bir insani keyfiyyətini yada salsaq pis olmaz. İlham Namiq Kamal həmişə, hər kəsə yaxşılıq etmək, xeyirxahlıq göstərmək istəyir. Mənə elə gəlir ki, o, hətta bundan mənəvi zövq alır. Bəlkə, elə bu səbəbdəndir ki, onun ətrafında həmişə insanlar, xüsusən gənclər olur. Bir sözlə, İlham Namiq Kamal insanları, insanlar da onu çox sevir. Mən bu düşüncələr içində ikən, İlham dostum xatirələrini davam etdirirdi. Bu xatirələr işığından kimlər keçmirdi?

– Bəli, SSRİ Xalq artisti Adil müəllim institutun rektoru Rəhib müəllimlə razılışıb, məni Tədris teatrının aktyor

ştatından Cəfər Cabbarlı adına “Azərbaycanfilm” kinostudiyasının kinoaktyor ştatına köçürdü. Əla! Yenə deyirəm, çox sevindim. Adil müəllim tez bir zamanda kino tarifi dərəcəmi artırdı, yəni pul məsələlərimi düzəltdi. Mən filmlərdə kiçik rollara çəkilməyə və həm də dublyaj şöbəsində filmləri Azərbaycan dilində səsləndirməyə başladım. Üç-dörd ay belə keçdi. Nə işə daxilimdə bir narahatlıq var idi. Ancaq filmlərdə hələ ki, şəxsən arzuladığım rollar mənə təklif olunmurdu. Allah canlarını sağ eləsin, mənə hələ ki, görmürdülər. Studiyada da hələ ki, tamaşa hazırlanmırdı. Sözü düzü, mən çox vaxt boş-bekar gəzirdim. Yəni elə-belə, yuxarı-aşağı var-gəl edirdim. Onu da deyim ki, maaşımı da hər ay vaxtılı-vaxtında alırdım. Yeganə bir istəyim var idi, işləmək istəyirdim. Çünki dörd il həm institutda kurs təməşaları, həm də bununla paralel Tədris teatrında hazırlanan pyeslərdə oynadığım rollar məndə özümə inam yaratmışdı. Mən səhnədə rollar oynamaq istəyirdim (*gülür*). Həyatda yox ha!

Bir gün dublyajda hörmətli sənətkarımız, istedadlı rejissor Fikrət Sultanov mənə görüb, ərlə saxladı, bir-birimizdən hal-əhval tutduq. Onunla çox mehribanlıqla görüşdük. Fikrət müəllim

marqla mənə baxıb, təəccüblə soruşdu: “Nə əcəb teatra gəlmirsən?” Azdramanı nəzərdə tuturdu. Elə bil ürəyimdən xəbər verdi. Əhvalatı olduğu kimi ona danışdım. Fikrət dedi ki, mən Tofiq müəllimlə sənətin haqqında söhbət edə-rəm. O dövrdə Azərbaycan Dövlət Akademik Dram teatrının baş rejissoru, Xalq artisti, sevimli sənətkarımız Tofiq Kazımov idi. Bir neçə gündən sonra Fikrət müəllim mənə görəndə:

– Sabah Tofiq müəllimin yanında olarsan. Səni görmək istəyir, – dedi.

Tofiq müəllim mənə dərs deməsə də, vaxtilə bir neçə kurs tamaşama baxmışdı. Bəli, görüşdüm Tofiq müəllimlə və o mənə teatra dəvət etdi. Mən Adil müəllimin mənə göstərdiyi insani münasibəti, qayğıkeşliyi, hörməti barədə Tofiq müəllimə ətraflı danışdım. Tofiq müəllim mənə diqqətlə dinləyib dedi:

– Adil İsgəndərov Azərbaycan teatrında nadir şəxsiyyətdir!

Məsləhətdirsə, Adil müəllimlə söhbət edim. Mən də dedim ki, Tofiq müəllim, icazə verin, Adil müəllimlə özüm danışım, məsləhətləşim. Bir daha mənə teatra dəvət etdiyinizə görə təşəkkür edirəm. Çox sağ olun, minnətdaram.

Səhəri gün mən Adil müəllimin yanına gəlib, nə olmuşdusa, necə olmuş-

dusa, hər şeyi olduğu kimi ona danışdım. Adil müəllim fikrə getdi, bir neçə dəqiqə heç nə demədi. Çasıb qalmışdım. Bilmirdim çıxıb gedim, ya oturub müəllimimin mənə nə deyəcəyini gözləyim. Çox qərribə vəziyyət alınmışdı. O mənə diqqətlə baxır, mən isə artıq söz tapa bilmirdim. Nəhayət, Adil müəllim süku-tu pozub soruşdu:

– Qadam, səni studiyada incidib eləyən olmayıb ki?

– Xeyr, Adil müəllim, hamı mənə hörmət edir, bala-bala işləyirəm. Teatr səhnəsində də rollar oynamaq istəyirəm. Özü də hələ bilinmir kinoda mənə uyğun rol nə vaxt olacaq? Tofiq müəllim məni teatra dəvət edir. İcazə versəniz, teatrda işləyərdim.

– Qadam, mənim etirazım yoxdur. Mən, ümumiyyətlə, bütün tələbələrimin həmişə yaxşı gününü arzulamışam. O ki qaldı teatra, lap yaxşı, get, işlə. Amma onu da bil ki, sənin aktyor ştatını mən burda saxlayacağam. Nə vaxt xətrin istəsə, aktyor ştatında, qadam, yerin hazırdır. Gəl-get, dublyajda iştirak elə. Allah qoysa, sənə uyğun rollar da olacaq. Hər ehtimala qarşı mən özüm də Tofiq müəllimlə danışaram. Get, oğlum, Allah köməyin olsun!

İlham müəllim mənə baxaraq:

– Belə dahi şəxsiyyətlər olub e. Allah sənə rəhmət eləsin, Adil müəllim!

Qəbrin nurla dolsun! Elə o dediyin “Allah köməyin olsun!” kəlməsi də həmişə mənim köməyim oldu.

İlham Namiq Kamal korifey sənətkarımız olmuş Adil İsgəndərovdan, Tofiq Kazımovdan onların xeyirxah əməllərindən ürəkdolusu danışarkən üzü işıqlanır, gözləri gülürdü. Hiss olunurdu ki, o nə bu adamları, nə də onların yaxşılıqlarını heç vaxt unutmayacaq. İlham müəllim xatirələrini danışdıqca gözlərim önündə milli teatrımızın zəngin tarixi canlanırdı. O bunu hiss edirmiş kimi söhbətini davam etdirir:

– Bəli, bu da dram teatrı, görkəmli sənətkarların çalışdığı, möcüzələr yaratdığı Azərbaycan Dövlət Akademik Dram teatrı!

Çox xoşbəxtəm ki, nadir aktyorlardan olan İsmayıl Osmanlı, Ağasadiq Gəraybəyli, Əliəğa Ağayev, Barat Şəkinskaya, Nəcibə Məlikova, Möhsün Sənani, Əli Zeynalov, Hökümə Qurbanova, Leyla Bədirbəyli, Məlik Dadaşov, Məmmədrza Şeyxzamanov və başqaları ilə tərəf-müqabilə olub, tamaşalarda irili-xırdalı rollar oynamışam. Sevinirəm ki, milli teatrımızın tarixində mənim də adım var. İlham müəllim avtomobilini idarə edə-edə, zəngin xatirələrini çözürdü. Yuxarıda qeyd etmişik ki, sənətkarımız sanki xati-

rələrini muncuq kimi sapa düzür. Harda ciddi, harda məzəli, harda ibrətamiz əhvalatın lazım olduğunu sanki daxilən hiss edir. Məhz bu məqamda sənətkar deyir: “Gəlin indi də böyük sənətkarlarla bağlı məzəli əhvalatları xatırlayaq”.

– Bir dəfə Milli Akademik Dram teatrında ciddi bir istehsalat müşavirəsi keçirilirdi. Mən də zalda rəhmətlik Yaşar Nuri ilə yanaşı oturmuşdum. Birdən Yaşar mənə baxıb soruşdu:

– İlham, niyə gülürsən?

– Heç, fikir vermə, – deyib, yenə sifətimdə (dejurni) növbətçi təbəssüm təşkil elədim.

Yaşar bir də baxıb təkidlə soruşdu:

– Alə, yekə adamsan, partladım ki! Niyə gülürsən? Axı çıxış edənlərin heç biri gülməli əhvalat danışmır.

Üzümdəki təbəssümü itirmədən Yaşara qayıtdım ki, sağ tərəfə bax, Nəcibə xanım Məlikova mənə baxır. Yaşar gülməkdən uğunub getdi. Məsələ ondaydı ki, Nəcibə xanım Məlikovanın harda, hansı vəziyyətdə, hansı şəraitdə olursa-olsun, ona təbəssümsüz baxan adam haqqında fikri mənfi mənada dəyisilirdi...

İlham müəllim sözünə davam edir:

– Azdrama mənim üçün çox böyük həyat məktəbi oldu. Bu teatrda ustad

sənətkarlar var idi. Bəli, bu ustad sənətkarlardan öyrənmək, onların öz peşələrinə olan münasibətlərini öyrənmək teatra gələn hər bir gənc aktyorun borcu idi. Ancaq indi hər şey tərsinədir. Ustad sənətkarlar az qala uşaq-muşaqdan öyrənir... Görünür, dövr dəyişib.

Teatrda əsas olan baş rejissordur. Hər hansı bir teatrın siması onun baş rejissoru və ya bədii rəhbəridir. Qısa desəm rejissurasıdır! Teatr rejissordan başlayır.

Söhbətin bu yerində mən müdaxilə edib, onunla olan müsahibəmi yada saldım. Orada da sənətkar rejissor teatrı haqqında çox maraqlı fikirlər söyləyib. O bu fikirlərini kütləvi informasiya vasitələrində, gündəlik qəzet və jurnal, həm də internet səhifələrində hörmətli oxucularla paylaşıb. Onu da deməliyəm ki, İlham Namiq Kamalın qiymətli fikirləri çox böyük əks-səda doğurub.

Açıq etiraf etmək lazımdır ki, Tofiq Kazımovun adı o dövrlərdə dünya səviyyəsində barmaqla sayılan rejissorların siyahısına yazıla bilərdi. Təsəvvür edin, onun ilk tamaşası olan V.Şekspirin “Fırtına” əsəri 1974-cü ildə Moskvada ilin on müvəffəqiyyətli səhnə əsəri kimi seçilib qiymətləndirilmişdi.

Avtomobil sanki hamar, güzgü kimi yola meydan oxuyaraq bizi mənzil başına çatdırmağa tələsirdi. Xatirələr isə bizi çox-çox uzaqlarda qalan illərə aparırdı. Avtomobil bizi irəliyə İlham Namiq Kamalın ata-baba yurduna, oradan da “Dədəgünəş”ə, “Göy qurşağı” istirahət mərkəzinə, xatirələr isə keçmişə, teatrımızın qızıl dövrü olan, Tofiq Kazımov zamanına aparırdı. İlham dostumun əlləri sükanda, gözləri yolda, fikri isə XX əsrin 70-ci illərində ola-ola, söhbətinə davam edir:

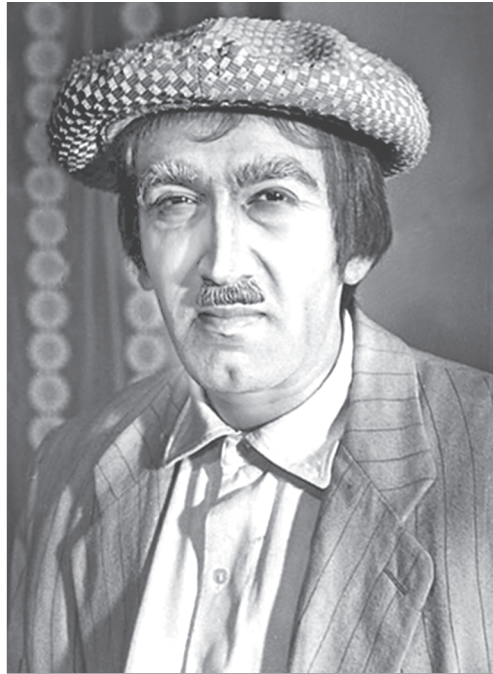
– Tofiq müəllim haqqında, onun xarakteri, şəxsiyyəti haqqında çox danışmaq olar. İstər teatrda çalışan aktyor və rejissorlar, istər bilavasitə onun yaradıcılığını izləyən teatrşünaslar və nəhayət, tamaşaçılar Tofiq müəllimin rejissorluğuna yaxşı bələd idilər. Gizli deyil ki, Tofiq Kazımovun yaradıcılığına valeh olanlar belə, onun rejissurasının pedaqogikasıdan üstün olduğunu deyirlər. Əlbəttə, həmin yoldaşlarla mübahisə etmək olar (*gülür*). Mən deyərdim ki, lap möhkəm mübahisə də etmək olar. Çünki fakt tamam ayrı şeyləri deyir. Hazırda üzdə olan orta nəsil aktyorların səhnəyə gəlişi və inkişaf etməsi Tofiq müəllimin zəhmətinin bəhrəsidir. Bunu heç kəs dana bilməz! Şəfiqə Məmmə-

dova, Həsən Turabov, Amaliya Pənahova, Səməndər Rzayev, Hamlet Xanəzadə, Fuad Poladov, Yaşar Nuriyev və onlarla üzdə olan başqa sənətkarları Tofiq müəllim səhnəyə gətirərək teatrda yeni bir aktyor ansamblı yaratmışdı. Bəli, məhz ansambl! Tofiq müəllim həmişə gəncləri sevib, onlara qayğı ilə yanaşmış, etibar edirdi. Bu qayğı və etibar isə sözdə deyildi, konkret işdə görünürdü. Tofiq müəllim ən çətin, ən mürəkkəb rolları, çəkinmədən, ehtiyat etmədən gənclərə tapşırırdı və var qüvvəsi ilə onlarla işləyirdi. Gənclərin müvəffəqiyyətlərinə o öz müvəffəqiyyəti kimi sevinirdi. Şəxsən mənim dram teatrında inkişaf etməyimdə Tofiq müəllimin zəhməti sonsuzdur... Üzünü mənə çevirib:

– Bir faktı söyləyim. Dramaturq İlyas Əfəndiyev teatra “Bağlardan gələn səs” pyesini təqdim etmişdi. Pyesdə əsas rollardan biri olan Qubuş obrazı bizim gözəl sənətkarımız Əliağa Ağayev üçün nəzərdə tutulmuşdu. Ümumiyyətlə, İlyas müəllimin xarakterində belə bir cizgi var idi. O, həmişə əsər yazanda teatr aktyorlarından mütləq kimisə nəzərdə tutur və hələ heç rol bölgüsü olmamış, gəlib rejissora fikrini bildirirdi. Bəli, hələ heç rol bölgüsü olmamış hamı

bilirdi ki, Qubuş rolunu Əliağa müəllim oynayacaq. Qubuş kimdir? Sovxozda qapançı işləyir, kefcildir, yeyib-içəndir, pulu başından aşır. Bir sözlə, əhlikəf həyat tərzini keçirir. Bu məntiqə Qubuş yekəqarın, qırmızı, turp kimi bir adam olmalıydı. Tofiq müəllimin yozumunda isə Qubuş bir qədər başqa cür idi. Yəni onun Qubuşu da kefcildir, yeyib-içəndir, pulludur, lakin bu Qubuş öz zahirə görkəmi ilə heç də bayaq dediyim tip kimi deyildi. Əksinə, bu, arıq, sısqə, geyimində çox sadə, qənaətlə dolanan bir insandır. Tofiq müəllimin yozumunda Qubuş cəmiyyət üçün daha çox təhlükəli adam idi. Bu, bir tərəfi, ikinci tərəfdən müəllifin yazdığına görə, Qubuşun 55–60 yaşı olmalıydı, mənə isə o zaman vur-tut 23 yaşı var idi. O da hələ tam deyildi. Məndən 40 yaş böyük bir insanın obrazını oynamalıydım. Bu rolu mənə tapşırmaqla Tofiq müəllim açıq-aşkar özünü çətinliyə salırdı. Sonrasıda, bayaq dediyim kimi, rol məxsusi olaraq Əliağa Ağayev üçün yazılmışdı. O isə tamaşaçıların sevimlisi olan məşhur bir aktyor idi. Məni isə tamaşaçı hələ tanımırdı. Bir sözlə, ehtiyat ediləsi məsələlər, əmmələr çox idi. İşə başladıq. Çətinliyə ikilikdə qatlaşırdıq. Tofiq müəllim və mən...

İlyas Əfəndiyev. “Bağlardan gələn səs”
Qubuş – İlham Namiq Kamal

İlyas Əfəndiyev hər dəfə teatra, məşqə gələndə Qubuş obrazının ifadəsi Əliağa Ağayevi soruşurdu. Tofiq Kazımov seçimində israrlı idi. Axırınıcıda Əliağa Ağayev soruşanda, Tofiq Kazımov qətiyyətlə bildirir ki, Qubuş obrazını İlham Əhmədov oynayacaq. İlyas müəllim Tofiq müəllimdən inciyib teatrı tərk edir və tamaşa gününə qədər teatra gəlmir. Ta-

İlham Namiq Kamal - 65

maşa günü İlyas müəllim yazıçı dostları ilə tamaşaya baxmağa gəlir. Həm tamaşanı, həm də İlham Əhmədovun Qubuşunu çox bəyənir və onu ürəkdən təbrik edir. Bəlkə, elə bu səbəbdəndir ki, İlyas Əfəndiyevin sonrakı pyeslərinin hər birində, təxminən on beş tamaşada İlham Əhmədov maraqlı obrazlar qalereyası yaradır.

İlham müəllim söhbətinə davam edir:

– Şübhəsiz ki, iş prosesində Tofiq müəllimin danlağına, tələblərinə və qışqırığına dözmüşəm. Son nəticədə bunların hamısı mənim xeyrimə olub. Tamaşa müvəffəqiyyətlə oynanıldı və sənətsevərlər tərəfindən yüksək qiymətləndirildi. Bu qiymətin içərisində mənim də payım var idi. Şəxsən mən öz işimin nəticəsindən razı qalmışdım. Ən başlıcası o idi ki, oyunum Tofiq müəllimin ürəyincə olmuşdu. Əlbəttə ki, bu işdə Tofiq Kazımovun çox böyük zəhməti var idi. O kişinin, o dahi rejissorun mənim yaradıcılığımın inkişafında zəhməti çox olub. Ona görə bu gün tam səmimi etiraf edirəm ki, Tofiq Kazımov sənətinə ömrüm boyu borcluyam.

İlham müəllim danışır, danışdıqca kədərlənirdi. Diqqətlə sənətkarın üzünə baxırdım. Hiss edirdim o, keçmiş gün-

lərin xiffətini çəkir. Görünür, XX əsrin 70-ci illərini teatrın qızıl dövrü adlandıranlar səhv etməyiblər.

Bu zaman bir sürü qaz yırğalana-yırğalana yolu keçməyə hazırlaşır. İlham müəllim dərhal avtomobilin sürətini azaldıb saxladı və heyranlıqla bu canlı mənzərəni seyr etməyə başladı. Mən də maraqla bu mənzərəni seyr edirdim. İlham dostum qaz sürüsünə baxa-baxa dedi:

– Şüursuz heyvan da təhlükəni hiss edəndə birləşir. Qazlar təhlükəli yolu birlikdə keçib, otlaq olan yerdə dağılışırlar və geri qayıdanda, yenidən sürüyə yığılırlar. İnsan təbiət möcüzələrinə məəttəl qalır.

Qaz sürüsü, başda ana qaz olmaqla yolu keçib, otlağa keçdi. Onlar yolu keçəndən sonra sənətkar maşının mühərrikini işə saldı və biz yolumuza davam etdik.

Mən sənətkar dostumun bayaqkı söhbətinə müdaxilə etdim. Həm də istəyirdim ki, hörmətli İlham müəllim bir balaca dincəlib, rahatlıqla avtomobilini sürsün. Mən də bu obraz haqqında oxuduqlarımı, bildiklərimi söyləmək istəyirdim. Bu obraz, sözün əsl mənasında, İlham Namiq Kamalın sənət qələbəsi idi. Mərhum Tofiq Kazımov Qubuş obrazını tamam dəyişmiş, onu fərqli bir yozumda, daha

baxımlı təqdim etmişdi. Belə demək mümkünsə, obrazın həm mənfi, həm də təhlükəli tərəflərini göstərməyə çalışmışdı. Məlumdur ki, həyatda tam müsbət və ya tam mənfi xarakterli insan olmur. İnsan xarakteri, bir qayda olaraq, düşdüyü vəziyyətə uyğun olaraq, dəyişikliyə uğrayır. İnsan xarakteri mürəkkəb və eyni zamanda ziddiyyətlidir. Novator rejissor Tofiq Kazımov Qubuş obrazının mahiyyətini açmaq üçün xarici görünüşlə daxili dünya arasında əkslik yaratmağa çalışmışdı. Qubuş obrazı korifey rejissorumuzun yozumunda göründüyü kimi deyildi. Onun xarici görünüşü heç də daxili aləmini, xarakterini açmırdı. Onun xarici portret cizgiləri ilə daxili dünyası, davranışı, hərəkətləri bir-biri ilə ziddiyyət təşkil edirdi. İlham Namiq Kamal olduqca mürəkkəb obrazı çox düzgün rejissor yozumunda təqdim etmişdi. Əslində, bu, çox düzgün yozum idi. Çünki xarici görünüş daxilin gizli xarakterik cizgilərindən xəbər verərsə, yəni xarici portretlə daxili portret üst-üstə düşərsə, ifadə elə bir çətinlik yaranmaz. Lakin xarici portret tamam ayrı bir xarakterdən xəbər verərsə, bu zaman ifa tamaşaçıları üçün daha maraqlı olar. İlham Namiq Kamal obrazın bədii və eyni zamanda mükəmməl ifasına nail ola bilmişdi.

Teatr sənəti eybəcərliyi tənqid etdiyi zaman da tamaşaçıları mənən yüksəldir, onları düşündürür.

Səhnədə gözəlliyi bədiilikdən, onların hər ikisini isə obrazlı ifadədən ayırmaq olmaz.

İlham Namiq Kamal fikirlərini hiss edirmiş kimi mənə baxdı və dedi:

– Mən həmişə obrazların mahiyyətini ifa etməyə, daha doğrusu, təqdim etməyə çalışmışam. Sən özün uzun illərdir mənim oynadığım tamaşaların, rolların təhlili ilə məşğulsan.

Mən onun işarəsini anladım və onun haqqında yazdıqlarımı yada salmağa başladım:

– Elədir ki, var. İlk dəfə Azdramada V.Şekspirin “Fırtına” pyesinin tamaşasında çox incə və zərif cizgilərlə Adrian obrazını yaratdınız. Obrazın iç dünyasını, daxili təzadlarını məharətlə açdınız. Rejissorlar səhnəyə yenidən gəlmiş aktyorun xarici görünüşünü və istedadını görüb müasir və klassik pyeslərin tamaşalarında onu nəzərdə tutmaya bilmirdilər. İlham dostumun hündür boyu, gözəl və yaraşqlı qaməti, şəvə kimi qapqara saçları, düzgün cizgili sifət quruluşu dərhal diqqət çəkirdi. O dövrün görkəmli rejissorları Tofiq Kazımov, Mehdi Məmmədov və başqaları heç vaxt

İlham Namiq Kamal - 63

İlham Namiq Kamalı diqqətdən kənarda qoymurdular. Əlavə edim ki, bu gün də İlham müəllim rejissor diqqətindən kənarda qalmır.

B.Nuşicın “Nazirin xanımı” pyesi tamaşaya hazırlanırdı. Əsərdə ziddiyyətli xarakteri ilə maraq doğuran Ninkoviç obrazını görkəmli rejissorumuz Tofiq Kazımov İlham Namiq Kamala həvalə etdi və əsla yanılmadı. Ümumiyyətlə,

Tofiq Kazımov və Ələsgər Şərifov aktyorun istedadını və potensial imkanlarını üzə çıxartmaqda mahir idilər. İstedadı hiss etmək özü də istedadır. Ninkoviç obrazının adiliyində qeyri-adilik, qeyri-adiliyində isə adilik var idi. Bu obraz adiliklə qeyri-adiliyin sintezində yarıdılmışdı. Tofiq Kazımov ziddiyyətli xarakterləri və gərgin vəziyyətləri izləyib və hadisələrin inkişafı boyu onların

İlyas Əfəndiyev. “Qəribə oğlan”

Batı – İlham Namiq Kamal, Dadaş Rəhimoviç – Əliağa Ağayev

açılışına nail olmağa çalışırdı. Obrazın təqdimatında aktyor müəllif ideyasına və rejissor yozumuna diqqət yetirməyi özünün əsas vəzifəsi bilirdi.

Söhbətimizin bu yerində sarı-qəhvəyi rəngli bir inək qaçaraq yola çıxdı.

Sənətkar dərhal avtomobilin sürətini azaltdı. İnək avtomobilə tərəf baxırdı. İlham müəllim maşını çox aşağı sürətlə sürüb, inəyin arxa tərəfindən keçib getdi və gülə-gülə mənə baxaraq:

– İnəyi qarşı tərəfdən keçmək olmaz.

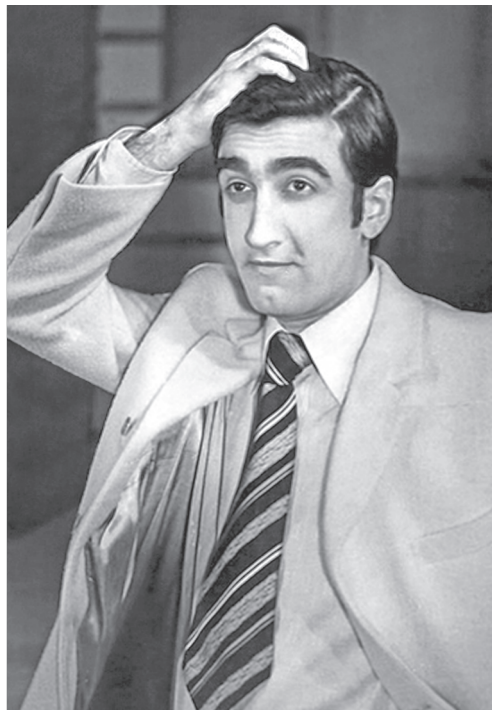
Mənim təəccüblə ona baxdığımı görüb:

– Bəli, bəli, qarşı tərəfdən inəyi keçmək istəsən, o özünə qarşı təhlükə hiss edir. Ona görə də heyvanın arxa tərəfindən keçdik.

İlham dostumun müşahidə qabiliyyətinə həsəd aparmaq olardı. Onun müşahidə, həm də mühakimə bacarığı heyran doğurur. Mən sənətkar dostumun zəngin yaradıcılığının sonrakı mərhələlərini xatırlatmağa başladım:

– Daha sonra Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında Ağakəşi Kazımov İlyas Əfəndiyevin “Qəribə oğlan” pyesinin tamaşasında Batı və Dadaş Rəhimoviç kimi mürəkkəb, bir-birindən tam fərqli, rəngarəng obrazları İlham Namiq Kamala tapşırır.

Qəribə oğlan obrazını Fuad Poladov, onun dostu, özbək balası Batı obrazını

*İlyas Əfəndiyev. “Qəribə oğlan”
Batı – İlham Namiq Kamal*

İlham dostum, Dadaş obrazını isə Əliəğa Ağayev ifa edirdi. Çox maraqlı üçlük idi. Əliəğa Ağayevin Dadaş Rəhimoviçindən fərqli olaraq, İlham Namiq Kamalın obrazı daha cılığın, vəzifəsinə arxayın, var-dövlətə həris olan adam təsiri bağışlayırdı.

İlham Namiq Kamal sakitcə məni dinləyirdi. Sanki bütün bu söhbətlər ona aid deyildi. Mən sənətkar dostuma onun

öz yaradıcılığı haqqında danışırıdım. Söhbətimiz elə gedirdi ki, sanki mən İlham müəllimlə üçüncü bir şəxs, sənətkar İlhamın yaradıcılığı haqqında danışıram. İlham Namiq Kamal özü də çox böyük maraqla bu söhbətə qulaq asırdı. Sanki bu söhbət onun yox, bir başqa sənətçi haqqında idi. Ancaq Azərbaycan teatr və kino tarixində bir İlham Namiq Kamal var və onun yaradıcılığı yetişməkdə olan aktyor nəslinə əsl nümunədir.

İlham müəllim yoldan gözünü çəkmədən yenə keçmişə qayıdır:

– Elə bil bütün bunlar dünən olub. Ən əsası odur ki, Əliağa Ağayevin məşhur ifasından sonra mənim təqdim etdiyim obraz qəbul edilib, tanınıb və sevilmişdi. Bu mənim üçün çox önəmli idi. Obrazım xarici görünüş etibarilə müasir, cavan, səliqəli və cəlbedici idi. O, yaraşıqlıdır, hər kəsi valeh edə bilər. Obrazın xarici görünüşü nə qədər gözəl idisə, daxili aləmi bir o qədər çirkin idi. Deyilənə və yazılanlara görə, bu obraz məndə pis alınmamışdı. Tamaşaçılar və teatrşünaslar bu obrazı yaxşı qarşılamışdı. Mən yenə söhbətə müdaxilə etdim:

– Artıq rejissorlar İlham Namiq Kamalın istedadını görürdülər. Bu səbəbdən ona getdikcə, daha mürəkkəb və maraqlı obrazlar tapşırılırdı...

İlham müəllim yenə xatirələrini çözlədi:

–Yadımdadır, novator rejissor Tofiq Kazımov repertuarda gedən “Ölülər” pyesinin tamaşasında müəyyən dəyişikliklər etdi. Məni və rəhmətlik Yaşar Nuriyi tamaşaya daxil etdi. Bununla o, bir növ tamaşanı cavanlaşdırmaq, ona yeni nəfəs vermək istəyirdi. Tamaşada mənə Hacı Kərim obrazı, Yaşar Nuriyə də Hacılardan biri tapşırılmışdı. Hiss olunurdu ki, Tofiq Kazımov həm realist teatr yaradır, həm də istedadına inandığı gəncləri tədricən ətrafına toplayırdı.

Hacı Kərim obrazı haqqında deməliyəm ki, o, “ölü cəmiyyət”in sırası bir üzvüdür. O da cəmiyyətin hər bir üzvü kimi normal saydıqları həyatlarını yaşayır. Hacı Kərim hamı kimi, hamı da Hacı Kərim kimidir. Deyilənə görə, bu obraz tamaşanın ümumi yozumunda, ideyaya uyğun təqdim olunmuş və tamaşaçılar tərəfindən maraqla qarşılanmışdı.

Mən yenə sənətkar dostumun söhbətini davam etdirdim:

– Hacı Kərim obrazı tamaşada az qala ölülüyün, ölü dünyanın rəmzinə çevrilir. Onun üzü, gözlərinin ifadəsi, hərəkət-mizan toplusu tamaşanın ümumi ideyasına xidmət edirdi. “Ölülər” tamaşası teatrsevərlər tərəfindən yüksək pe-

şəkar səviyyəli tamaşa kimi qəbul edilmişdi. Bu tamaşa milli teatr tariximizin parlaq səhifəsidir. Onu da qeyd etməliyəm ki, hər zaman axtarışa və yeniliyə meyilli olan rejissorumuz Tofiq Kazımov növbəti dəfə M.S.Ordubadinin “Qılinc və qələm” əsərinə müraciət edir.

Yenə İlham Namiq Kamal “Xatirələr kitabı”nı vərəqləməyə başladı:

– Elədir ki, var. Heç kimin gözləmədiyi halda Tofiq müəllim birdən-birə “Qılinc və qələm” kimi tarixi epopeyaya müraciət edir. Nizami Gəncəvi dövrü və o dövrün ziddiyyətləri təqdim ediləcəkdə. Bu maraqlı tamaşada Tofiq Kazımov mənə Mühakim obrazını tapşırır. Mühakim sarayın yüksək vəzifəli adamıdır. Sarayın qanunlarını təsdiq edən möhür onun əlində olsa da, o, əslində, əxlaqsız, fırldaqçı, ikiüzlü və namussuz bir insandır. Mən obrazın dəqiq portret cizgilərini vermək üçün xəsis, cüzi rənglərə müraciət edərək təzadlı, eyni zamanda çox mürəkkəb tipaj yaratmağa çalışdım. Bu obraza kənardan baxmaqla onun iç dünyasını duymaq mümkün idi. Çox maraqlı bir obraz alınmışdı.

Mən sənətkar dostumun xatirələrinə müdaxilə etdim:

– İlham müəllim, doğrudan da, “Qılinc və qələm” tamaşası rəngarəng mo-

zaika lövhəsini xatırladırdı. Bu mozaikada İlham Namiq Kamalın təqdim etdiyi Mühakim obrazı da seçilib fərqlənirdi. Bu tamaşa sanki nağıllar dünyasına bir səyahət idi. “Qılinc və qələm” tamaşası o dövrün teatr hadisəsi hesab olunurdu. Ümumiyyətlə, tamaşalarında hər zaman yeniliyə can atan, mövcud çərçivələri darmadağın edən Tofiq Kazımov bu tamaşada da mövcud çərçivələri dağıtmışdı. Korifey sənətkarımız novator olmaqla yanaşı, həm də ənənələrə sadıq qalırdı. Onun tamaşaları müasir olmaqla yanaşı, sanki gələcəyə tuşlanırdı. Teatrşünas Mahmud Allahverdiyev bu barədə haqlı olaraq yazırdı:

“Novator aktyor və rejissor öz üslub və yaradıcılıq manerasına heç zaman dəyişməz xüsusiyyət kimi baxmır. Onlar zamanın yenilikləri fonunda dəyişir, təkmilləşir və inkişafın önündə gedirlər... Səhnə həyatdır, onun coşqun ruhudur... Əgər aktyorun və rejissorun üslubu, tapdığı forma bütövlüklə predmetin məntiqini əhatə edib, onun mənasını təsirli, obrazlı şəkildə təcəssüm etdirməsə, tamaşaçıların ürəyinə yol tapa bilməz. Tofiq Kazımov bu mənada novator olub, əsasən, gənclərə müraciət edirdi. İlham dostum, sən də, Tofiq Kazımovun hər zaman istedadına inandığı gənclərdən idin”.

İlham Namiq Kamal - 63

İlham müəllimin xatirələri bitib-tükənmirdi. O danışır, danışdıqca xəyalən keçmiş günlərə qayıdırdı:

– Akademik Dram Teatrında artıq rejissorların əksəriyyəti tamaşalarında mənə rol verirdilər. Görünür, mən artıq onların etibarını qazana bilmişdim.

İlham dostum nəyi isə yadına salıb ürəkdən güldü və mənə baxaraq:

– Forma və üslub bir-birini tamamlamalıdır. Mühakim obrazı əməlli-başlı əks-səda yaratmışdı. Bilirsən nəyə gülürəm? Mühakim obrazının replikaları yadıma düşür. Hər bir replika zalda gülüş doğururdu. “Qılınç və qələm” tarixi epopeyasından, daha doğrusu, tarixi dramından sonra sevimli şairimiz Nəbi Xəzri “Əks-səda” pyesini teatra təqdim edir. Əsərin quruluşu Əməkdar incəsənət xadimi Əşrəf Quliyevə tapşırılmışdı. Əşrəf müəllim bir an belə düşünmədən Səfər obrazını mənə həvalə edir. Əsər o dövrün gənclərinin həyatından bəhs edirdi. Əsərdə xippilər, bitlzlər və bu kimi gənclərin həyatı təsvir edilmişdi. Mənim oynadığım Səfər həyat problemlərinə barmaqarası baxan, dünyanı beşgünlük bilib atasının pulu ilə hər zaman eyş-işrətlə yaşayan gənkdir. Mən bu obrazı müasir yozumda, rəngarəng çalarlarda təqdim etməyə çalışırdım. Hiss edirdim

ki, mənim oynadığım tipajı tamaşaçıların əksəri tanıyır. Bu obraz bizim cəmiyyətin bir üzvü olmaqla yanaşı, tamam ayrı bir dünyanın havası ilə “dingildəyirdi”. O bu günə yaşayıb sabahı haqqında düşünmürdü. Bildiyimə görə, həm tamaşa, həm də mənim oynadığım obraz tamaşaçıların rəğbətini qazana bilmişdi. Deyəsən, sən belə yazmışdın: “İ.Əhmədov bu mənfi tiplə sanki doğmalaşır, artıq aktyorla obraz arasında olan bütün məsafə və arakəsmələr itir”. İnan mənə, bu, əslində, doğrudan da, belə idi. Mən özümü obrazda, obrazı da özümdə hiss edirdim. Azdramada oynadığım tamaşaların sayı artdıqca daha çox təcrübə toplayırdım. Gənclərlə işləməyə üstünlük verən Tofiq Kazımov həm quruluş verdiyi, həm də yeniləşdirdiyi tamaşalarda mənə uyğun rollar tapırdı. İstedadlı dramaturqumuz İlyas Əfəndiyevin “Unuda bilmirəm” əsərinin tamaşasında da Tofiq Kazımov Hamlet Qurbanovun oynadığı Cəmil obrazını mənə həvalə etdi. Bu cür obrazlarla mən artıq tanış idim. Cəmil əsərə görə atasının gül balasıdır. Obrazın naqisliyi ilk baxışda bilinmir. O, həddindən artıq ütül və kraxmallı bir tip obrazıdır. Onun xarici görünüşü nə qədər xoşdursa, iç dünyası bir o qədər naqisdir. Cəmilin daxilində həm satqınlıq, həm fırlıdaq

həm də digər mənfiliklər var. Əsərə görə o, alçaqlığın, pisliyin, naqisliyin, mənfiyiin təcəssümüdür. Mən də obrazın hər tərəfli təsvirinə çalışırdım. Bu obrazı tamaşaçılar dərhal tanıyırdılar (*gülür*). Deməli, zəhmətim hədəf getməmişdir.

Mən sənətkar dostumun söhbətinə müdaxilə edib, ona C.Məmmədquluzadənin “Dəli yığıncağı” pyesinin tamaşasında yaratdığı yadda qalan obrazı, maraqlı bir surəti xatırlatdım.

İlham Namiq Kamal adı çəkilən tamaşanı yadına saldı:

– Yaxşı yadımdadır. Mehdi Məmmədov Cəlil Məmmədquluzadənin “Dəli yığıncağı” pyesinə müraciət etmişdi. Hamı yaxşı bilirdi ki, bu işinə mərhum Mehdi Məmmədov ən azı 5–10 il vaxt sərf edib. Tamaşanı ən cüzi detallara qədər işləyirdi. Bu onun rejissor metodu idi. Tamaşanı bircə rejissor beynindən və ürəyindən səhnəyə köçürmək qalırdı. O da məlum idi ki, rəhmətlik Mehdi Məmmədov hər bir obrazı hansı aktyora verəcəyini düşünüb, dəqiqləşdirirdi. O, dəlilər dünyasının Hacı Mədinə obrazını mənə həvalə edir. Deməli, Mehdi Məmmədov bu dahi layihəsində mənə də yer ayırmışdı. Bu çox böyük bir məsuliyyət idi.

Mən yenə sənətkar dostumun söhbətinə müdaxilə edirəm:

– İlham müəllim, sizdə artıq Tofiq Kazımovun yaratdığı “Ölülər” tamaşasında Hacı Kərim obrazının təcrübəsi var idi. Mənim bildiyimə görə siz ölülər dünyası ilə dəlilər dünyası arasında paralellər axtarıb, bu obrazın təqdiminə çalışmışınız.

İlham Namiq Kamal ötən günləri yada salaraq:

– Mənim o tamaşayla bağlı fikirlərim var. Böyük rejissorumuz Mehdi Məmmədov əsərdəki Hacı Mədinə rolunu nəhəng aktyorumuz Ağasadiq Gəraybəyliyə və teatra təzə qədəm qoymuş İlham Namiq Kamala, yəni mənə tapşırırdı. Deməli, mən bu böyük sənətkarla bu rolda dublyor idim. Məşqlər başlandı. Bəzən deyirlər ki, aktyorlar bir-birinə dublyor olanda narazılıq yaranır, intriqa düşür, arada söz-söhbət olur. Mən qətiyyənlə bu fikirdə deyiləm. Çünki istər Mehdi müəllim, əsərin quruluşçu rejissoru, istərsə də Ağasadiq müəllim hiss etdirmədilər ki, mən ikinci ifaçıyam. Bərabər məşqlər gedirdi, bir gün Ağasadiq müəllim, bir də mən məşq edirdik. Nəhayət, son məşqlər. Teatrda gözəl bir adət var. Daxili baxışda truppə müdiri ilk tamaşada oynayanların adını yazıb, elanlar lövhəsindən asır. Bizim elanda isə belə yazılmışdı: “Daxili ba-

xış: Hacı Mədinə – Ağasadiq Gəraybəyli, ictimai baxışda: İlham”, yəni mən oynayacaqdım. İnanın mən çox təəccüb etdim. Mən elə bilirdim ki, ikinci tamaşada oynayacağam. Nəhayət, ictimai baxış günü gəldi çatdı. Tamaşa salonunda aktyorlar, rejissorlar, tənqidçilər aylaşiblər.

Burada haşiyə çıxıb qeyd etməliyəm ki, necə oldu ki, hamının sevimlisi olmuş İlham Əhmədov birdən-birə dönüb İlham Namiq Kamal oldu. Bunun çox sadə bir izahı var. 1989-cu ildə İlham müəllimin atası Namiq Kamal rəhmətə gedir. Qardaşlar sözü bir yerə qoyub, həm atalarının adını yaşatmaq, həm də özlərinə təsəlli üçün soyadlarının yerinə, onun adını yazdırmağa başladılar. Beləliklə, 1989-cu ildən başlayaraq İlham Əhmədov – İlham Namiq Kamal, Cəfər Əhmədov isə Cəfər Namiq Kamal oldu.

Tamaşa bitdi və mənim ömür boyu unuda bilməyəcəyim qeyri-adi həyat səhnəsi baş verdi. Ağasadiq müəllim əlində bir dəstə gül səhnəyə çıxıb mənə yaxınlaşdı:

– Oğlum, səni səmimi-qəlbdən təbrik edirəm! Ugurun göz qabağındadır – dedi və məni qucaqlayıb öpdü. Onsuz da mənim Ağasadiq müəllimə böyük

hörmətim vardı. Amma teatra gələn gənc aktyora bu cür qayğı, məhəbbət üçün Ağasadiq müəllim tək mənim yox, bütün teatr gənclərinin ömürlük məhəbbətini qazandı. Sənətkar da olanda gərək ağayana sənətkar olasan! Allah sənə rəhmət eləsin, Ağasadiq ata!

Bu məqamda mən sənətkar dostumun sözünə əlavə etdim:

– Bu sözləri eyni ilə İlham Namiq Kamala da aid etmək olar. İlham müəllim, sözün əsl mənasında, ağayana sənətkardır. O, sözlərində, hərəkətlərində, davranışında və sənətində ağayanadır. Hiss edirdim ki, sözlərim bir o qədər də onun xoşuna gəlmir. Mənim söylədiyim həqiqətləri tərif kimi qəbul edir.

Söhbətimi davam etdirdim:

– Mirzə Cəlilin “Dəli yığıncağı” tamaşasındakı uğurlu Hacı Mədinə obrazından sonra İlham müəllim H. Cavidin “Knyaz” pyesində Kinto obrazını yaradır.

İlham Namiq Kamal xatirələri ilə söhbətimə müdaxilə etdi:

– Yaxşı yadımdadır, pyesin quruluşçu rejissoru mərhum aktyorumuz Xalq artisti Əli Zeynalov idi. İlk baxışda Kinto obrazı, söz yox ki, ikinci dərəcəli obraz olub, əsas dramatik hadisələrin inkişafında bir o qədər əhəmiyyətli rol

oynamır. Lakin bu ilkin təəssüratdır. Cavid dramaturgiyasında əsas hadisələrin inkişafında əhəmiyyətli rol oynamayan obraz yoxdur. Kinto obrazı Knyaz obrazının açılışına xidmət edir, desək, heç də yanılmarıq. Mən Kinto obrazını təqdim edərkən, öz mövcud dünyasını dəyişmək istəməyən, lakin öz mütləq faciəsini dərk edən tipajı tamaşaçılara nümayiş etdirmək istəyirdim. Deyilənə görə, istənilən nəticəyə nail ola bilmişdim. Biz Şamaxı yolu ilə çox böyük sürətlə irəliləyir və qədim şəhərə yaxınlaşırdıq. Sənətkar dostum mənə baxıb dedi:

– Şamaxıya yaxınlaşıırıq, qoy sənə bu gözəl şəhər haqqında danışım: Şamaxı şəhəri, sözün əsl mənasında, gözəlliklər diyarıdır. Şəhər dəniz səviyyəsindən 800 metr hündürlükdə Böyük Qafqazın cənub hissəsində yerləşir. Şamaxı sözünün mənası əsl qədim türk tayfalarının dilində “Samakı” olub. Bu söz də iki hissədən ibarətdir. “Sam” işıq “kı-ki” isə bağlılıq bildirən şəkilçidir. Sonralar dilin inkişafı ilə bağlı “Samakı” sözündəki “S”-ni “Ş”, “K”-ni isə “X” əvəz etmişdir. Araşdırmalar göstərir ki, “Şamaxı” (“Samakı”) sözünün mənası sitayiş, ziyarət yeri, məbəd deməkdir. Hələ XII əsrdə Xaqani bu yerlər haqqında belə yazmışdı:

Şirvan ki var hər cəhətdən ülvyyətin anasıdır,
Onun hər cür səhər yeli dərdlərimin dəvasıdır.

* * *

Şirvan əhli alicənab yaranmışdır, başdan-başa
O yer gözəl təbiətli bir lətafət məvasıdır.

* * *

Vətənimin fəqirləri dözümlüdür hər zəhmətə,
Gözləri tox, ürəkləri sanki kərəm dəryasıdır.

XVII əsrdən başlayaraq burada 10 dəfəyə qədər dağıdıcı zəlzələlər olub. Axırıncı çox böyük dağıdıcı zəlzələ 1902-ci ildə baş verib. Maraqlıdır ki,

İlham Nəziq Samal - 63

zəlzələlər böyük dağıntılara və insan tələfatına səbəb olsa da, bir çox qədim tarixi abidələr salamat qalıb. Bu abidələr günümüzdə qədər qorunub saxlanmışdır. “Cümə məscidi”, “Yeddi günbəz” kompleksi, “Gülüstən” qalasının qalıqları və s. Onu da deyim ki, ölkə rəhbərimiz, cənab İlham Əliyevin sərəncamı ilə “Cümə məscidi”ndə əsaslı bərpa və yenidənqurma işləri aparılıb. İndi tarixi abidə daha da gözəlləşib və daha möhtəşəm olub. Bu qədim şəhər dəfələrlə hücum və dağıntılara məruz qalsa da, yenə də öz qədimliyini saxlayır. İmadəddin Nəsiminin, Abbas Səhhətin,

Sultan Məcid Qənizadənin, Mirzə Ələkbər Sabirin, Seyid Əzim Şirvaninin, Əfzələddin Xaqaninin, Məhəmməd Hadinin, görkəmli aktyor və rejissor Abbas Mirzə Şərifzadənin, səyyah Hacı Zeynalabdin Şirvaninin və daha neçə-neçə dahinin əsrlər boyu ana yurdu olub, təbii ki, yenə də olacaq.

Mən də Şamaxı haqqında bildiklərimi sənətkarın diqqətinə çatdırmaq üçün dedim:

– Söz yox ki, Nəsimi, Sabir, Seyid Əzim Şirvani və başqa dahilərin doğma yurdu əbədidir. Ancaq bildiyimə görə bu diyarın Mahmud ağa adlı bir xeyriyyəçisi də olub. Onun haqqında sənətkar qardaşım nə deyə bilər?

Bu zaman cavan bir oğlan velosipedlə sanki bizim avtomobili keçməyə can atırdı. Sənətkar bunu hiss edib maşının sürətini azaltdı. Cavan oğlan sürdüyü velosipedlə bizə çatdı. Gülə-gülə sənətkara baxıb salamlaşdı. Sənətkar hörmətlə onun salamını aldı. Bu da İlham müəllimə xalqın sevgisinin bir əlaməti idi. İlham Namiq Kamal söhbətimizə qayıdaraq Mahmud ağa haqqında bildikləri ilə məni tanış etməyə başladı:

– Mahmud ağa çox böyük şəxsiyyət idi. Şeir, qəzəl, musiqi, ümumən sənət sənəti olub. Yaratdığı musiqi məclis-

lərinə İrandan, Turandan, Gəncədən və başqa yerlərdən musiqiçilər gəlirdilər. Onlar Mahmud ağanın başına toplaşar, bu məclislərdə dərs alıb, sənətin sirlərini öyrənirdilər. Bu musiqi məclislərində Mirzə Məmmədhəsən, Hacı Hüsü, Məşədi İsi, Bülbülcan, Ərdəbilli Səttar, Sadıqcan, Cabbar Qaryağdıoğlu və başqaları ustadlardan dərs alıb, sınaqlardan keçirdilər. Bu musiqi məclislərinin sorağı bütün yaxın Şərqə yayılmışdı. Mahmud ağa həm də çox böyük xeyriyyəçi olub. O, çox əliaçıq adam olub. Hacı Zeynalabdin Tağıyev kimi o da, su quyularının qazılmasında, yolların çəkilməsində, karvansaraların tikilməsində, körpülərin qurulmasında çox böyük xidmətlər göstərib. Qafqazın harasında bir xanəndə yetişsəydi, gərək o, mütləq Mahmud ağanın yanında xanəndəliyini təsdiqləyəydi. Bəlkə, elə Şərqdə ilk musiqi müsabiqələrini də məhz Mahmud ağa keçirib. O, üzüyü ilə möhür vurub, həmin xanəndənin xanəndəliyini kağızda, sənəddə təsdiq edərdi. Onun milli musiqi və muğam sənətinin inkişafındakı xidmətləri şeksizdir. O, Seyid Əzim Şirvani ilə çox yaxın dost olub və onun “Beytül Səfa” ədəbi məclisinə maddi yardım göstərmiş, qəyyumluq etmişdir. Dövrünün xanla-

rına, bəylərinə, tacirlərinə həcv yazan Seyid Əzim, ancaq Mahmud ağanı vəsf edərək onu tərənnüm etmişdir. Sənətkar çox böyük bir şövqlə bu qəzəli əzbərdən dedi:

Mübarək eydi-novruzi sənə, ey şəhriyar, olsun!
Həmişə taleyin nasir, həməra bəxtiyar olsun!
Açılsın qönçeyi-bəxtin, cahanə ətirlər versin,
Həmişə gülşəni-eyşin cahanda novbahar olsun!
Cahan Mahmudisən, xidmətdə yüz zibə əyazın var,
Şamaxı Qəznei asa dəhra sahidiştihar olsun!
Adın Mahmud, bəxtin, taleyin mahmuddur daim,
Müinin Əhmədü Mahmud, Cütfi-kirdigar olsun!
Zülali-çəşməyi-heyvan ilə dolsun sənin camın,
Bəsani-Xizr ömrün ta cahan var, paydar olsun!
Xudavəndə, sənə bu dövlətü bu ömrü asayış
Nə qədri vardır dünyayi-fani bərqərar olsun!
Əgərçi qalmayıb dünyadə, qalmaz hiç kəs baqi
Və lakin zikri-xeyrin ələm içrə yadigar olsun!

İlham Namiq Kamal Seyid Əzim Şirvaninin Mahmud ağaya həsr etdiyi əsəri əzbərdən söyləyib, mənə baxaraq:

– Bu torpağın, bu yurdun belə oğulları, belə ər kişiləri olub. Tarix onları, onlar da tarixi yaşadıblar. Dediym kimi Mahmud ağa şeir, muğamat sərrafı olmaqla yanaşı, həm xeyriyyəçi, həm də çox hazırcavab və bəmərə bir adam olub.

Mirzə İbrahimov. “Bəşərin komediyası” və ya “Don Juan” tamaşasından sonra

Deyirlər, bir dəfə Mahmud ağanın yanına bir nəfər gəlib, ondan iş istəyir. Ağa ona ev təsərrüfatı işlərini idarə etməyi tapşırır. Axşam Mahmud ağa təzə işçiyə bir qutu kibrit verib ona 40 dənə lampa yandırmağı həvalə edir. Təzə işçi ona tapşırılan işi başa çatdırıb ağanın yanına gəlir və kibrit qutusunu ona qaytarır. Ağa baxıb görür ki, qutuda kibrit qalmayıb. Təzə işçini yanına çağırır deyir:

– Bala, sənə təsərrüfat, sərvət tapşırmaq olmaz. Al, birgünlük haqqını, yaxşı yol. Heç nə anlamayan işçi heyrət və təəccüblə soruşur:

– Ağa, axı mən nə günah eləmişəm?

Ağa boş kibrit qutusunu göstərib deyir:

– Oğul, 40 lampanı bir kibritlə yox, 40 kibritlə yandırmısan. Belə talançıya sərvət tapşırmaq olmaz.

Hər ikimiz güldük. İlham müəllim mənə baxıb, bir əhvalat da danışdı:

– Deyirlər, Mahmud ağa evinin yanında bir dilənçi görür. Nökərlərinə əmr edir ki, onu bura çağırın. Baxıb görür ki, ortayaşlı bir kişidir, şikəst də deyil. Onu yerə yıxdırıb, yaxşıca döydürür ki, niyə dilənçilik edirsən? Sonra xeyli pul, əyinbaş verib deyir, get, özünə 10–15 baş qoyun, mal-qara al, dolan. Bizim millətə dilənçilik yaraşmaz. Bax Mahmud ağa belə Mahmud ağa olub. Onun haqqında danışmaqla qurtarmaz. Gəl yenə də teatr və kino fəaliyyətim haqqındakı söhbətimi davam etdirim.

– Tofiq Kazımov Mirzə İbrahimovun “Bəşərin komediyası və ya Don Juan” pyesini hazırlayarkən, həmişə olduğu kimi, bu dəfə də məni diqqətindən kənarda qoymadı. Don Juan obrazının tam əksi olan Pedro obrazını həvalə etdi. Don Juan obrazı ağılın, fərasətin, hazırcavablığın nişanəsidirsə, Pedro obrazı, əksinə, kütlüyün, sadələşmənin, nadanlığın nişanəsidir. Don Juan ən çıxılmaz vəziyyətlərdən belə çıxış yolu tapırsa, Pedro əksinə olaraq, çox asan çıxış yolu olan vəziyyətlərdən çıxıb bilmir, gülcəncə situasiyalara düşür.

Mən sənətkar dostumun yaratdığı obraz haqqında bildiklərimi bir daha yada saldım:

– Mən bilən, İlham Namiq Kamal Pedro obrazının təsvirini dəqiqliklə işləmiş xarici rəsmlə başlamışdı. Portret cizgilərdə ən xırda detallar belə unudulmamışdı. Obraz rəssam dəqiqliyi ilə işlənməmişdi. Üz, gözlər və nəhayət, əsərin və tamaşanın ideyasına uyğun hərəkətlər toplusu obrazın bütövlüyünə xidmət edirdi. Mənə elə gəlir ki, məhz bu səbəbdən Pedro obrazı uzun müddət yaddaşlardan silinmir.

İlham dostum mənimlə razılaşır və aktyor yaradıcılığında jest və poza haqqında düşündüklərini açıqlayır:

– Jest və poza aktyor fəaliyyətində əsasdır. Bunlar semiotikanın bir qolu olub, obrazın təqdimində vacib rol oynayırlar. Hər bir obrazın əsərin ideyasına və rejissor yozumuna uyğun jest, poza, hərəkət toplusu tapılmalıdır. Bu, obrazın mahiyyətini açmağa çox kömək edə bilər. Mən həmişə tapşırılan obrazların süjet xəttində oynadığı rolu anlamağa və anladığının təsvirinə çalışıram. Mərhum sənətkarımız Həsənağa Salayev Azdramada Nazim Hikmətin “Şöhrət və ya unudulan adam” pyesini hazırlayırdı. Bu tamaşada mənə fotoqraf obrazı tapşırılmışdı. Mən beynimdə fotoqraf obrazının əvvəl xarici görünüşünü çızdım və zahiri görünüşdən tədricən

daxili dünyasının təqdiminə keçdim. Mənə elə gəlir ki, tamaşaçılar obrazı düzgün qəbul etdilər. Çünki təqdimat dəqiq idi. Bu obrazdan sonra mənə Maqsud İbrahimbəyovun “Ümid” pyesinin tamaşasında Rauf surətini həvalə edirlər. Dramatik mətnə görə Rauf dosta, yoldaşa, ətrafına və hətta nişanlısına qarşı o qədər səmimi olur ki, bu da sonda onun özünə qarşı çevrilir. O, məhz səmimi və sadələvh olduğu üçün əvvəl dostlarını, sonra nişanlısını itirir. Mən bu obrazın dramatik mətnə və rejissor yozumuna uyğun təqdiminə çalışmışdım. Mənə elə gəlir ki, istədiyimə nail ola bilmişdim. Obraz tamaşaçıların sevimlisi oldu. Daha sonra Azdramada Əkrəm Əylislinin “Quşu uçan budaqlar” pyesinin tamaşası hazırlanır. Görkəmli islahatçı rejissor Tofiq Kazımov bu tamaşada mənə çayçı Feyzulla obrazını tapşırır.

Mən söhbətin bu yerində müdaxilə etməyi özümə borc bildim, çünki bu tamaşa və çayçı Feyzulla obrazı haqqında öz fikirlərim var idi. Üzümü İlham dostuma tutub:

– Çayçı Feyzulla obrazı rəngarəngliyi və təbiiliyi ilə diqqəti cəlb edirdi. Konkret hərəkət-mizanlar toplusu obrazın mahiyyətinin açılışına xidmət edirdi.

İlham müəllim semiotika haqqında söhbətimizi davam etdirir. Hiss olunur ki o, bu sahəni yaxşı bilir.

– Mənə elə gəlir ki, insan hərəkəti və davranışları ardıcıl düzülmüş işarələr sistemi kimi qavranılmalıdır. Hər bir insanın və o cümlədən hər bir sənət adamının konkret jest və pozalarını ifadə edən hərəkət toplusu var. Sözlərin düzlüşündən nitq parçası yarandığı kimi, davranış da işarələrdən, poza və jestlərdən düzülmüş mətnidir. Fotoqraf ilə çayçı Feyzullanın hərəkətləri eyni ola bilməz. Mən məhz həmin fərqi oynamağa çalışmışam. Mən fotoqraf, çayçı, çəkməçi və sair sənət sahiblərinin obrazlarını oynamışam. Tofiq müəllim Əl Həkiminin “Karıxmış sultan” əsərinin tamaşasını hazırlayanda mənə bu dəfə də çəkməçi obrazını həvalə etmişdi.

Mən sənətkar dostumun xatirələrinə müdaxilə edirəm:

– Görünür Tofiq Kazımov ikinci dərəcəli obrazları həvalə etməklə, əslində, səni baş obrazlara hazırlayırmış. Söhbət milli klassikamızdan – M.F.Axundzadənin “Müsyö Jordan və Dərviş Məstəli şah” əsərindən gedir. Bu əsərdə iki əsas obraz həm Müsyö Jordanı, həm də Məstəli şah səninin oynadığını obrazlardır.

İlham dostum yenidən xatirələrinə baş vurub:

– ...Bu tamaşa, söz yox ki, mənə tələbəklik illərindən doğma idi. Çünki III kursda tələbəklik tamaşamız “Müsyö Jordan və Dərviş Məstəli şah” idi. Mənə bu tamaşada müəllimimiz, professor Rza Təhmasib Məstəli şah rolunu tapşırırmışdı. Bu, o illərdə tədris teatrında göstərilən ən maraqlı kurs tamaşalarından biri olub. Dram teatrında isə Tofiq Kazımovun quruluşunda Müsyö Jordan obrazını mən ifa etməli idim. İlk tapşırıq fransız dilini müəyyən qədər öyrənmək oldu. Mənə tapşırılan mətnlərin tələffüzü və danışq texnikasına yiyələnmək üçün Xarici Dillər İnstitutunda iki aya yaxın məşğul oldum. Bu tamaşa da teatr aləmində maraqlı nümunə kimi xüsusi qeyd edildi. Bir müddət keçəndən sonra Tofiq müəllim məni çağıraraq dedi ki, Müsyö Jordan rolunu sənə tapşırılanda bilirdim ki, sən Dərviş Məstəli şahı institutda tələbə vaxtı oynamısan. Rza müəllim hələ o vaxt mənə sənə fars dilində Dərvişin sözlərini necə ustalıqla tələffüz etdiyini danışmışdı. Ona görə də mən istədim ki, səni əvvəl əks xarakterli, fransız Müsyö Jordan rolunda yoxlayım. İndi isə, buyur, Dərviş obrazı səni gözləyir.

Maşın sürətlə irəli şığırdı. Uzaqdan nə isə bir qaraltı görünürdü. Maşın ya-

xınləşanda, bu qaraltının hinduşqa sürüsü olduğunu görüb çox təəccübləndim. Hinduşqa sürüsü də eynən qaz sürüsü kimi qabaqda ana hinduşqa olmaqla dəstə ilə yolu keçirdi. Etiraf edim ki, hinduşqaların dəstə ilə gəzməklərini mən ilk dəfə görürdüm. Sənətkar dostum da etiraf etdi ki, o da heyvanların, xüsusən də hinduşqaların sürü ilə gəzməklərini ilk dəfə Şamaxıda görüb. Doğrudan da, təbiət möcüzə, möcüzə də təbiət deməkdir.

Bayaqkı sənət və sənətkarlıq haqqında söhbətləri davam etdirib Tofiq

İlham Nəziq Şamalı - 63

Anar. "Adamın adamı"
Tarik Tərlan – İlham Namiq Kamal,
bibi – Şəfiqə Məmmədova

Kazımov barəsində fikirlərimi sənətkar dostumun diqqətinə çatdırdım. Məqsədim onun xatirələrini oyatmaq idi. Ancaq buna ehtiyac yox idi. Xatirələr muncuq kimi sapa düzülərək yolumuza nərdivan salırdı.

Sözsüz ki, Tofiq Kazımov tamaşalarda yoxladığı, sınaqdan keçirdiyi, istedadına inandığı aktyorları ətrafına toplayırdı. Tofiq müəllim əsasını qoyub, tədrisən inkişaf etdirdiyi realist teatr məktəbinin layiqli nümayəndəsi kimi səni görürdü, ona görə də sənə istedadına uyğun obrazları məhz sənə həvalə edirdi. Danılmaz bir həqiqətdir ki, təkcə Tofiq Kazımovun yox, Mehdi

Məmmədovun, Əşrəf Quliyevin və qeyri rejissorların da tamaşalarında sənə bir-birindən maraqlı obrazların var. Həm də bunlar fərqli obrazlardır. Bu obrazlar zəngin rəng çalarları ilə bir-birindən seçilir. İlham dostum gülümsəyərək mənə baxdı. Mən başa düşdüm ki, onun deyəcəyi sözləri var:

– Səhnəyə çıxmaq, oynamaq ən müxtəlif səpkili obrazlarda özümü sınamaq istəyirdim. Mən bu illərdə, az qala, səhnə ilə sayıqlayırdım (*gülür*). O illərdə də belə idi, indi də belədir. Mən həmişə səhnəyə və ekrana can atmışam.

A.Safronovun "Daşqın" pyesinin tamaşasında Çekan, Anarın "Adamın adamında" Tarik Tərlan və yenə Anarın "Şəhərin yay günləri"ndə Firuz obrazları dediklərimin əyani sübutu ola bilər. Tam fərqli, təzadlı, mürəkkəb üç obraz oynamalıydım. Hər biri o birinə bənzəməməliydi. Çekan müasir olsa da, başqa bir mühitin insanı, Tarik Tərlan yeni-yeni poeziya dünyasına qatılmış gənc şair, Firuz isə ali təhsilli ingilis dili mütəxəssisi idi. Tam fərqli insanlar, tam fərqli talelər, tam fərqli xarakterlər idilər.

İlham Namiq Kamalın söhbətinə əlavələrim var idi. O, sanki bunu hiss edir və söhbətinə ara verir. Mən bu üç

obrazın xarakterində olan oxşar və fərqli cəhətlər haqqında fikirlərimi sənətkar dostumun və hörmətli oxucuların diqqətinə çatdırmaq istəyirəm:

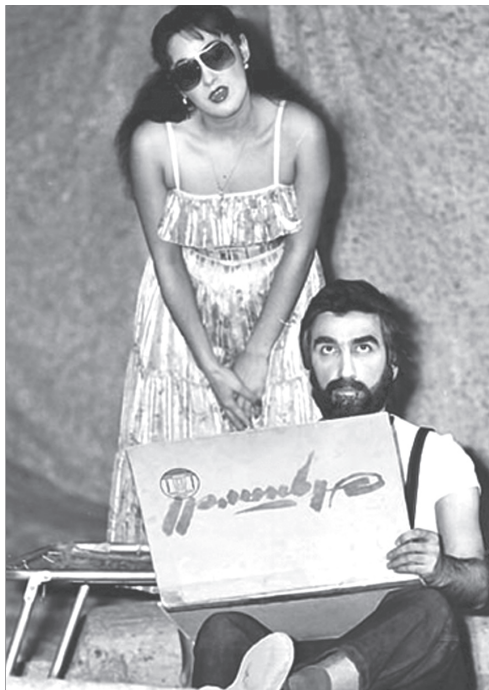
– Anatoli Safronovun “Daşqın” pyesinin tamaşasında Çekan obrazı mətnə görə inadkar olsa da, safqəbli insandır. O, başqa millətin, başqa mühitin adamı idi. İlham Namiq Kamal bu obrazda tanınmaz dərəcədə dəyişir. Nəticədə çox maraqlı və baxımlı bir obraz təqdim olunmuşdu.

Anarın iki müxtəlif səpkili əsərində İlham müəllim iki fərqli obrazda çıxış edirdi. Birinci əsər “Adamın adamı”, ikinci əsər isə “Şəhərin yay günləri” idi. Birinci əsərin tamaşasında Tarik Tərən, ikincisində isə ali təhsilli ingilis dili mütəxəssisi Firuz obrazları yüksək peşəkarlıqla təqdim olunmuşdu. Onların görüntü əlvanlığı, daxili zənginliyi həm teatr mütəxəssislərinin, həm də tamaşaçıların qəlbini fəth etmişdi...

İlham müəllim milli teatr aləmində səs salan bu mürəkkəb və peşəkar obrazlarını xatırlayaraq əlavə edir:

– Tarik Tərənün geyimi, saç, davranışı onun şairliyindən yox, daha çox ədəb-azlığından xəbər verirdi. Onun şairliyi xarici görünüşü ilə müəyyənləşirdi. Tamaşaçı anlayırdı ki, Tarik özünü şair

sansa da, əslində, şair deyil. Tarik obrazı yaxşı qarşılanırdı, çünki belələri həmişə olub və həmişə də olacaq. Firuz obrazı isə mənim üçün çox maraqlı idi. O ali təhsilli ingilis dili mütəxəssisi idi. O, V.Şekspiri orijinaldan oxuyur və bir çox monoloqlarını əzbər bilirdi. Rokfeller ləqəbli milyonçu da Hamletin “olum və ya ölüm” monoloqunu ingilis dilində dinləməkdən xüsusi həzz aldığı üçün in-

*Rəhman Əlizadə. “Günah”
tamaşasından səhnə*

İlham Namiq Kamal - 63

gilis dili üzrə ali təhsilli mütəxəssisi daim yanında gəzdirirdi. Firuz bu məşhur monoloqu Rokfellerə söyləməklə özünü yaşadırdı. Bu həm özünü yaşatmaq, həm acınacaqlı maddi vəziyyətdən çıxmaq, həm də sınmaq və alçalmaq demək idi. Mən bu təzadlı obrazın xarici və daxili cizgilərini daha da qabarıqlaşdırmaqla onun dəhşətli faciəsini təqdim etməyə çalışırdım. Mən Firuz obrazının mahiyyətində, gözlərində, baxışlarında gizlənən kədəri, faciəni göstərməyə çalışırdım. İnsanın alçalmağı, sınmağı, mənən məhv olmağı çox böyük faciədir. Mən bu

faciənin mahiyyətini nümayiş etdirməyə çalışmışdım. Tamaşaçıların reaksiyasından anlayırdım ki, deyəsən, istəyimə nail ola bilmişəm.

Mən onun sözlərini təsdiqlədim. Doğrudan da, bu obraz sevildi və onun “Ala, tu bi ye” kəlməsi uzun müddət dillər əzbəri oldu. İlham müəllim gülüm-səyərək yenə xatirələrinin qanadlarında keçmişə üz tutdu:

– Firuz rolunu hazırlayarkən düz ay yarım ingilis dili müəlliminin yanına getmişəm. İndiki kimi dollarnan yox eee... Tam müftə, “İctimai əsaslarla”. İngilis dilini o vaxtdan yaxşı bilirəm. Bunun üçün Firuz obrazına minnətdaram. Hətta həmin tamaşadan gedənlər bir-birini Firuzun sözləri ilə yola salırdılar. Uzun müddət bu obrazın uğuru və sevinci məni tərk etmədi.

Milli Akademik Dram Teatrında Mərahim Fərzəlibəyov V.Şekspirin “Maqbet” və İlyas Əfəndiyevin “Natəvan” pyeslərinin tamaşalarını hazırlayırdı. Hər iki tamaşada quruluşçu rejissor mənə epizodik rol həvalə etmişdi. Birinci tamaşada Donalbay, ikincidə isə İran şahzadəsi obrazını oynamalıydım. Deyilənə görə, hər iki epizodik obraz tamaşanın ümumi yozumuna uyğun təqdim olunmuşdu.

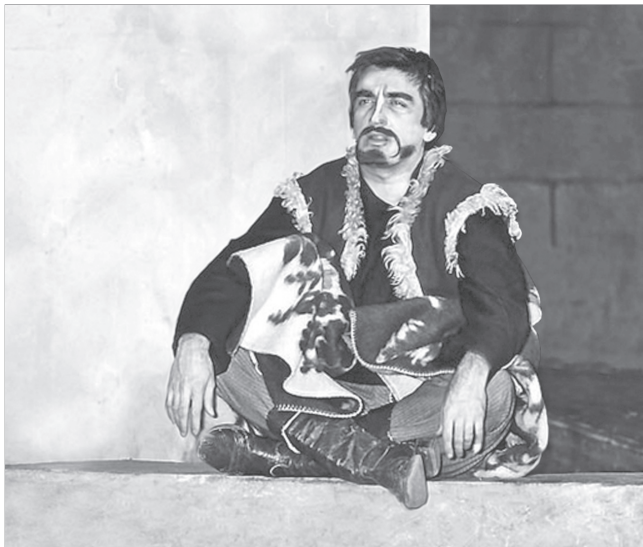
Mən də bu maraqlı obraz haqqında fikirlərimi söyləməyə ehtiyac duyub dedim:

– İran şahzadəsi obrazı ilk baxışda orta əsrin Təbriz miniatür lövhələrinin bir qədər böyüdülmüş surətini xatırladırdı. Lövhə sanki tədricən canlanmağa və obrazlar hadisələrin gedişatına müdaxilə etməyə başlayırdı. M. Fərzəlibəyov quruluş verdiyi tamaşalarda həmişə Sizə uyğun obraz ayırırdı. Sənətkar mənimlə razılaşdı:

– Elədir ki, var. M.Fərzəlibəyovun bir neçə tamaşasında özümü sınamışam. Mirzə İbrahimovun “Közərən ocaqlar” əsərinin tamaşasında Qulaməli obrazını oynamışam. Hər şeydən əvvəl, mən Qulaməlinin əsərin obrazlar sistemindəki yerini müəyyənləşdirdim və onun portret rəsinin dəqiqliyinə çalışdım.

Mən Azdramada tamaşaya qoyulan S.Vurğunun “Vaqif” əsərini yada saldım. İlham Namiq Kamal mənim dediklərimdə dəqiqləşdirmə apardı:

– Azdramada mərhum sənətkarımız Adil İsgəndərovun vaxtı ilə hazırladığı S.Vurğunun “Vaqif” pyesini quruluşçu

Maksim Qorki . “Həyatın dibində”
Bubnov – İlham Namiq Kamal

rejissor Məmmədkamal Kazımov bərpa edirdi və Təlxəklə, Şeyx Ali obrazlarını mənə həvalə etmişdi. Deməliyəm ki, hər iki obrazın milli teatr tariximizdə çoxsaylı nümunələri var. Bu nümunələrin mövcudluğu məni çaşdırmadı. Təbii ki, mənim bütün bu nümunələrdən xəbərim var idi. Deməli, mən çalışıb tam fərqli bir obraz yaratmalıydım. Hər iki obrazı özüm üçün aydınlaşdırdım. Onların əvvəl xarici, sonra isə daxili rəsmlərini işlədim. Xarici rəsm ilə daxili rəsmi üst-üstə düşməyinə çalışdım. Obrazların dəqiq hərəkət-davranış sistemini

İlham Namiq Kamal - 65

Azərbaycan teatrı – 100 (1974-cü il) təntənəli tədbirdən sonra

işlədim. Deyəsən, nəticə pis alınmamışdı.

Mən İlham müəllimin söhbətini davam etdirərək:

– İlham dostum, siz Lağlağı obrazı haqqında nə deyə bilərsiniz? – deyə soruşdum.

İlham müəllimin üzünə xoş bir təbəssüm qondu. Anladım ki, bu obraz sənətkar dostumun xoşladığı nümunələrdəndir. Mənim düşündüyüm kimi oldu:

– Bu obraz da tamaşaçılara xoş anlar yaşatmışdı. Azdramada quruluşçu

İlham Nəziq Samal - 65

rejissor Mərahim Fərzəlibəyov Anarın “Sizi deyib gəlmişəm” pyesini hazırlayırdı. Bu tamaşada quruluşçu rejissor Lağlağı obrazını nədənsə mənə uyğun görür. Burada bir qədər dəqiqləşdirmə aparsam, pis olmaz. Bildiyimiz kimi Anar bu pyesini Mirzə Cəlilin əsərləri

əsasında yazmışdır. Lağlağı Mirzə Cəlilin ədəbi təxəllüslərindən biridir. Lağlağı bir növ epizodik səhnələri bir-birinə bağlayan obrazdır. Bu obraz Mirzə Cəlilin özüdür. O, bir növ özünü və özünün yazdığı hadisələri təqdim edib, onları bir-biri ilə bağlayırdı. Teatr

Maqsud İbrahimbəyov. “Ümid” tamaşasından sonra

ictimaiyyəti bu tamaşanı və bu obrazı müsbət qarşılamışdı. Mətbuatda müsbət rəylər yazılmışdı. Yolumuza davam edir, mənzil başına çatmağa lap az qalırdı. Xatirələr isə bizi milli teatrımızın yaxın keçmişinə aparırdı. Yol bələdçimiz xatirələrini çözdükcə milli teatrımızın zəngin tarix kitabı vərəq-vərəq gözümüz önündə canlanırdı. İlham müəllim Azdramanın “Nişanlı qız” tamaşasını xatırlayır:

– Respublikanın Xalq artisti, mərhum sənətkarımız Məlik Dadaşov Sabit Rəhmanın “Nişanlı qız” komediyasını tamaşaya hazırlayarkən əsas obrazlardan biri olan Camal surətini mənə tapşır-mışdı. Mən adətım üzrə Camal obrazını, onun süjet xəttində oynadığı rolu ətraflı öyrənib təsvirdə bunların əyaniliyinə çalışdım, onun məənəviyyatında gedən çox mürəkkəb ziddiyyətləri açmağa nail olmuşdum. Camal obrazının dəqiqliyinə

tamaşaçını tam inandırırdım. Onu da əlavə edim ki, mərhum Hüseynağa Atakişiyev də Azdramada proletar yazıçısı Maksim Qorkinin “Həyatın dibində” pyesinə quruluş verərkən papaqçı Bubnov obrazını mənə tapşırırmışdı. Papaqçı Bubnov sadə olduğu qədər mürəkkəb bir obraz idi. O, düşdüyü vəziyyətə uyğun olaraq, tanınmaz dərəcədə dəyişirdi. Obraz “göstərmə” və “yaşama” məktəblərinin sintezində yaradılmışdı. O dövrün mətbuatı həm tamaşa, həm də mənim oynadığım papaqçı Bubnov obrazı haqqında müsbət fikirlər yazmışdı. Zəhmətim hədəfə getməmişdi.

Hüseynağa Atakişiyev həmişə maraqlı işləri ilə tamaşaçıları heyrətləndirə bilirdi. Rəhman Əlizadənin “Günah” pyesinin tamaşası da dediklərimizin bariz nümunəsi ola bilər. Bu tamaşada Hüseynağa Atakişiyev mənə Fərrux obrazını həvalə edir. Fərrux dramatik mətnə görə rəssam olmaq arzusu ilə yaşayan, lakin arzusuna çatma bilməyən zəif və iradəsiz bir adamdır. Obrazın xaraktercə zəifliyini, iradəsizliyini mən əvvəl mizan və hərəkətlər toplusunda, sonra isə daxili təsvirdə, mimikada, gözlərdə, danışq tərzində, səs tembrində və intonasiasında verməyə çalışdım.

Tamaşaçıların reaksiyasından hiss edirdim ki, obrazım effektiv alınıb. Ar-

dıcılığa riayət etsəm, deməliyəm ki, növbəti işim epik teatrın və “yadlaşma” prinsipinin yaradıcısı Bertolt Brexlin “Üç quruşluq opera” pyesinin tamaşasında Mattias obrazı idi. Əsəri alman rejissoru Kayzer hazırlamışdı.

O dövrün qəzetlərində yazılırdı: “Obraz ümumi süjet xəttində xırda, cüzi yer tutsa da, maraqlıdır ki, aktyor ifası yadda qalır”.

Ümumiyyətlə, deyə bilərəm ki, rəhmətlik Hüseynağanın tamaşaları mənim üçün bir növ özümü sınamaq imkanı idi. M.F.Axundzadənin “Lənkəran xanının vəzirini” komediyasını tamaşaya hazırlayan quruluşçu rejissor, gözləmədiyim halda mənə Teymur ağa obrazını tapşırırmışdı. Mən rejissor yozumuna uyğun olaraq, sevən və sevilən, ağıllı, bir qədər də dəliqanlı gəncin obrazını yaratmağa çalışmışdım. Obraz pis alınmamışdı. Teymur ağa nəyin bahasına olursa-olsun istədiyinə nail olan bir şəxsdir. Onun hər dəfə dediği “İstəyirəm” kəlməsi sırf daxili aləmini bürüzə verirdi.

Mən İlham Namiq Kamalın yaddaşını yoxlamaq məqsədi ilə dedim:

– Bəs müstəntiq Əsgərov obrazı haqqında nə deyə bilərsiniz? Bu obraz da həm maraqlı, həm mürəkkəb, həm də ziddiyyətli idi.

İlham Namiq Kamal - 63

İlham dostum yenidən xatirələrinə baş vurdu:

– Maqşud İbrahimbəyovun “Kərgədan buynuzu” pyesinin tamaşasında Hüseynağa Atakişiyev müstəntiq Əsgərov obrazını mənə tapşırırmışdı. Müstəntiq Əsgərov kimdir? Əsgərov harınlamış, öz vəzifəsindən sui-istifadə edən, insanlara yuxarıdan aşağı, həqarətlə baxan, heç kəsi bəyənməyən bir şəxsdir. Mən rejissor yozumuna uyğun olaraq, ifanın dəqiqliyinə çalışdım. Harınlıq bildirən hərəkətlər toplusunu özündən razılıq ifadə edən mimika və baxışlar müşayiət edirdi. Teatr ictimaiyyəti həm bu obraza, həm də bütövlükdə tamaşaya yüksək qiymət vermişdi.

Milli Dram Teatrında mənim növbəti işim Hüseynağa Atakişiyevin quruluşunda Vəqif Səmədoğlunun “Yayda qartopu oyunu” tamaşasında Ziyad müəllim obrazı oldu.

Mən bu tamaşanı və sənətkar dostumun yaratdığı obrazı yadıma salmağa çalışdım.

Min bir sifəti olan bir obraz idi. Maraqlıdır. Sənətkar mənimlə razılaşacaq, ya yox.

İlham müəllim təbii ki, mənimlə razılaşır və fikirlərini davam etdirir:

– Ziyad müəllim bir neçə sifətə malik olan, buqələmun kimi rəngini saat-

basaat dəyişən bir tip idi. Bu obraz da maraqlı həlli ilə tamaşaçılara xoş anlar yaşatmışdı. Yadıma gəlir, türk dramaturqu Sadıq Şendilin “Qanlı Nigar” pyesinin tamaşasında Narçın obrazı mənə həvalə olunmuşdu. Obrazı diqqətlə öyrəndim və rejissor yozumuna uyğun olaraq, öz versiyamı qurdum. Mənə elə gəlir ki, bu obrazı da tamaşaçılara sevdirə bilmişdim. Hətta eşitdiyimə görə, bu obrazda özünü görənlər də olmuşdu.

Elə bu an gözləmədiyim halda avtomobil dayandı. Mən əvvəl yola, sonra İlham dostuma baxdım. Elə maşının dayanma səbəbini soruşmaq istəyirdim ki, dostum mənə yolda güclə sezilən qaraltını göstərdi. Balaca bir tısbağa asta hərəkətlə yolu keçirdi. Mən gah yolu keçən bapbalaca tısbağaya, gah da ona yol verən İlham dostuma baxırdım. Onun diqqətinə və qayğısına söz ola bilməzdi. Tısbağa yolu keçdi və biz yolumuzu davam etdirdik.

Az dramada oynadığı rolların, yaratdığı obrazlar haqqında xatirələrinin sayı arta bilər də, lakin birdən-birə İlham Namiq Kamal söhbətinin səmtini bu qocaman sənət ocağından rəhmətlik Hüseynağa Atakişiyevin yaratdığı “Gənclər” teatrına döndərdi. İlham dostum qəmli-qəmli mənə baxıb:

İlham Namiq Kamal – 55

– Rəhmətlik Hüseynağa həm həyatda, həm də sənətdə mənim yaxın dostum idi. O, Azdramaya baş rejissor təyin olunanda, bəlkə, məndən çox sevinən yox idi. Çünki onun özünə də, sənətinə də çox inanırdım. Bir müddət işlədik. Mən onun bir neçə tamaşasında ürəyim istəyən obrazları oynadım. Dediyim kimi, Hüseynağa Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında F.Dürrenmattın “Böyük Romul”, M.Qorkinin

İlham Namiq Kamal – 65

“Həyatın dibində”, R.Əlizadənin “Günah” əsərlərinin maraqlı tamaşalarını hazırladı. Mən də bu tamaşalarda müxtəlif səpkili obrazlar oynayırdım. Ancaq təəssüf ki, mənim sevincim uzun sürmədi. Çünki bəzilərinə Hüseynağanın repertuar siyasəti və iş metodu xoş gəlmirdi. Müxtəlif yollar axtarırdılar ki, Hüseynağanı Azdramadan uzaqlaşdırsınlar. Nəhayət, çox çəkmədi ki, bu yolu tapdılar və rəhmətliyi bu qocaman sənət ocağından uzaqlaşdırdılar. Hüseynağa teatrsız qala bilməzdi. Qalmadı da.

Hüseynağa ona inananları ətrafına toplayıb, teatr yaratdı. Bu teatrın yaradılmasında Azərbaycan Teatr Xadimləri İttifaqının sədri, Xalq artisti, professor Azər Paşa Nemətovun xidməti böyükdür.

Mən sənətkar dostumun qəmli gözlərinə baxıb onun xatirələrini dinləyirdim:

– 1989-cu ildə Hüseynağa Atakişiyev özünün müstəqil teatrını yaratdı. Bu teatrın yaradılması Azər Paşa Nemətova həvalə olunmuşdu. Əslində, Azər Paşa Hüseynağanı işsiz görüb bu işin ona tapşırılmasını xahiş etmişdi. Bu teatr “Gənclər” teatrı adlanmağa başladı. Zaman dəyişdi və çoxsaylı teatrlarımızın sırasına tam fərqli dəst-xətti ilə seçilən Dövlət “Gənclər” teatrı daxil oldu. “Gənclər”

teatrı yarandığı ilk gündən Hüseynağa İlham Namiq Kamalı bura işləməyə dəvət etdi. İlham müəllim təbii ki, bu dəvətdən boyun qaçırmadı. Dərhal dostunun yanına gəldi.

Avtomobilimiz Şamaxıya yaxınlaşdı. Şamaxının girəcəyində, yolun sağ tərəfində bu diyarın şair və mütəfəkkirlərinin rəsmi həkk olunmuş lövhələr hasara bərkidilmişdi. Mirzə Ələkbər Sabir, Seyid Əzim Şirvani, Məhəmməd Hadi, Abbas Səhhət, səyahətçi Zeynəlabdin Şirvani və başqalarının təsvirləri sanki Şamaxıya gələnləri qarşılayıb, gedənləri yola salırdı.

İlham Namiq Kamal maraqlı bir təklif irəli sürdü. Dedi ki, yaxşı olar ki, bu lövhələr iki tərəfli olub, hər iki tərəfə baxsın. Şamaxı, sözün əsl mənasında, mütəfəkkirlər diyarıdır. Şamaxıya girdik, atmosferin təmizliyi dərhal hiss olunmağa başladı. Ciyər dolusu nəfəs aldım. İlham müəllim təklif etdi ki, “Dədəgünəş”, “Göy qurşağı” istirahət mərkəzinə getməzdən əvvəl Mədrəsəyə, onun bağ evinə gedək. Vaxtımız var idi, sənətkarın bağ evinə getməyimiz pis olmazdı. Şamaxı şəhərindən üzü yuxarı Mədrəsə qəsəbəsinə yollandıq. Üzü yuxarı, Mədrəsəyə qalxdıqca, hava daha da təmizlənirdi. Bir xeyli dağ yolu ilə

*İlham Namiq Kamala Respublikanın Əməkdar artisti fəxri
adının təqdimatından sonra*

yuxarı qalxdıq. Nəhayət, gəlib tərifi yerə-göyə sığmayan Mədrəsə qəsəbəsinə yetişdik. Onu da deməliyəm ki, Mədrəsəyə gedən üzü yuxarı dolanbac yol qırağı başdan-başa üzüm və digər meyvə bağları idi. Yaşıllıqlar göz oxşayırdı. Nəhayət, dağ yolları bizi Mədrəsəyə çatdırdı. Bu da Mədrəsə, dar küçələri, əsasən, birmərtəbəli evləri və əsl kənd ab-havası ilə bizi qarşılayırdı. Əsas küçə ilə keçib, düz yoldan sola dönürük. Bir qədər gedib yenidən sola dönürük. Bir qədər də irəliləyib dəmir darvazanın

qarşısına çatırıq. İlham müəllim avtomobilini yol qırağına verib saxlayır. Onu da deyim ki, yolboyu, hər yerdə şamaxılılar tanınmış həmyerlilərini gülərüzlə salamlayırdılar. Mədrəsədə isə az qala hər yoldan ötən ayaq saxlayıb onunla salamlayırdı. Bağ evinə baxan qonşu Fikrət Vəliyev və onun həyat yoldaşı Validə xanım həyətdə idilər. Validə xanım evin, həyətin səliqə-sahmanı ilə məşğul idi. Fikrət kişi isə həyətin bir tərəfində yerləşən bağda meyvə ağaclarının gövdəsini əhəngləyirdi. Hər

İlham Namiq Kamal - 63

ikisi bizimlə mehribanlıqla görüşdülər. Hal-əhval tutdular. İlham müəllim onları Novruz bayramı münasibəti ilə təbrik edib, evləri, uşaqları, işləri ilə maraqlandı. Qonşular sevinc və qürur hissi ilə tanınmış qonşularını seyr edirdilər. İlham müəllim onlara dedi ki, onu bu gün “Dədəgünəş”də “Göy qurşağı” istirahət mərkəzində Novruz şənliyinə dəvət ediblər, orada çıxış da edəcək. Qonşular gülər üzlə İlham müəllimi dinləyirdilər. İlham Namiq Kamal qonşularını da Novruz şənliyinə dəvət etdi. Sənətkar qonşularına dedi ki, yarım saat burda dincəlib, “Dədəgünəş”ə yola düşəcək. Bunu eşidib Fikrət kişi və Validə xanım işlərini davam etdirdilər. Arada Validə xanım başını qaldırıb sənətkara baxaraq: “İlham müəllim, nə lazım olsa, səsləyin”, – dedi. İlham müəllim ona minnətdarlıq etdi.

– Mən İlham müəllimin bağ evinin həyatını seyr etməyə başladım. Bu bağ evini və həyatı təsvir etmək üçün bir rəssam gərəkdir. Rəssam olmasam da, sözlə əsl sənətkar evinin təsvirinə çalışdım. Böyük bir həyat, darvazadan cıncıl döşənmiş yol birmərtəbəli evə doğru uzanırdı. Sol tərəfdə kiçik dəmir dirəklər bir-birinə iri zəncirlərlə birləşir. Hər bir dəmir dirəyin üstündə şair və mü-

təfəkkirlər büstü bərkidilib. Sanki bağ sahəsi haşiyələnib. Burada ən müxtəlif meyvə ağacları və qızılgül kolları əkilib. Bağ sahəsinin düz ortasında dairəvi köşk var. Köşkün ortasında masa və oturacaqlar qoyulub. Evin yan tərəfindəki köşkdə bir çox siyasətçilərin, o cümlədən Heydər Əliyevin büstü görünür. Evin sağ tərəfindəki köşkün qarşısında yay paltarı geyindirilmiş, başına kepka qoyulmuş maniken, döş cibindəki iri oyuncaq karandaşla sanki həyatı və evi mühafizə edir. Mühafizə belə olar. Onu da qeyd etməliyəm ki, həyatda xeyli sayda büst diqqət çəkir. Buranın seyrindən doymaq olmurdu. Sənətkarın zövqünə söz yoxdur. İlham müəllim məni evə dəvət edir. Evə daxil oluram. Qapıdan içəri girən kimi dəhliz və dəhlizdən sonra bir kiçik dəhlizə qapı açılır. Bura kiçik otaq da sayıla bilər. Divarlarda kitab rəfləri vurulub. Rəflərdə aktyor və rejissor yaradıcılığına həsr olunmuş kitablar düzülüb. Ortada masa və masanın ətrafında oturacaqlar qoyulub. Buradan qapı qonaq otağına açılır. Qapı ilə üzbəüz divarda Nizami Gəncəvinin əksi olan iri xalça asılıb. Xalçanın aşağı tərəfi yerdədir və onun üzərində müxtəlif oyuncaqlar düzülüb. Yuxarı başda musiqi mərkəzi qoyulub. Musiqi

mərkəzinin yanında Mirzə Ələkbər Sabirin “Hophopnamə” əsəri, o biri tərəfdə Heydər Əliyevin büstü yerləşdirilib. Divan və kreslolar yan tərəfdə, qapı ilə üzbəüz qoyulmuş şkaflar üstündə də xeyli sayda oyuncaqlar düzülüb. Otağın yeri xalı ilə örtülüb. Otaqların qapıları iç-içə açılır. Otaqlar səliqə-sahman ilə göz oxşayır. Adama elə gəlir ki, evin sakinləri həmişə bu bağ evində yaşayırlar. Qonaq otağında daha bir diqqət çəkən məqamı oxucuların nəzərinə çatdırmaq istəyirəm. Kreslonun yan tərəfində jurnal masası qoyulub və bu masada dünyanın bütün növ içkilərindən nümunələr düzülüb. Düzülüb yox, sərgilənib.

Darvazadan səs gəlir. Kimsə sənətkarı səsləyirdi. İlham müəllim qapıya çıxdı, mən də onun arxasınca. Ortaboylu bir şəxs çox böyük mehribanlıqla sənətkarla görüşürdü. Mən kənardan bu səhnəni seyr edirəm. Nəhayət, onlar birbirindən aralanırlar. Mən də gələn şəxslə görüşürəm. İlham müəllim gələn şəxslə məni tanış edir:

– Məmməd Abbasov. Bir həyətdə böyümüşük, bir məktəbdə, bir sinifdə oxumuşuq. Sənin tanıdığın Ziyafət Abbasovun kiçik qardaşıdır. Bir evli kimi yox. Məmməd tez-tez Mədrəsəyə qu-

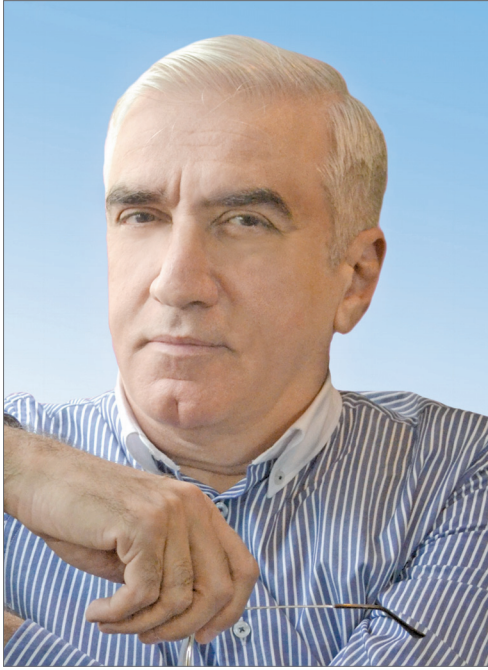
İlham Namiq Kamal və Əməkdar incəsənət xadimi Ziyafət Abbasov

dasıgilə gəlir. Qudası ehtiyatda olan zabıtdır. Polkovnik İbrahim Əliyev. Əla kişidir. Əsl ziyalı, əsl hərbiçidir. Mən diqqət etdim ki, Məmməd müəllim keçmiş sinif yoldaşına “Kamaliç” deyə müraciət edir. Öyrəndim ki, bu müraciət onların gənclik illərinin xoş xatirəsidir. Məmməd müəllim ixtisasca filoloqdur. Ömrü boyu Daxili İşlər Nazirliyi sistemində işləyib. Ehtiyatda olan zabıtdır.

Sənətkarın bağ evində qısa bir vaxt keçirdik.

İlham dostum Məmməd müəllimi də Novruz şənliyinə dəvət etməyi unutmadı. Ancaq şənliyə qədər İlham Namiq Kamal Məmməd müəllimi və məni Şamaxının mərkəzində yerləşən “Türist” restoranına günorta yeməyinə dəvət etdi. İlham müəllim onu da əlavə etdi ki, bu restoranın

İlham Namiq Kamal - 65

sahibi Həsən Allahverdiyev və onun qardaşı, “Şamaxı” restoranının sahibi Zaur Allahverdiyev onun yaxın dostlarıdır. Həyətdən çıxıb maşına tərəf gedərkən İlham dostumun qonşuları bizimlə görüşməyə gəlmişdilər. Sənətkarın bağı ilə üzbəüz axıska türkləri Mustafa Hacıyev və onun xanımı Şərafə xanım yaxınlaşıb, bizimlə görüşdülər. Sənətkar onlarla hal-əhval tutan zaman, bir yaşlı adam xanımı ilə bizə yanaşdı. O, gələnlərlə görüşüb məni onlarla tanış etdi:

– Çingiz müəllim, tanış ol, bağ qonşum, qocaman yazıçı-dramaturq Əfqan

Əsgərov və onun həyat yoldaşı Səyyarə xanımdır. Mən onlarla tanış oldum. Maraqlı insanlara bənzəyirdilər. Onlar da sənətkar qonşularının kef-halı və yaradıcılığı ilə maraqlandılar. Həyətin qarşısında uşaqlar qaçışır, oynayırdılar. Onlardan daha dilli-dilavərləri yaxınlaşıb, İlham müəllimlə salamlaşdı. Sənətkar heç kəsi diqqətindən kənarda qoymurdu. O, hamı ilə sağollaşıb, bizimlə birlikdə maşına əyləşdi.

Məmməd müəllim avtomobilin ön, mən isə arxa oturacağında əyləşmişdim. İlham müəllim mühərrikini işə saldı və biz kələ-kötür yolla enişə, Şamaxıya üz tutduq. Ətraf başdan-başa yaşıllığa qərq olunmuşdu. Mənə elə gəlirdi ki, mən yaşıl rəngin məhz bu çalarına heç yerdə rast gəlməmişəm. Yolboyu gözəl təbiət mənzərələrini seyr edə-edə gəlib “Turist” restoranına çatırıq. Sənətkarı burada çox böyük hörmətlə qarşılayırlar. O, hamı ilə mehribanlıqla görüşür. Hiss olunur ki, hamı tanınmış həmyerliləri ilə fəxr edir. Ofisiant qaçaraq yaxınlaşır və bizi burada xüsusi olaraq İlham müəllim üçün ayrılmış kabinetə dəvət edir.

İçəri keçirik. Ortada 8–10 nəfər üçün nəzərdə tutulmuş masa və oturacaqlar qoyulub. Səliqə-sahman göz oxşayır. Onu da deməliyəm ki, “Turist” restoranı geniş, gözəl həyəti və ayrı-ayrı kabinetlərə girişi

olan məkandır. Deməliyəm ki, restoran gözəlliyi ilə paytaxtda yerləşən eynitipli məkanlardan heç də geri qalmırdı. Televizoru yandırırıq. Günorta xəbərləri gedir. Ofisiant otağa gəlir. Bir daha “Xoş gəldiniz” söyləyib, nə yeyəcəyimizi soruşur. Sonra restoranın müdiri Həsən müəllim otağımıza gəlir və bizimlə görüşür. O da boş oturmaqların birində əyləşir. Menyunu sənətkarın ixtiyarına veririk. Birinciyə borş, ikinciyə tikə və lülə kababı sifariş edilir. Tərəvəz, pendir, şor, mineral sular və şirələr gətirilir. Həsən müəllim bir qədər bizimlə əyləşib gedir. Ancaq getməmişdən əvvəl bildirir ki, İlham müəllim və onun dostları onun əziz qonaqlarıdır. İlham müəllim üzrxahlıq edib, bildirir ki, “Heç elə şey yoxdur. Yeməyimizin pulunu almasanız, gələn dəfə bura gəlməyəcəyəm”. Həsən müəllim sənətkarın sözlərindəki qətiyyəti görüb daha üz vurmur. Dadlı borşu və ətrindən doymaq olmayan kababları nuşcanlıqla yedik. Yeməyi yeyib, çayımızı içdik. Yeməyin, çayın ləzzəti bir-birinə qarışmışdı.

Sənətkar yeməyin hesabını ödəmək üçün ofisiantı çağırırdı. Ofisiant nə isə demək istədi. İlham müəllim tərs-tərs ofisianta baxdı. Ofisiant cəld özünü yığışdırıb, hesabı sənətkara uzatdı. İlham müəllim hesaba qıyğacı baxıb, razılıqla

gülümsədi və yeməyin hesabını artıqlaması ilə ödədi. Biz restoranın otağından çıxıb pillələrlə aşağı endik. Hamı ilə, o cümlədən restoranın müdiri Həsən müəllimlə sağollaşıb, küçəyə çıxdıq. İlham dostum Həsən müəllimi də Novruz şənliyinə dəvət etdi. Biz “Dədəgünəş”ə “Göy qurşağı” istirahət mərkəzinə, Məmməd müəllim isə Mədrəsəyə yollandı. Hamar yollar bizi Pirquluya, məşhur Şamaxı rəsədxanasına aparırdı. İlham dostum bildirir ki, rəsədxananın ekskursiyaçısı Müşviqlə də görüşəndə bu məşhur rəsədxana haqqında məlumat verir. Ancaq mən bu rəsədxana haqqında bildiklərimi qoy sənə danışım. Razılaşırıq. İlham müəllim deyir:

– Rəsədxana Şamaxının 22 km-də 1957-ci ildə tikilib. Sonrakı illərdə rəsədxana dəfələrlə bərpa və təmir olunub. Rəsədxananın burada tikilməsi atmosferin təmizliyi ilə bağlıdır.

Biz tərifini eşitdiyim rəsədxanaya yaxınlaşdıq. Sənətkar avtomobili rəsədxananın yaxınlığında saxlayır. Maşından düşüb rəsədxananın içərisinə keçdik. Sənətkarın dostu Müşviq, cavan bir oğlan, bizi gülərlə qarşıladı. Rəsədxananı gəzdik, iri-iri teleskoplara baxdıq. Müşviq gördüklərimiz haqqında ətraflı məlumat verdi. Çox maraqlı məkandır.

Müşviq qardaşımız da rəsədxana haqqında xeyli məlumatlıdır. Qürur hissi ilə rəsədxanəni tərk edirik. Yolumuz “Dədəgünəş”ə “Göy qurşağı” istirahət mərkəzinədir. Yollar bizi gözəl istirahət mərkəzinə aparır. “Dədəgünəş”də hər il olduğu kimi bu ildə Novruz şənlikləri keçirilirdi. Şamaxı İcra Hakimiyyətinin başçısı Asif Ağayev, onun müavinləri,

humanitar şöbənin müdiri Ağamusa Vahidov, uzun illər Şamaxı İcra Hakimiyyətinin Təşkilat şöbəsinin müdiri işləmiş Böyükağa İsmayılov, Şamaxı Maliyyə idarəsinin müdiri Seyran Ağacanov, “Dədəgünəş”də “Göy qurşağı” istirahət mərkəzinin müdiri İlqar İsmayılov, bu diyarın yetişdirməsi olan Xalq artisti Alim Qasımov, Mələkxanım Əyyubova, Nazpəri Dostəliyeva və daha neçə-neçə sənətkarlar bu şənlikdə iştirak edəcəklər. Avtomobilimiz sürətlə üzü “Dədə günəş”ə doğru gedirdi. Yol qırağındakı mənzərələr rəssam lövhələrini xatırladırdı. Çölün, çəmənin yaşıllığı açıq, tünd rənglərin ardıcıl və gözələnilməz keçidləri ilə insan gözlərini oxşayıb beyninə, ruhuna rahatlıq gətirirdi. İmkan daxilində hər gördüyüm gözəl mənzərələri yaddaşıma köçürməyə çalışırdım. İşə bax ki, Bakının cəmi 120–150 kilometrlik məsafəsində, sözün əsl mənasında, “cənnətməkan” var. Onu da deməliyəm ki, mən dəfələrlə Şamaxıdan keçib ölkəmizin ən müxtəlif bölgələrinə getmişəm. Ancaq təəssüf ki, gözəl Şamaxını bu qədər yaxından tanımamışam. İlham müəllim də maşınını sürə-sürə ətrafın gözəlliklərini seyr etməkdən doymurdu. Mən sənətkar dostumdan “Dədəgünəş” haqqında soruşdum.

Sənətkar bildiklərini mənimlə bölüşdü:
– Bu diyarın böyük oğlu, gözəl
şairimiz Abbas Səhhət “Dədə-günəş”
haqqında belə yazırdı:

*Dədəgünəş piri bir gün mənə məkan
oldu,
Yerim mübaliqəsiz rövzeyi-cinan
oldu.*

“Dədəgünəş”in tərfi yerə-göyə
sığmaz.

“Dədəgünəş” Allahın bizə bəxş et-
diyi saysız-hesabsız möcüzələrdən
birdir.

Yollar uzandıqca uzanırdı. Ancaq
nə bu yollardan, nə də yolboyu gör-
düyüm gözəl mənzərələri seyr etmək-
dən usanmırdım. Təbiət mənzərələri
bir-birini sürətlə əvəz etməkdə idi.
Sanki təbiət mənzərələri gözəllikdə bir-
biri ilə bəhsə girmişdi. Nəhayət, qeyri-
adi məkan olan “Dədəgünəş”ə gəlib
çıxdıq. Yamyaşıl bir məkandır. Bakının
sayılıb-seçilən insanları axışıb, bura –
“Dədəgünəş”ə, “Göy qurşağı” istirahət
mərkəzinə, Novruz şənliyinə gəlmişdilər.

Şənlikdə rəsmilər danışib, Novruz
bayramı münasibəti ilə hamını, o cüm-
lədən Bakıdan gəlmiş qonaqları təbrik
etdilər. Söz bu diyarın daha bir tanınmış
siması, respublikanın Xalq artisti İlham
Namiq Kamala verildi. İlham dostum
üzünü qonaqlara tutub dedi:

– Əziz həmyerlilər, hörmətli qonaq-
lar və dostlar!

Bu gün sizinlə, mənə əziz olan in-
sanlarla, Novruz bayramını keçirməkdən
məmnunam. Bu bayram millətimizin
əsrlər boyu qoruyub, günümüzə qədər
saxladığı möhtəşəm bir bayramdır. Yaxşı
bilirsiniz ki, keçəl qışın, kosa yazın
rəmzidir. Novruzun gəlişi yurdumuza
gözəl baharın gəlişi deməkdir. Mən hər
birinizi və bütün xalqımızı Novruz bay-
ramı münasibəti ilə təbrik edirəm.
Hamıya xoşbəxtlik və firavanlıq arzu-
layıram. Mən xalqımıza, millətimizə
uğurlar və qələbələr diləyirəm. Mən
Respublika Prezidenti, zati-aliləri, hör-
mətli İlham Əliyev cənablarına yüksək
nailiyyətlər arzulayıram. İlham dostu-
mun dayısı, Əməkdar mədəniyyət işçisi,
həmişə gülürüz Tofiq Quliyev, həyat
yoldaşı Nazilə xanım, oğlu Ceyhun,
onun ailəsi, sənətkarın ailəsi, həyat yol-
daşı Elmira xanım və uşaqlar ilə birgə
iki maşınla özlərini “Dədəgünəş”ə,
“Göy qurşağı” istirahət mərkəzinə çat-
dırdılar. Uşaqlar Ülvibəylə Ziyabəy öz-
lərini atalarının üstünə atdılar. İlham
müəllim əvvəl onlarla, sonra isə dayısına
yanaşdı onunla görüşdü, hal-əhval tut-
du. Onun uşaqlarını, ailəsini salamladı.
Ceyhun və onun ailəsi ilə də görüşdü.

Əli Əmirli. "Varlı qadın"
Sarı Qarayev – İlham Namiq Kamal,
qadın – Firəngiz Mütəllibova

Hamı sevimli insanla, böyük sənətkarla
çox böyük mehribanlıqla görüşürdü.

İlham müəllim hamıya, hər kəsə diqqət göstərirdi. Şadlıq, sevinc bir-birinə qarışmışdı. Keçəllə Kosa da görkəmli sənətkara qarşı diqqət göstərüb, ondan bir-iki lətifə paylarını almaq istəyirdilər. İlham müəllim çıxışının sonunda dedi ki, arzu edirəm növbəti Novruzumuzu işğal olunmuş torpaqlarımızda keçirək. Çıxışının sonunda sənətkar dostum ölməz şairimiz Əhməd Cavadın "Novruz" şeirindən bir-iki misranı əzbərdən dedi:

Novruz çıxıb taxtına, güllər düşüb baxtına,
Kosa gəlir qabağa, nəzər salır tabağa,
Çörəyi yoxdur kosanın, xörəyi yoxdur kosanın.
A, Kos-kosa, gəlsənə, torbanı doldursana!

İlham Namiq Kamalın çıxışı alqışlarla qarşılandı. Şənlik gecə yarıya kimi davam etdi. Şənlik "Göy qurşağı" istirahət mərkəzinin restoranında davam etdirildi. Dadlı-dadlı Novruz təamları, paxlava, şəkərbura, badambura, qoğal, müxtəlif şirniyyatlar, çərəzlər, rəngbə-rəng yumurtalar masaları bəzəyirdi. Hər tərəfi gülüş sədaları bürümüşdü. Hamı

gülür, hamı şadlıq edirdi. Dostlardan biri İlham müəllimdən zarafat, gülməyə, olmuş əhvalat danışmasını xahiş etdi. Hamı yaxşı bilir ki, İlham Namiq Kamal lətifə danışmaqda mahirdir. Sənətkar hamını mehriban nəzərlərlə süzüb gülməcələr danışmağa başladı:

– Lətifə, gülməyə, olmuş əhvalatlar deyirsiniz, o da baş üstə. Olmuş əhvalatdır. Hörmətli aktrisamız, Respublikanın Əməkdar artisti Mirvari xanım Novruzova ilə bağlı kiçik bir əhvalatdır. Bir dəfə teatrımız Gəncədə qastrolda idi. Gündüz mehmanxanadan çıxıb gedən zaman dəhlizdə Mirvari xanımla rastlaşdım. Hal-əhval tutdum:

– Çox sağ ol, oğlum, yaxşıyam. Hər gün üç butulka “Badamlı” içirəm. Nə deyim, ümumiyyətlə, Gəncənin “Badamlı”sına heç nə çatmaz. Mirvari xanım çox türkəsaya qadın idi. Elə bilirdi ki, “Badamlı” Gəncədə istehsal olunur. Hamı gülüşür.

İlham Namiq Kamal davam edir:

– Bir dəfə də iyul ayının ortalarında Kürdəmirdə tamaşalarımız göstərilirdi. Təəvvür edirsiniz də iyul ayında Kürdəmirdə isti neçə dərəcə ola bilər? Kölgədə dayananda adamı tər yuyub aparırdı. Mədəniyyət sarayının yanında Böyük Vətən müharibəsində həlak olanların şərəfinə abidə ucaldılıb. Abidənin

*Hüseyn Cavid. “Afət”
Doktor Qaratay – İlham Namiq Kamal*

qarşısında sönməz məşəl yanır. Axşam saat 7-də tamaşaya gedən zaman Mirvari xanım məşəlin yanında bir anlığa dayandı və dönüb biz cavanlara dedi:

– İsti məni birtəhər elədi, barı bunu söndürün!

Hamı gülüşməyə başladı. İlham müəllim yenə lətifələrinə davam edir:

İlham Namiq Kamal - 65

Aktyor evində İlham Namiq Kamal ilə görüş (1982-ci il)

– Bir dəfə də teatrda “Nişanlı qız” əsərinin oxunuşu gedirdi. Birdən xəbər gəldi ki, hörmətli aktyorumuz Məmmədrza Şeyxzamanov vəfat edib. Bu xəbəri eşidən kimi Mirvari xanım qışqırır, qəşş elədi. Mirvari xanımın qış-

qırığı hamını şoka saldı. Bu qışqırıqdan iki saniyə keçməmiş Mirvari xanım özünə gəldi və Məlik Dadaşova baxıb dedi:

– Özü bilir?

Yenə zalı alqış və gülüş sədaları бүрүdü. Gülməyə yox idi. İlham müəl-

İlham Naniq Samal - 65

limin lətifələri bitib-tükənmirdi. Lətifə danışmaq üzrə ən mahirlər belə İlham dostuma həsəd apara bilərdi. Gözəl, səmimi məclis uzandıqca, uzanırdı. Novruz şirniyyatlarından, müxtəlif çeşidli çərəzlərdən doymaq olmurdu. Məclis davam edirdi. Nə yorulan, nə də bezən var idi.

Gecəyarı olmuşdu. Bu gözəl məclisdən, bu gözəl insanlardan doymaq olmurdu. Heç kəs bir-birindən ayrılmaq istəmirdi. “Göy qurşağı” istirahət mərkəzinin müdiri İlqar müəllim də qonaqlardan ayrılmaq istəmirdi. Ancaq nə etməli, istəməsək də ayrılmaq lazım idi. “Ayrılıq olmayaydı”

*İlham Namiq Kamal Əməkdar incəsənət
xadimi Hüseynağa Atakişiyevlə*

deyənlər, necə də haqlı olublar. Doğrudan da, ayrılıq yaxın insanları pərən-pərən salır.

Nə qədər çətin olsa da dostlardan ayrılmalı olduq. İlham müəllim təklif etdi ki, Mədrəsəyə, onun bağ evinə gedək. İki-üç saat gecəni orada keçirib, səhər Bakıya qayıdaq. Razılaşdım. Dostlarla görüşüb, gecəyarısı Şamaxıdan üzü yuxarı Mədrəsəyə üz tutduq. Dostlar bizi gülərlə yola saldılar. Hamının üzü gülsə də, sənətkardan ayrılıqları üçün bir qədər qüssəli idilər. Bu insanların sənətkara olan sevgisinin təzahürü idi. Gecə saat iki idi. Biz İlham müəllimlə istirahət mərkəzindən çıxıb maşına əyləşdik. Sənət-

kar dostum avtomobilin mühərrikini işə saldı və biz yola düşdük. İlham müəllim mənə müraciət edərək:

– Deyirəm, gecəni Mədrəsədə keçirib, səhər, Allah qoysa, Bakıya gedərik...

Doğrudan da, gecə yola çıxmağın mənası yox idi. Biz Mədrəsəyə yollandıq.

Xoşxasiyyət, gülərlə Tofiq dayı öz ailəsini və İl-

ham müəllimin həyat yoldaşı Elmira xanım, oğlanları Ülvibəy və Ziyabəylə Bakıya yola düşdü. Uşaqlar səhər məktəbə, böyüklər isə işə getməli idilər.

Avtomobilin faraları yolları işıqlandırır. İlham Namiq Kamal gülə-gülə mənə baxaraq:

– İnsanların səmimi münasibətindən həmişə ləzzət alıram.

Mən sənətkarla razılaşdım. Doğrudan da, insanlar arasında səmimiyyətdən qiymətli heç nə yoxdu. Düşünürəm ki, sənətdə də, həyatda da səmimi olmaqla çox şey qazana bilərik.

Avtomobil gecə qaranlığını yara-yara irəli şığırdı. Bu yerlər gecə qaranlığında da əsrarəngiz görünürdü. Sanki nağıllar aləminə düşmüşdük.

Nəhayət, gəlib Mədrəsəyə, dostumun bağ evinə çatdıq. İlham müəllim avtomobili ehtiyatla yol kənarına verib saxladı. Maşından düşdük evə gəldik. Sənətkar mənə yer göstərdi, mən divanda əyləşdim. İlham dostum da keçib kresloda yerini rahatladı və mənə baxıb:

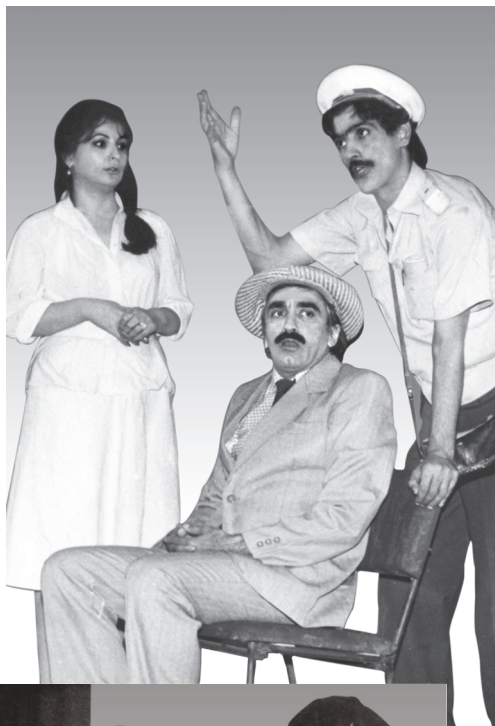
– Çay, kofe...

Mən dərhal onun sözünü kəsib, minnətdarlıq etdim. İlham Namiq Kamal gülümsədi:

– Onda, bir qədər dincələk. Səhər, Allah qoysa, yola çıxarıq.

Sənətkar mənim üçün ayırdığı otağı göstərdi. Mən öz otağıma, o da öz ota-

Rəhman Əlizadə. "Dadaşbala əməliyyatı" tamaşasından səhnə

İlham Namiq Kamal - 65

Elçin. "Mənim ərim dəlidir"
Kişi – İlham Namiq Kamal

ğına keçdi. Artıq gecə saat üç idi. Bu günün təəssüratı, uzun müddət məni tərk etmədi. Nə zaman yuxuya getdiyimi, heç özüüm də bilmədim. Səhər erkən, saat 7-nin yarısı olardı, xoruzun ilk banı məni yuxudan oyatdı. Tez geyinib, həyatə çıxdım. Təəccübümdən yerimdə donub qaldım. Sənətkar çoxdan oyanmışdı. İdman paltarında bağı gəzirdi. Başa düşdüm ki, o, artıq səhər idmanını edib.

Görüşdük. Evin yanındakı köşkdə qədim samovar pıçhapıqla qaynayırdı. Adama bir fincan ətirli samovar çayı içib

evdən çıxdıq. Sənətkar evi, həyatın darvazasını bağlayıb, açarları qonşuya verdi. Sağollaşdı, maşına əyləşdik. Qonşu arxamızca su atdı. Avtomobil yola düzəldi. Yol kənarı ilə inək, buzov, qoyun-quzu sürülərini otlaqlara aparırdılar. Hər bir sürünün çobanı heyvanlara nəzarət edirdi.

Günəş çıxmağa hazırlaşdı. Artıq onun zəif şəfəqləri tədricən göy üzünə yayılırdı. Havada ilahi bir saflıq var idi.

İlham Namiq Kamal avtomobili idarə edə-edə yolları, yol kənarındakı təbiət mənzərələrini heyranlıqla seyr edirdi. O, bir an mənə sarı baxıb, Səməd Vurğun demişkən:

"Təbiətin qız vaxtıdır", – dedi.

"Təbiətin qız vaxtı"nı seyr edə-edə irəliləyirdik. Sənətkar maşını idarə edə-edə:

– Bu yollarda avtomobili çox ehtiyatla idarə etmək lazımdır. Hər an yola heyvan çıxa bilər.

Sənətkarın sözü ağzında qaldı. "Mercedes" markalı bir maşın çox böyük sürətlə, bizim yanıımızdan yel kimi keçdi. Hər ikimiz onun dalınca baxdıq. İlham Namiq Kamal söhbətini davam etdirdi:

– Heç yerdə, xüsusən bu boş rayon yollarında avtomobili belə böyük sürətlə sürmək düzgün deyil, çox təhlükəlidir.

Sanki sənətkarın sözünün təsdiqi kimi yenə də bir sürü qoyun-quzu yola tərəf gəlirdi. Arxada çoban at belində onlara nəzarət edirdi. İlham müəllim yenə avtomobilin sürətini azaldıb saxladı. Digər maşınlar da bizə baxıb dayandılar. Sürü yolu keçəndən sonra maşınların mühərrikləri işə düşdü, avtomobillər yola düzəldi. İlham dostum razılıqla gülümsədi və mənə baxıb:

– Belə olmalıdır, – dedi.

Mən də onun dedişi ilə razılaşdım. Maşın eniş yolla Şamaxı tərəfə şütüyürdü. Sənətkar yola baxa-baxa mənə müraciət etdi:

– Xatirələrim səni yormayıbsa, mən rəhmətlik Hüseynağa ilə bağlı danışardım. Həm rəhmətliyi xatırlayardıq, həm də yola nərdivan atardıq. Deməli, rəhmətlik Hüseynağa mənə Gənclər Teatrına dəvət etdi. Mən də dərhal onun yanına getdim. Onunla bir neçə tamaşada işlədim. İlk işimiz S.Stratiyevin “Çarəsiz sərnəşinlər” pyesinin tamaşası oldu. Bu tamaşada mən Məsuliyyətsiz obrazını oynayırdım. Bu obraz məsuliyyət hissi olmayan, özünü məsuliyyətdən kənar bilən şəxsdir.

Mən bu tamaşanı seyr etmiş tamaşaçı və teatrşünas kimi düşündüklərimi sənətkarın diqqətinə çatdırmaq üçün dedim:

– Məsuliyyət hissi cəmiyyətin hər bir fərdi üçün vacibdir. İnsan vətən, cəmiyyət, ailə və insanlıq qarşısında məsuliyyət daşıyır. Məsuliyyət hissi olmayan qorxulu insandır. Sənə onu deyim ki, cüzi xarici və daxili ştrixlərlə məsuliyyətsiz insanın obrazını yarada bilmisən. Hadisələrin inkişafı boyunca Məsuliyyətsiz ən gərgin anlarda yaxasını kənara çəkir. Onun ilk baxışda sakit görünüşü, əslində, çox böyük dəhşətdən xəbər verir. Belə insanın cəmiyyət üçün çox qorxulu bir düşmən olduğunu göstərə bilmisən. Tamaşanın sonunda Məsuliyyətsiz obrazı tamaşaçıda həm nifrət, həm də qorxu hissi oyadırdı.

İlham müəllim avtomobili sürə-sürə mənim dediklərimi təsdiqlədi:

– Məsuliyyətsiz obrazını çoxsaylı tamaşaçılar müsbət qarşıladılar. Bu qorxulu tendensiyanın insanlıq üçün yaratdığı təhlükəni anladığımı üçün özümü xoşbəxt sayırdım.

“Gənclər” teatrında növbəti işim bu yaxınlarda dünyasını dəyişmiş Rəhman Əlizadənin “Dadaşbala əməliyyatı” komediyasının tamaşası oldu. Bu tamaşada mən bir Abşeron insanının

İlham Namiq Kamal – 55

ilk baxışda sadə görünən, ziddiyyətli obrazını oynamışam. Ancaq, deyəsən, mətbuatdan oxuduqlarıma görə mənim Dadaşbala obrazım pis alınmamışdı...

Söhbətin bu yerində mən artıq özümü saxlaya bilmədim:

– İlham müəllim, əziz qardaşım, Dadaşbala obrazı kimi mükəmməl bir surət haqqında belə səthi danışmaq olmaz. Bu obraz bu günə qədər yaddaşlarda qalıb, desəm, heç də yanılmaram. Əvvəla

deyim ki, rəhmətlik Rəhman Əlizadə vəziyyət komediyası yazmaqda mahir idi. Ancaq komik bir obrazı səhnədə canlandırmaq İlham sənətinin qüdrəti idi. Ancaq İlham Namiq Kamal kimi artist zəngin kaloritli rənglərdən istifadə edərək Dadaşbala obrazının dəqiqliyindən də dəqiq rəsmini işləyə bilirdi. Siz, İlham müəllim, tamaşada əsas obraz kimi, tamaşanın əsas ideya yükünü aparır, komik vəziyyətin mahiyyətini çatdırmağa çalışırdınız və

deyim ki, buna nail olurdunuz. Bu obrazda sənətkar kimi xarici rəsmi dəqiq təsvirini yaradaraq, ən xırda detalları belə düzgün təqdim edirdiniz.

Dadaşbala surəti rəngarəngliyi ilə göz oxşayırdı. Dadaşbala obrazı, onun həyat tarixçəsi, dediyi komik kəlmələr uzun müddət dillər əzbəri oldu.

Dadaşbala başında kepkası, əlindəki təsbehi, yaylığı və ən əsası da Abşeron danışq tərzilə əsərin ideyasına, rejissor yozumuna uyğun dəqiqliklə işlənmişdi. Obrazın xarici rəsmi tamamlayan baxışlar, üzün mimikası, hərəkətlər top-lusu onu baxımlı edirdi. Uzun müddət bu mükəmməl obraz tamaşaçıların sevimlisi oldu. Çoxları bir-birinə zarafatla “Dadaşbala kosmosla əlaqəyə girib” deyirdi.

İlham müəllim gülümsündü:

– Tamaşaçıların reaksiyasından deyə bilərəm ki, obraz alınmışdı. Cavanlar, uşaqlar mənim ardınca: “Dadaşbala kosmosla əlaqəyə girib”, – deyirdi.

Gənclər teatrında növbəti işim Rober Tomanın “Arvadımın qatili” dedektiv komediyasında Daniel obrazı oldu.

Mən onun fikirlərini davam etdirdim:

– Çox maraqlı bir obraz alınmışdı. Ümumiyyətlə, Hüseynağa rəhmətlik dedektiv komediya janrının tələblərinə

uyğun tamaşa hazırlamışdı. Arvadının qatili olmuş Daniel dramaturji ideyaya müvafiq olaraq rejissor yozumuna görə, qatilliyini ört-basdır etməliydi. O, daha çox soyuqqanlı, daha çox biganə təsiri bağışlamalıydı. O, qatil ola-ola günahsız obrazını oynamalıydı. Rejissor da, baş rolun ifaçısı kimi sən də tamaşa içində tamaşa prinsipinə riayət etmisiniz. Onu da deməliyəm ki, tamaşa baxımlı və uğurlu alınmışdı. Hər bir obrazın ifaçısı olan aktyorlar da dedektiv janrın tələblərinə uyğun oyun tərzilə nümayiş etdirirdilər. Xüsusən də baş rolun ifaçısı.

Sənətkar dostum mənimlə razılaşmalı olur və rəhmətlik dostu ilə növbəti işini yada salaraq deyir:

– Hüseynağa bir tamaşanı bitirən kimi, dərhal növbəti işə keçirdi. Rəhmətlik sanki əcəlin yaxınlaşmasını hiss edirdi. Vəqif Səmədoğlunun “Dağ tikirik” pyesinin tamaşasında Kələntər və İsi Məlikzadənin “Sultanqulu körpüsü” tamaşasında Sultanqulu obrazları həm təzadlı, həm mürəkkəb surətlərdir. Hər iki obraz tamaşaçılar tərəfindən müsbət qarşılanmışdı. Gözəl ifaya söz ola bil-məzdi.

Mən İlham Namiq Kamalın xatirələrinə həm dəqiqləşdirmə, həm də əlavələr etmək məqsədilə dedim:

İlham Namiq Kamal - 63

İlham Namiq Kamal dostu Natiqlə

İlham Namiq Kamal - 65

– Bu tamaşaların hər biri, həmçinin İlham müəllim, sənin mükəmməl obrazların haqqında yazmışam. Yazdıqlarıma əlavə olaraq deməliyəm ki, sənətkar dostum obrazlarda “dəyişmək”, “baş-qalaşmaq” bacarığına malikdir. Onun hər bir obrazı yüksək aktyorluq qabiliyyətindən xəbər verir. Ancaq heyiflər olsun ki, Hüseynağa Atakişiyevə, çox böyük istedad sahibinə, ömür vəfa etmədi. Bu böyük sənətkar fani dünyaya əlvida deyib əbədiyyətə qovuşdu.

İlham Namiq Kamal qəmli-qəmli mənə baxıb başını tərpətdi:

– Hüseynağanın rəhmətə getməyi ilə milli rejissura çox şey itirdi. Hər gün, hər saat Hüseynağa Atakişiyev kimi sənətkar yetişmir. Bunun üçün illər, on illər lazımdır. Allah ona rəhmət eləsin!

Mən onunla razılaşdım və “İlham” miniatur teatrının yarandığı illəri yada salaraq dedim:

– Vaxtı ilə “İlham” miniatur teatrının yaradılması ilə bağlı xeyli söhbətlər aparırdıq. Teatr və tamaşalar necə olmalıdır və s. Görəsən, həmin söhbətlər İlham Namiq Kamalın da yadına düşür, ya yox?

İlham Namiq Kamal "İlham" miniatür teatrının kollektivi ilə

İlham dostum gülümsəyir və o illəri xatırlayaraq deyir:

– Əlbəttə, yadıma düşür nədir, o illər ömrümün ən gözəl vaxtları idi. A.Raykinin teatrına oxşar Şərq teatrı yaratmaq istəyirdim. Bütün bunları yadımdamı, səninlə dönə-dönə müzakirə etmişdik. Tamaşalar necə olmalı, hansı prinsiplər əsasında qurulmalı, burada Şərq teatr modelinə necə riayət edilməli və sair.

Mən də xəyalən o illərə səyahət edərək:

– Deməliyəm ki, sözün əsl mənasında, Şərq teatrı yaradıldı və burada meydana tamaşalarına oxşar nümunələr nümayiş olundu. Bu tamaşalar xalçalara, xalılara bənzəyirdi. Sanki sehrli xalılarda təsvir olunan rəngarəng təsvirlər tamaşaçıların gözü qarşısında canlanır, hərəkətə gəlirdi. Onu da deməliyəm ki, yumoristik-satirik janrda təqdim olunan tamaşalarda konkret mövzular cəmiyyətimizdə mövcud olan eybəcərliklərin, problemlərin əyani təsviri və kəskin tənqidi idi.

İlham Namiq Kamal övladları ilə

İlham müəllim o illəri xatırlayaraq:

– Məqsədimiz Şərq oyun-tamaşa prinsiplərindən istifadə edərək komik-satirik əsərlərlə cəmiyyətimizin mənfi-lərlərini ifşa etmək idi. İlk işimiz Xalq yazıçısı Anarın “Adamın adamı” pyesi əsasında yenidən işlənmiş “Əl əli yuyar” əsərinin tamaşası oldu.

Mən də İlham dostumun söhbətinə qoşuldum:

– Tamaşanın ideyası təmənnə və onun cəmiyyətimizdə oynadığı rol idi. Təmənnəsiz heç nəyin həll olunmadığı cəmiyyət ağır xəstəliyə düşər olmuşdur. Xəstəlik

isə ya müalicə olunmalı, ya da cərrahi müdaxilə ilə kəsilib atılmalıdır. Başqa cür cəmiyyətin xilasını mümkün deyil.

İlham müəllim söhbətini davam etdirdi:

– Bir çoxları bizim tamaşaya baxıb özlərini tanıyırdı. Tamaşa insanlara təmənnəsiz olmağı tövsiyə edirdi. Bu tamaşa çox böyük təsir gücünə malik idi, tərbiyəvi rolu çox böyük idi. Tamaşanın ideyası tamaşaçıları əməlli-başlı sil-kələyirdi.

Teatrın növbəti işi Rafiq Səməndərin “İlhamın sərgüzəştləri” tamaşası oldu.

Bu tamaşa meydan tamaşaları kimi sərgüzəştədən başlayırdı. İlhamın başına gələn hadisələr də maraqlı, qeyri-adi və eyni zamanda inanılmaz idi. “Azərbaycan xalq teatr tarixi”nin ilk tədqiqatçısı mərhum teatrşünas Mahmud Allahverdiyev adı çəkilən əsərində xalq komediyaları haqqında yazırdı ki, Azərbaycan xalq komediyası teatrı çoxcəhətli və müxtəlif növlü olmuşdur. Satirik və psixoloji təbiətli komediyalar, məşəqələr, kilimarası, qaravəllilər baxımından diqqəti cəlb edir.

Azərbaycan xalq komediyaları yarandığı gündən mühitin törətdiyi

müxtəlif eybəcərliyə, özbaşınalığa, zorakılığa gülmüşdür. Qaranlıqda xalqa işıq olan bu komediya teatrının zəngin repertuarı elə həmin gün meydanlarda yaranırdı.

Ümumiyyətlə, bizim “İlham” miniatür teatrı dövrün nəbzini tutub, zamanın qarşıya çıxardığı problemləri cılpaqlığı ilə nümayiş etdirirdi.

Avtomobilimiz irəllədikcə, söz-sözə calandı, İlham Namiq Kamal miniatür teatrın növbəti işini, R.Əlizadənin “Don Kixot Abşeronski” monopyesinin tamaşasını yada saldı. Bu işi bir növ, Don

İlham Namiq Kamalın qardaşları və anası

İlham Namiq Kamal - 65

Ailəmiz məclisdə

Kixotun Abşeron versiyası da adlandırmaq olar. İlham Namiq Kamal Don Kixotu sanki yenidən kəşf edib, klassik nümunəyə yeni forma və məzmun seçmişdir. Ümumiyyətlə, İlham müəllimdə işlənmiş mövzuya, toxunulmuş ideyaya tam yeni yanaşma tərzı var desək, heç də səhv etmərik. R.Səməndərin “Novruz” pyesi, dediyimizin bariz nümunəsi hesab oluna bilər. Novruz bayramı mövzusu az qala Novruzun özü qədər qədim olsa da, İlham müəllim ona tam yeni və fərqli bir yozum verə bilmişdi. Novruz yeni gün deməkdirsə, bu yeni gündə yenilənmək, təzələnmək lazımdır.

Mən “İlham” miniatür teatrı və onun tamaşaları haqqında çoxsaylı məqalələrimi yada salırdım. Düşünürdüm ki, bu teatr günümüə qədər tam gücü ilə işləsəydi, nə qədər dərdlərimizə güzgü tuta bilərdi. Ancaq olmadı, çünki bu teatrın işləməyinə, adidən də adi bir şərait belə olmadı. Onu da deməliyəm ki, bu teatrın repertuarını İlham dostum özü müəyyən edirdi. Tamaşaların adları bir çox mətləblərdən xəbər verirdi. R.Səməndərin “İlhamın sərgüzəştləri”... İlham Namiq Kamal mənim fikirlərimi davam etdirməyə başladı:

– Mən “İlham” teatrının yaradılması yolunda başıma gələn sərgüzəştlərin qələmə alınmasını və bütün bunların səhnədə nümayişini istəyirdim. İstəyirdim ki, adi bir teatrın yaradılması yolunda çəkdiyimiz əziyyətlər hörmətli tamaşaçılara da əyan olsun. Yəni mən, respublikanın Xalq artisti, az-çox tanınmış bir şəxs nə restoran, nə supermarket, nə də şadlıq sarayı açırdım. Mən vətəndaşlarımın, millətimin bədii zövqünün yüksəlməsinə, formalaşmasına xidmət edəcək bir teatr açırdım. Bu yolda çəkdiyim əziyyətlər və zülmələr hələ də yadımdadır. Rəhmətlik Mirzə Cəlil və Mirzə Ələkbər Sabir yadıma düşür. Görünür, bürokratiya, süründürməçilik və sair bütün dövrlərdə olub.

İlham Namiq Kamal miniatur teatrın növbəti işini yada salır. Burada haşiyə çıxıb qeyd etməliyəm ki, adları çəkilən hər bir əsərin mövzusu, ideyası, konflikti, dramaturji strukturu İlham Namiq Kamala məxsus idi. Bir çox pyeslərin yazılmasında aktyorumuz özü iştirak edib. Bəzilərini isə şəxsən özü yazıb. Bir sözlə, İlham müəllim nə istəyibsə, onu qələmə alırıb.

Beləliklə, “İlham” miniatur teatrının daha bir tamaşası yada düşür. Söhbət hörmətli yazıçımız mərhum Cahangir Aslanoglunun “Karnaval, yaxud şifo-

nerdə eşq-məhəbbət” pyesinin tamaşasından gedirdi. Mən dostumun söhbətinə müdaxilə edib tamaşanı və İlham Namiq Kamalın mükəmməl səviyyədə təqdim etdiyi Namizəd obrazını xatırladım. Tamaşa rəngarəng lövhəni, obraz isə köhnəliklə yeniliyin astanasında duran, satirik felyeton qəhrəmanlarını xatırladırdı.

R.Səməndərin “Xan-Xan oyunu” əsərinin tamaşası da xalq tamaşa-oyun prinsipi ilə hazırlanmışdı. Bu tamaşada İlham Namiq Kamalın oynadığı Xan obrazı sübut etdi ki, sənətkar dostum meydan tamaşa prinsiplərini yaxşı bilir.

R.Səməndər və İlham Namiq Kamalın “Öküz ili və ya şənlik”, R.Əlizadənin “Dünyanın axırı”, R.Səməndərin və İlham Namiq Kamalın “Yubileysayağı məsxərə”, yaxud “kiçik toy”, R.Səməndərin “Hoqqabaz şaxta babalar”, R.Səməndər və İlham Namiq Kamalın “Yorğanına baxıb, ayağını uzadan teatr” və R.Əlizadənin “Bəxtimin kələyi” pyeslərinin tamaşaları, ümumən xalq tamaşaları prinsiplərinin təzahürü idi. R.Səməndərin “Baş sındıran məsələ” və R.Əkbərin “Qulaq” pyeslərinin tamaşaları da musiqili-əyləncəli nümunələr kimi diqqəti cəlb edirdi. İlham dostum miniatur teatrın 12–15 tamaşası ilə cəmiyyətdə mövcud olan yüzlərlə prob-

İlham Namiq Kamal - 65

İlham Namiq Kamal - 65

İlham Namiq Kamal bu tamaşalarla çox söz dedi və çox söz də deyə bilərdi. Çünki o, həm maraqlı mövzular düşüncə, dramaturqlara miniatür əsərlər yazdırır, həm də çox maraqlı və rəngarəng quruluşlu tamaşalar yaradırdı. Bu tamaşaların nümayişi ilə biz özümüz-özü-müzü kənardan görə bilirdik. Özümüzü kənardan görmək bizə çox şey verə bilərdi. Ancaq heyif ki, bütün bunlar olmadı və biz çox şey itirdik. Bu teatra yer ayrılıysa, imkanlar yaradılsaydı, respublikada yeganə olan miniatür teatru bu gün də işləyib xalqımızın mənəvi səviyyəsinin yüksəlməsinə xidmət edərdi. Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi teatr bu

gün də işləyir, bu gün də ara-sıra tamaşaçıların görüşünə gedir. Ancaq irimiqyaslı layihələrin həyata keçirilməsi artıq teatr üçün çox çətindir. Sadəcə olaraq, sənətkar qardaşım tamaşaçıların çoxsaylı xahiş və mü-raciətlərini nəzərə alaraq onların görüşünə gedir. Bunun üçün İlham Namiq Kamalın 1 saat 45 dəqiqəlik rəngarəng bir proqramı da var.

Mən həmin rəngarəng proqramın nümayişində iştirak etmişəm. 1 saat 45 dəqiqəlik proqram (zarafat) “Gülüş ciddi məsələdir” adlanır. Bu maraqlı proqramın ssenarisi və rejissurası İlham Namiq Kamala məxsusdur. Maraqlı yumoristik səhnəciklər, sənətkarın özünün iştirak etdiyi “Mozalan” satirik-kinojurnalından, filmlərdən nümunələr, “İlham” miniatür teatrının tamaşalarından parçalar bir-biri ilə bağlanırdı. Onu da deməliyəm ki, iyun ayının 14-də (2013-cü il) isti, bürkülü havada, sərinlədici olmayan zalda 1 saat 45 dəqiqəlik fasiləsiz nümayiş etdirilən gülüş axşamında 400 nəfərdən çox tamaşaçıdan, bircə nəfər də tamaşanı yarımçıq tərk etmədi. Deməli,

əsas olan maraqlı tamaşadır. Digər teatrlar da bu təcrübədən faydalansa, pis olmaz.

Avtomobilimiz artıq Qobustan rayonuna gəlib çatmışdı. Bakıdan Şamaxıya gedən yolun 100-cü kilometrliyində, Şamaxıdan Bakıya neçə kilometr olduğu yazılmayan “Hər fəsil” ailəvi istirahət mərkəzinə yaxınlaşdıq. Sənətkar mənə baxıb dedi:

Ramiz Mirişli, Marat Haqverdiyev. “Amerikalı kürəkən”

– Evə yaxınlaşıyıq. Burada çay içib səhər yeməyi yesək pis olmaz.

İlham Namiq Kamal avtomobili kənara verib ehtiyatla saxladı. Maşından

düşdük. Hər yerdə olduğu kimi, burada da sənətkara görə bizi yüksək səviyyədə qarşıladılar. İnsanlar iki-iki, üç-üç kölgəlikdə əyləşib çay içir, səhər yeməyi

yeyirdilər. Hamı gülümsəyib, İlham müəllimlə salamlaşdı. Hətta bəziləri hörmətli sənətkarı öz masalarına dəvət edirdi. İlham Namiq Kamal hamıya minnətdarlığını bildirirdi. Bir qədər aralıda qoyulmuş masada əyləşmiş 3 nəfər, təbəsümlə bizə baxırdı. İlham müəllim onları gördü və biz onlara yaxınlaşdıq. Mehribanlıqla görüşüb, tanış olduq. Qobustan rayonunun məsul işçisi Rəşad İsmailzadə mənim Şamaxıda tanış olduğum Böyükəgə İsmailovun oğludur. İkinci şəxs Qobustan rayon məhkəməsinin sədri Qalib Hacıyev, üçüncü şəxs

*Emin Sabitoğlu, Tamara Vəliyeva.
"Bankir adaxlı"*

isə Qobustan mədəniyyət şöbəsinin müdiri Soltan Şəhriyar idi. Onlarla birlikdə çay içdik, söhbət etdik. Şəhər yeməyini yeyib, Qobustan rayonunun nümayəndələri ilə sağollaşaraq yola düzəldik.

Bakıya gedən şose yolu ilə gedirik. Səyahətimizin sona çat-

mağına lap az qalır. Ancaq İlham Namiq Kamalın zəngin yaradıcılığı haqqında söhbətimiz hələ sona çatmayıb. Hələ İlham müəllimin Azərbaycan Dövlət Musiqili Komediya Teatrının, indiki Azərbaycan Dövlət Musiqili Teatrın səhnəsində, milli kinomuzda, “Mozalan” satirik-kinojurnalında, ayrı-ayrı televerilişlərdə, gülüş axşamlarında yaratdığı obrazlar qalereyasını yada salsam, bütün bunlar bizim “Yol əhvalatları”mıza sığmaz.

Avtomobilimiz Qobustan rayonunun şüşə kimi şəffaf yolları ilə şütüyür. Mən sənətkarlıq zirvəsini çoxdan fəth etmiş İlham Namiq Kamalın Musiqili teatrın səhnəsində yaratdığı obrazları sadalayıram. Bir-birindən tam fərqli, bədii cəhətdən mükəmməl obrazlar dünyası göz önündə canlanır. Sənətkar dostum bu obrazlar aləmini yada salır:

– İtaliya dramaturqu Eduardo de Filipponun “Filumeno Marturano” pyesinin tamaşası teatrın rus bölməsində Cənnət Səlimovanın quruluşunda maraqlı, cəlbədicə və baxımlı idi. Zamanın sınağından çıxmış məşhur klassik bir

*Emin Sabitoğlu, Cahangir Məmmədov
“w.w.w. fərzəli kef. kom”
tamaşasından sonra*

əsər və İlham Namiq Kamalın zərgər dəqiqliyi ilə işlədiyi Domeniko Soriano obrazı yaddaşlarda əbədi həkk olundu. Görkəmli rejissor Cənnət Səlimova İlham müəllim və onun yaratdığı obraz

İlham Namiq Kamal - 65

*Üzeyir Hacıbəyli. "Ər və arvad"
Mərcan – İlham Namiq Kamal*

haqqında öz fikirlərini belə ifadə etmişdi: "... İlham hərtərəfli aktyordur. Əsl səhnə ustasına xas olan keyfiyyətlərin, demək olar ki, hamısı İlhamda var. Domeniko Soriano rolunu ona tapşıranda, şübhəsiz ki, biz bütün bunları nəzərə almışdıq. Bu obrazın kinoda və teatrda müxtəlif

səpkili nümunələrini görsək də, İlhamın ifasında bu tamam başqa bir həyat idi. Nəticə gözlədiyimizdən də qat-qat uğurlu oldu".

Bu obrazın kinoekranda Marçello Mastriani kimi qüdrətli yaradıcısı olub.

Avtomobilimiz işıqforun qırmızı işığında dayandı. Yol polisinin əməkdaşı sənətkarla görüşdü, hal-əhval tutdu.

Onlar söhbət edərkən mən fikrimdə sənətkarın Azərbaycan Dövlət Musiqili Komediya Teatrında yaratdığı obrazları yadıma salırdım: E.Mansurov və G.Xuqayevin "Sevgilimin anası" əsərinin tamaşasında Almadağ (quruluşçu rejissor Əməkdar incəsənət xadimi Cahangir Novruzov); Cahangir Aslanoglunun "Qarğa, məndə qoz var" komediyasında Adil, Məftilağa, Mızıyev, Aşıq və Farmazon; Faiq Sücəddinov və Tamara Vəliyevanın "Mən dəyərim min cavana" əsərində İbad İbadoviç (quruluşçu rejissor Yusif Əkbərov); Ramiz Mirişli və Marat Haqverdiyevin "Qısqanc ürəklər" tamaşasında polkovnik Mikayıl (quruluşçu rejissor Yusif Əkbərov); Emin Sabitoğlu və Tamara Vəliyevanın "Bankir adaxlı" tamaşasında Atakişi (quruluşçu rejissor

Yusif Əkbərov). Bu siyahımıza İlham müəllimin Musiqili Komediya Teatrında quruluş verdiyi tamaşaları da əlavə etsək yaxşı olar. Oqtay Rəcəbov və Aqşın Babayevin “Şeytanın yubileyi” tamaşasında Meydan; Ramiz Mirişli və Marat Haqverdiyevin “Amerikalı kürəkən” tamaşasında Orxan müəllim obrazları da maraqlı, baxımlı və cəlbedicidir. Emin Sabitoğlu və Cahangir Məmmədovun “w.w.w-fərzəli kef.com” pyesinin tamaşasında Fərzəli (quruluşçu rejissor Əhəd Hacıyev), Üzeyir Hacıbəylinin “Ər və arvad” komediyasında Mərcan bəy (quruluşçu rejissor Yusif Əkbərov) kimi obrazları yüksək sənətkarlıqla yaradıb. Bu obrazların hər biri mükəmməlliyi ilə həm sənətsünasları, həm də tamaşaçıları valeh edirdi.

Artıq Bakıya yaxınlaşıyıq. Günortanı keçib. Maraqlı və eyni zamanda ekskursiya xarakteri daşıyan səyahətimiz sona çatır. Ataların dedikləri məsəllər, zamanın sınağından çıxmış nümunələrdir. Sənətkar dostumu yaxşı tanısam da, yolda daha yaxşı tanıdım. Yol İlham Namiq Kamalı mənə və ümid edirəm ki, oxuculara daha yaxşı tanıtdı və daha çox sevdirdi. Ancaq sənətkar haqqında fikirlərim tamamlanmadı.

İlham müəllim istər kinoda, istər teatrda, istərsə də televiziya və efirlərdə

həmişə maraqlıdır. İllər keçir, lakin İlham Namiq Kamalın populyarlığı azalmır. Azərbaycan kinosunun incilərindən olan “Qaynana” filmi 35 illiyinə gəlib çatdı. Bu film günümüzə qədər xalqımızın sevimli filmidir desək, heç də səhv etmərik. İlham Namiq Kamalın “Mozalan” satirik kinojurnalında yaratdığı obrazlar yüksək sənət nümunələridir. İlham müəllimin televiziya obrazları haqqında da eyni sözləri deyə bilərik. K.Qaldoninin “Mehmanxana sahibəsi” televiziya tamaşasında Markiz, N.Qoqolun “Evlənmə” televiziya tamaşasında Podkolyosin, A.Məmmədovun “Kişilər” komediyasında Hüseyn Ağbacı, Anarın “Evləri köndələn yar” və “Evləri göydələn yar” tamaşalarında Paşa Paşayevic obrazlarının hər biri yüksək sənətkarlıq nümunələridir. İnsan inana bilmir ki, bu rəngarəng obrazlar dünyasını, bu fərqli taleləri təqdim edən eyni sənətkardır. İlham Namiq Kamal tamaşaçılar üçün həmişə maraqlı və gözlənilməz sənətkardır. O, müasir monoteatr prinsiplərini də ustalıqla öz sənətində yaşadan bir aktyordur.

Onun özü və sənətkarlıq xüsusiyyətləri haqqında çox deyilib, çox yazılıb. Əminəm ki, hələ bundan sonra da bu unikal sənət nümunələri haqqında çox yazacaqlar.

Biz artıq gözəl Bakımızın mərkəzinə, sənətkarın Nizami küçəsində yerləşən evinə yaxınlaşıyıq. İlham müəllim avtomobili çox böyük ehtiyatla yol qırağına verib saxlayır. Bizim Bakı-Şamaxı, Şamaxı-Bakı marşrutumuz, “Yol əhvalatı”mız sona çatır.

Mən bu “Yol əhvalatı”nı təfərrüatı ilə yazıb hörmətli oxucuların diqqətinə çatdırdım. Arzum, istəyim, məqsədim, sənətkarı daha yaxından tanıtmaq idi. Buna nə dərəcədə nail olduğuma qiymətli oxucularımız verər.

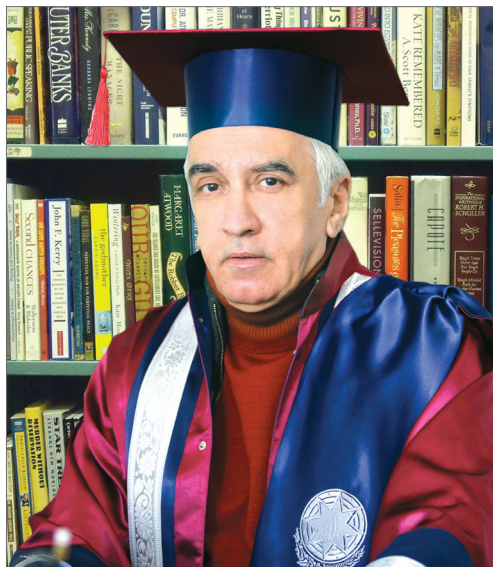
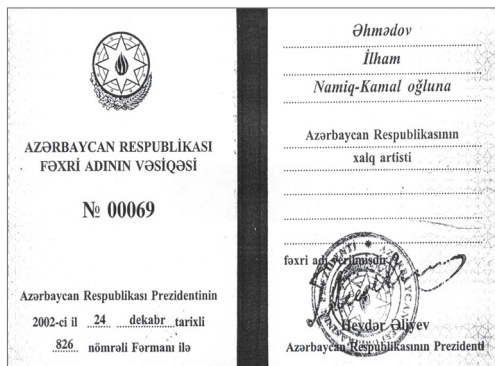
“Yol əhvalatı”mızın tamamlanması üçün sənətkar dostum haqqında tanınmış insanların fikirlərini də kitaba daxil etdik. Elə bilirəm ki, İlham Namiq Kamal adlı sənətkarımızın zəngin yaradıcılığı oxucularımıza daha da əyaniləşdi.

“Sənətkar ömrü” adlanan “Yol əhvalatı” kitabımız sona çatdı.

Elə bu ərəfədə Azərbaycan teatrının 140 illik yubileyi keçirilirdi. İlham Namiq Kamalı və onun qardaşı Cəfər Namiq Kamalı çox böyük sürpriz gözləyirdi.

Ölkə rəhbəri İlham Əliyev cənablarının sərəncamı ilə “Azərbaycanda peşəkar teatrın yaranmasının 140 illik yubileyi ilə bağlı” Xalq artisti İlham Namiq Kamal “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilir, onun qardaşı Cəfər Namiq Kamal isə Respublikanın Xalq artisti fəxri adına layiq görülür. Çox böyük etimaddır. Əsl sənətkara, əsl sənətə verilən dürüst qiymətdir.

Həyat isə davam edir və İlham Namiq Kamalın neçə-neçə obrazları həm tamaşaçılarını, həm də tədqiqatçılarını gözləyir.

İlham Namiq-Kamal - 65

İLHAM NAMİQ KAMAL TEATRDA

"Qısqanc ürəklər"

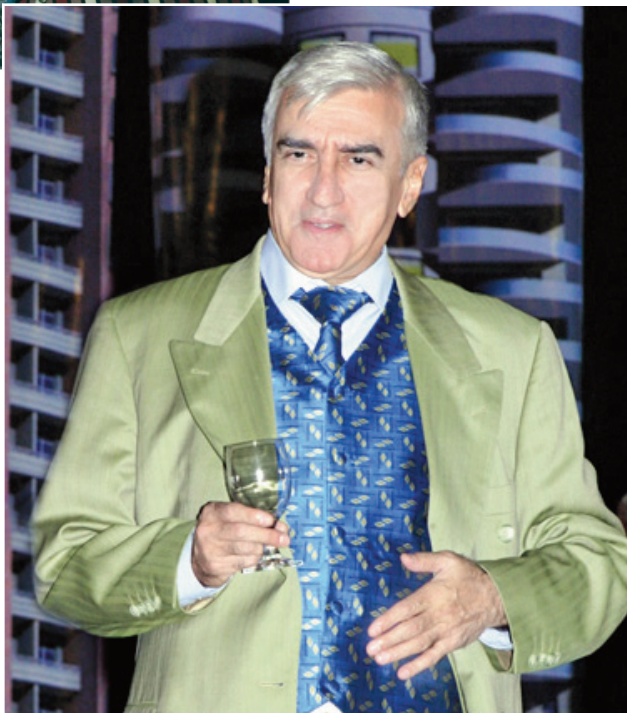
"Bəylük dərsi"

"Şeytanın yubileyi"

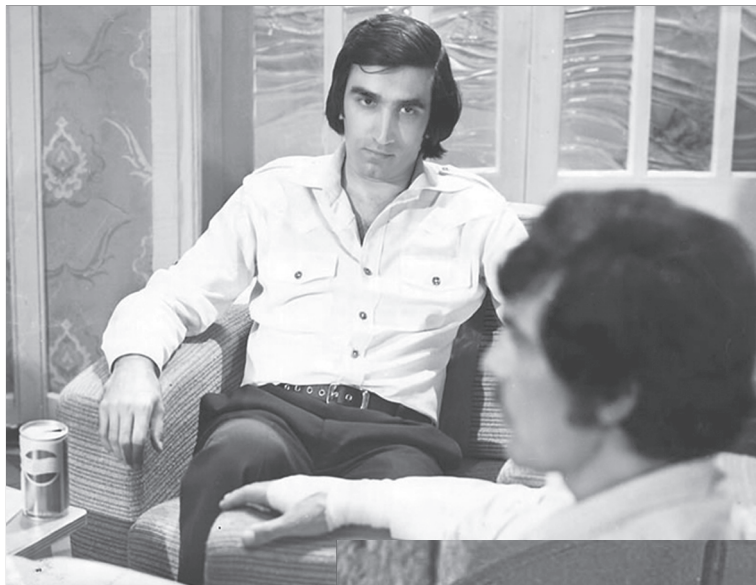
“Mən dəyəyəm min cavana”

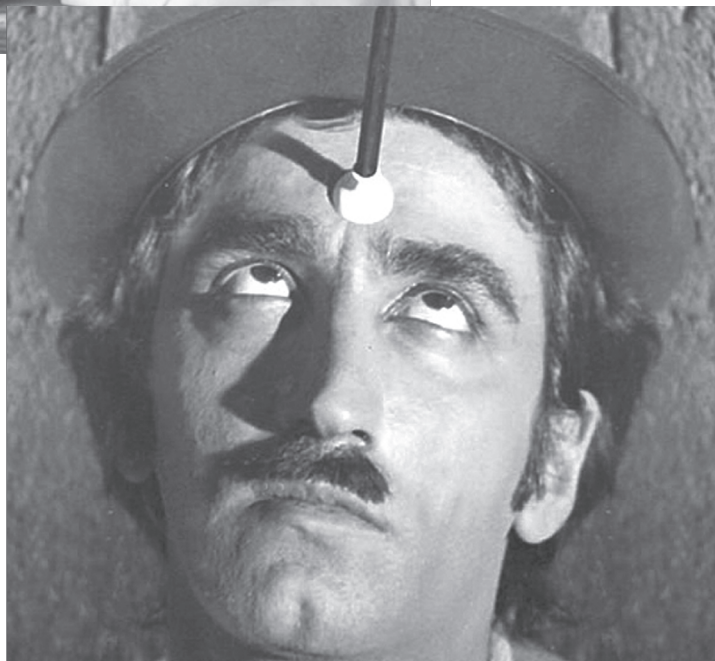
Əliham Nəziq Səməd - 65

“w.w.w. fərzəli kef. kom”
tamaşasından

Bədii film
“Qəribə adam”
Əbdülrəhman – İlham
Namiq Kamal

“Mozalan” satirik
kinojurnalından
bir kadr

İlham Namiq Kamal - 65

İLHAM NAMIQ KAMAL KİNODA

*“Qayınana”
kinofilmindən kadrılar
İlqar – İlham Namiq Kamal*

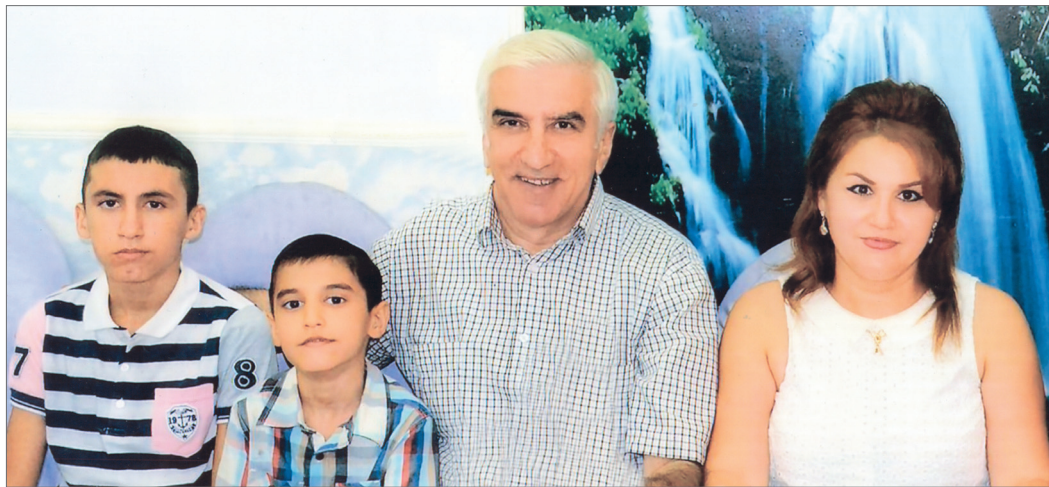

İLHAM NAMIQ KAMAL AİLƏSİ İLƏ

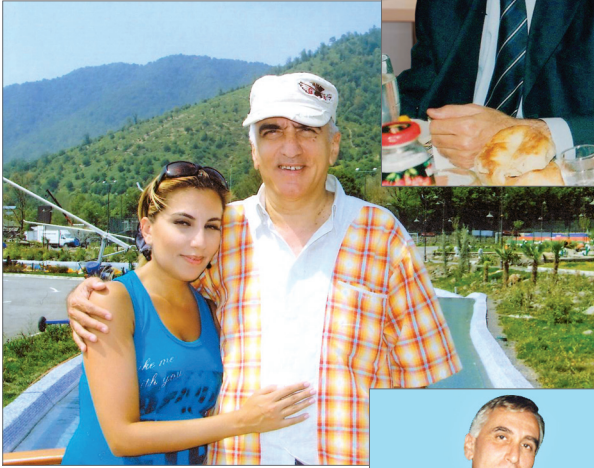
İlham Namiq Kamal - 65

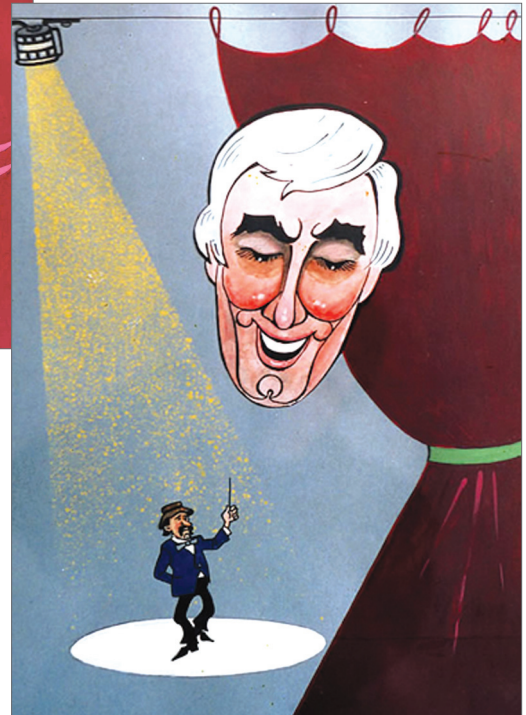
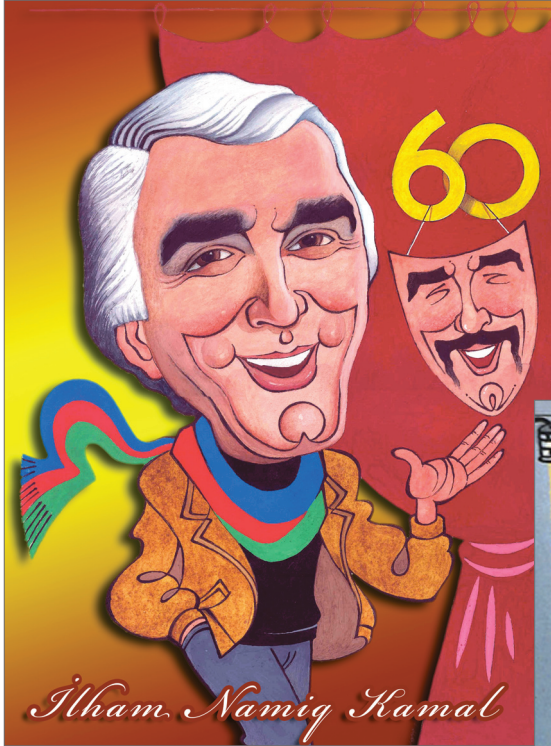
Əhməd Nəziq Səməd - 65

İlham Nəziq Səməd - 65

İlham Namiq Xanə - 65

İLHAM NAMIQ KAMAL DOSTLARI İLƏ

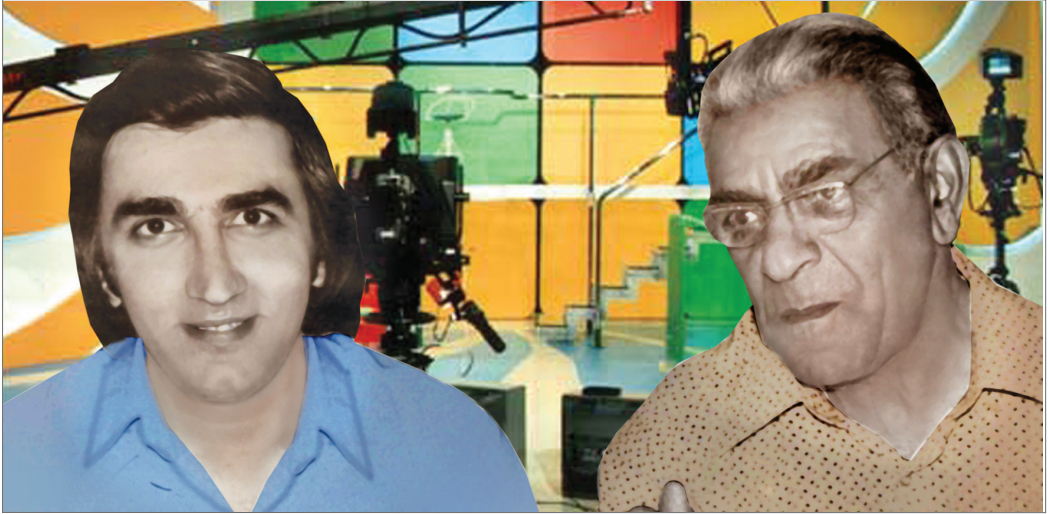

İlham Namiq Kamal - 65

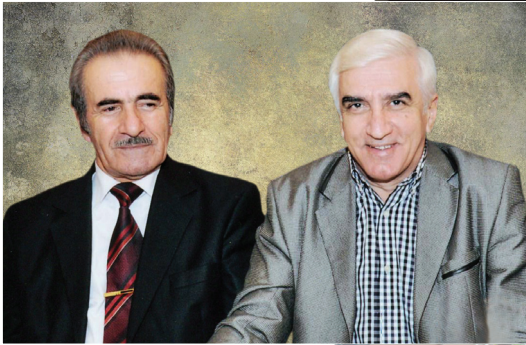

İlham Nəziq Səməd - 65

İlham Nəziq Xanə - 65

Əhməd Nəzirov - 65

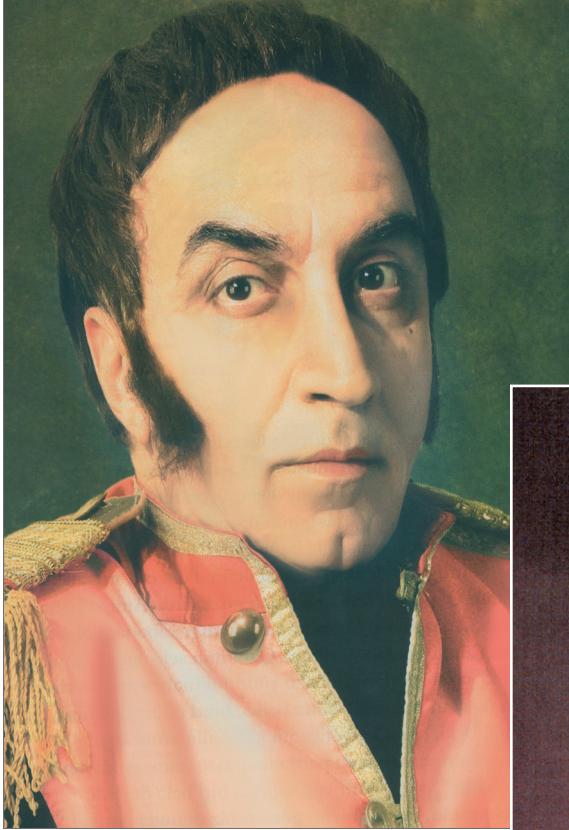

İlham Nəziq Səməd - 65

İLHAM NAMIQ KAMAL FOTOSESSİYADA

İlham Namiq Kamal – Simon Bolívar obrazında

İlham Namiq Kamal Mixaylo obrazında

İLHAM NAMİQ KAMAL HAQQINDA DEYİLƏNLƏR

İLHAMIM MƏNİM – İLQARIM MƏNİM

İlham Əhmədovu mən oğlum Cahangir qədər sevirəm. Ona görə ki, ağsaqqala, ağbirçəyə, böyüyə, kiçiyə hörmət qoya bilir. Nəmxuda, elə boyu da Cahangirin boyu bərabərincədir. O qədər onunla radioda, televiziya da tərəf-müqabil olmuşam ki!.. İstedadlı oğlandır, suyu şirindir, gülərizdür. Bizim

nəsildən sonra səhnəyə bu cür istedadların gəlməsinə ürəkdən sevinirəm. Belə gözəl-göyçək oğlan Ənərzadə rolunu oynayıb, xor dirijoru olub, Don ki-xotu gətirib Abşeronu, nə bilim, daha nələr eləyib.

Neçə il əvvəl “Qayınana” filmində İlhamı da çəkdi. Mən qayınana oldum. İlham İlqar, oğlumun dostu. İnsafən, bu rolu çox gözəl oynadı. O gündən çaşıb ona hərdən İlham əvəzinə İlqar deyirəm.

Səni min yaşayasan, ay İlham!
Gün o gün olsun, balam,
Yüz yaşın olsun, İlham!
Mən də görüm o günü,
Gün o gün olsun, balam!

Nəsimə Zeynalova,
Xalq artisti

İlham Namiq Kamal - 65

İLHAM ƏHMƏDOV – SEVDİYİM İNSAN

O mənim çox sevdiyim, qayğıkeş, istedadlı, nümunəvi təşkilatçı, mehriban dost, həyatda çox ciddi bir insan kimi tanıdığım sənətkardır.

İlham mənim rəhbərlik etdiyim dərnəkdə elə ilk aylardan diqqətimi cəlb etmişdi. O, məşğələlərə hamıdan qabaq gələr və mənim ən yaxın köməkçim kimi fəaliyyət göstərərdi.

Sonralar sənətə bağlılıq onu İncəsənət İnstitutuna gətirdi.

İnstitutu bitirib Milli Dram Teatrında görkəmli sənətkarlarla bir səhnədə neçə-neçə yaddaqalan obrazlar yaratdı. Televiziya, radio, kinoda da həmçinin...

İlham, əzizim, sənətdə sənin kimi bir şəxsiyyətin, bir teatr xadiminin olması bizim üçün şərəfdir.

Lütfü Məmmədbəyov,
Xalq artisti, professor

QƏDƏMLƏRİN MÜBARƏK!

İlham Namiq Kamal oğlu Əhmədovla tanışlığım bizim ölməz teatr sənətindən başlanıb. O, bir aktyor, mən də bədii quruluş hissə müdiri kimi. Daim sənət axtarışında olan İlham teatrdan-teatra keçirdi, mən də onu izləyirdim. Görünür, Allahın mənə yazığı gəlib, belə ki günlərin bir günündə o böyük Yaradan onun qulağına pıçıldayıb: “Siz bir-birinizi çox izləyirsiniz,

ay İlham. Get Kamalın yanına və hər ikinizin canı qurtarar izləməkdən”.

Beləliklə, 1993-cü ildə arzular çin oldu. Dahi M.Ə.Sabir, C.Məmmədquluzadə yazılarını tərənnüm edən, yəni yaxşıya yaxşı, pisə pis deyən ilk “İlham” miniatür teatri yarandı. Bunu yaratmaq istəyən şəxs böyük ürəyə, aydın fikrə, mətin iradəyə malik olmalı idi. Mən qətiyyətlə deyə bilərəm ki, bu şəxs ancaq və ancaq İlham ola bilərdi. Teatr sənətində həqiqətdən qaçmaq qeyri-mümkündür. İlham dostum, qardaşım olmağına baxmayaraq, onun bu günün tələb və qanun-qaydalarına riayət etməsi bu teatrın gələcək həyatının təminatı, qarantıdır. İlham Namiq Kamala bu çətin və məsuliyyətli işində uğurlar arzulayıram.

Kamal Əzizov,
Əməkdar mədəniyyət işçisi

İlham Namiq Kamal - 65

BİZİM DON KİXOT ABŞERONSKI

İlham Namiq Kamal - 65

Bakının mərkəzi küçələrində səliqə ilə geyinən ucaboylu, sərrast baxışlı, mülayim üzlü bir ziyalı görmək son vaxtların qarmaqarışıq psixologiyasına baxmayaraq, adi, normal bir hal sayılır. Amma onunla rastlaşanlar, uzaqdan müşahidə edənlər, ötüb-keçəndən sonra da mütləq arxasınca boylanır, işarəylə bir-birinə nişan verirlər. Əgər səhnədə yaratdığı komik qəhrəmanları görməsəydik, onu hansısa universitetin müəlliminə, kollektivini çox sevən bir məktəb direktoruna, məşhur kino və ya teleulduza bən-

zədərdik. Ucadan deyib-gülməyi, şit zaraflatlar etməyi, küçədə insan axını arxasınca aparıb öyünməyi, bir sözlə, komik elementləri üzünə pasport, makiaj kimi tutub populyarlıq qazanmağı sevmir, sözünü səhnədən deyir. O qədər intizamlı, müəllif mətninə o qədər diqqətlidir ki, azacıq yubanma və diqqətsizliyə görə ondan utanmalı olursan. Amma könlünə düşən bir lətifə, ürəyincə bir replika eşidəndə ucadan: “Ay can a!..” – deyib qəhqəhə çəkməyi var. Gülməli bir əhvalat, məzəli bir hadisə danışanda heç vaxt özü birinci gülməz, elə ciddi danışar ki, deyərsən dramatik bir situasiya nəql eləyir. Tərəfmüqabili çıxış eləyəndə özü də ürəkdən ona qoşular, bu dəfə danışdığını gülə-gülə, üzünün-gözünün işığını gizlətmədən nəql eləyər. Bu onun zahiri portret cizgiləridir.

İlham Namiq Kamalı, bu istedadlı və istedadının bütün çalarları axıra qədər üzə çıxmayan (məncə, buna səbəb repertuar qıtlığıdır) aktyoru mərhum radio rejissoru Nazim Yüzbaşovun veri-

lişlərindən, istedadlı teatr rejissoru Hüseyinə Atakişiyevin tamaşalarından, mərhum Həsən Əblucun televiziya pyeslərindən sevmişəm. Bu yaxınlarda qüdrətli sənətkarımız Ağasadiq Gəraybəylinin 100 illik yubiley təntənələrində İlhamı Xlestakov rolunda gördüm və milli ADT-nın böyük sənətkar itirdiyinə təəssüfləndim. Televiziya tamaşalarının bərpası zamanı Çexovun “Evlənmə” komediyasında İlham baş rolda məni bir daha heyrtləndirdi. Özlüyümdə həm dramaturq və komedioqrafları, həm də İlhamı danladım. Çünki o, masştablı rollarda daha parlaq görünür.

Hər dəfə İlham Namiq Kamal haqqında düşünəndə onun obrazlarını göz önünə gətirirəm və bu obrazlarla İlham arasında bir uyğunluq, bənzərlik axtarmağa çalışıram. Birinci, göz önünə Dadaşbala gəlir. Təmizliyi, saflığı ilə damda yatan Karlsonu xatırladan fantaziya ustası Dadaşbala. Sonra “Böyük Romul”dakı əsgəri xatırlayıram. “Arvadımın qatili”, “Arvadımın əri özüməm”, “Çarəsiz sərnəşinlər”, “Evlənmə”, “Kənd elçiliyi”, “Mehmanxana sahibəsi”... Yox,

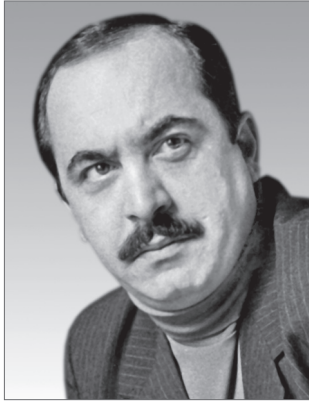
bu obrazlar İlhamın özü deyil, aktyor məharətinin məhsuludur. “Əl əli yuyar”, “Dünyanın axırı”, “Şifonerdə eşq-məhəbbət macərası”. Və birdən lopabığ, gülürüz, üz-gözümdən işıq süzülən fədakar Don Kixot Abşeronski bu obrazlar arasından mənə baxıb gülümsəyir.

“Odur” deyirəm, “Bizim Don Kixot Abşeronski – İlham Namiq Kamal, fədakar, gülürüz, mehriban, gördüyü işin vacib və gərəkli olduğunu hələ də insanlara sübut etməklə məşğul olan səhnə, teatr Don Kixotu – İlham Abşeronski...”

Bilmirəm, bu təbirimə görə o mənədən inciyəcək, ya yox. Təsəlli üçün onu deyə bilərəm ki, həmin o obraz elə mənim özümə də az oxşamır. Gördüyü, seçdiyi işin Don Kixotu olmağı hər kəs bacarmır və hər kəsin çata bilmədiyi ideali, vəfalı, sədaqətli dostu və bütün cəfalarına dözən Rosinantı olmur. Kimin yanında bunlar varsa, deməli, xoşbəxtdir. İlham Namiq Kamal kimi...

Mailə Muradxanlı,
Əməkdar jurnalist

İlham Namiq Kamal - 65

SEVİMLİ OLMAQ ASAN DEYİL

İlham Nəmiş Xanə - 65

Əvvəla, onu deyim ki, sənət dostum İlhamı tamaşaçılar sevir və hər dəfə onu səhnəyə alqışlarla gətirir, bu alqışlarla da yola salır. Ümumiyyətlə, sənət aləmində İlhamın öz dəst-xətti var. İlham istər komediya, istərsə də dram janrında eyni məhəbbətlə çalışır və eyni janrlarda tamaşaçılar razı qalır.

Mən İlhamla hələ tələbəlik illərindən tanışam. Tələbəlik illərində İlham Tədris teatrında oynadığı rollarla bütün professor, müəllim və tələbələrin rəğbətini qazanmışdı. Nəhayət, tale elə gətirdi ki, biz İlhamla eyni teatrda, Akademik Milli Dram Teatrında bir yerdə çalışmalı olduq. Mən İlhamla bir çox tamaşalarda tərəf-müqabili olmuşam. İlham çox çalışqan və özünə tələbkar aktyordur. Bir də İlham üçün rolun böyük-küçü yoxdur.

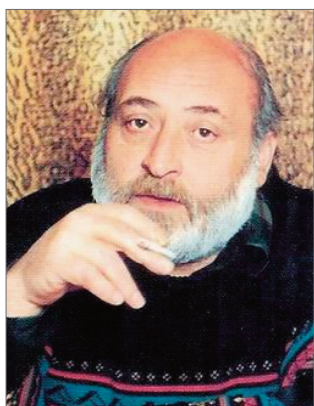
Mən onun haqqında çox sözlər və təriflər deyə bilərdim. İndi isə ona cansağlığı, sənət uğurları arzulayıram!

Qoy tamaşaçılara bəxş etdiyi gülüş ekranlardan və tamaşa salonlarından əskik olmasın!

Yaşar Nuri,
Xalq artisti

İLHAM NAMIQ KAMAL OLDUN
(zarafat-mədhiyyə)

Nazını çəkdin sənətin,
Hədən getmədi zəhmətin,
Vardır öz dəstin, öz xəttin.
Hər işində fəal oldun,
İlham Namiq Kamal oldun.

Adını qoyub miniatür
Yaratdın əsl teatr,
Şöhrətin ilbəl artır.
Sənətdə xoşiqbal oldun,
İlham Namiq Kamal oldun.

Vardır nəcib xasiyyətin,
Dostluqda da oldun mətin,
Çox görmüşəm səxavətin.
Düz-çörəyi halal oldun,
İlham Namiq Kamal oldun.

Rəhman Əlizadə

İlham Namiq Kamal - 65

ÇOXDAN TANIDIĞIM İLHAM

Dediyim həmin həyət vaxtilə İlhamın babası Ağacəfər kişiyyə (Allah ona rəhmət eləsin) məxsus olub. Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra mülkü ondan alıb “sovetləşdiriblər”. Onlara yalnız bütün mülkdən cəmi iki otaq veriblər (buna da şükür). Mən şəxsən Ağacəfər kişini görmüşəm. Olduqca səliqəli geyinirdi. Həyətdə yaşayan bütün sakinlərlə çox səmimi salamlaşardı. Məhəllədə də çox böyük hörmət sahibi idi.

İlhamın atası Namiq Kamal da (Allah ona da rəhmət eləsin) təbiətən olduqca sakit adam idi. Yay, qış başını ülgüclə qırıxdırırdı, sənəti energetik idi. Amma teatr sənətinə çox meyilli adam idi. Milli Dram Teatrında elə bir tamaşa olmazdı ki, onun premyerasında Namiq Kamal iştirak etməsin.

Görünür, evlərində teatr haqqında gedən söhbətlər İlhamda da aktyorluğa həvəs oyadıb və o, məktəbi qurtaran kimi Teatr İnstitutunun aktyorluq fakültəsinə daxil olub.

Mən İlham Əhmədovu lap uşaq vaxtlarından tanıyıram. Biz o vaxtlar bir həyətdə yaşayırdıq. 1949-cu il yanvarın 9-da Namiq Kamalın oğlu İlham, həmin ilin fevral ayının 28-də isə mənim qardaşım Baba (əsl adı Məhəmməddir, babamızın adını daşıdığından onu belə çağırırdıq, elə indi də) Poluxin küçəsi, 121-də (indiki Muxtarov küçəsi) dünyaya gəliblər. Eyni gündə eyni məktəbə gediblər və on il bir yerdə oxuyub və 31 nömrəli məktəbi bitiriblər. Dostluqları bu gün də davam edir.

İlham uzun müddət Milli Dram Teatrında çalışıb və onu da deyim ki, roldan heç vaxt korluq çəkməyib. Muxtəlif səpkili tamaşalarda baş rollarda müvəffəqiyyətlə çıxış edib.

Sonra Gənclər Teatrına keçib. Orda da eynilə, tamaşaya qoyulan əsərlərin çoxunda baş rollar ifa edib.

Hələ onu demirəm ki, bu müddətdə bir neçə filmə çəkilib, radio və televiziya tamaşalarında müntəzəm çıxış edib.

Qardaşımın qardaşı, dostum İlham yaradıcılığının uzunömürlü olması arzusu ilə...

Ziyafət Abbasov,
Əməkdar incəsənət xadimi

MƏN ONU İSTEDADLI AKTYORLARDAN BİRİ HESAB EDİRƏM...

İlham Namiq Kamal. Mən onunla tanış olanda, o, gənc idi. Hiss olunurdu ki, fakturasına görə o, Hamleti belə oynaya bilər. Lakin sonra göründü ki, İlham daha çox komik obrazlar yaratmağa meyillidir.

Ancaq bununla belə o, Hamleti oynadı, daha doğrusu, mənim “Şəhərin yay günləri” tamaşamda Firuz obrazında Hamletin “Olum və ya ölüm”

monoloğunu ingiliscə söylədi. Mənə elə gəldi ki, obraz maraqlı alınmışdı. İlham Namiq Kamal mənim sonrakı “Evləri köndələn yar” televiziya tamaşamda Ramiz Həsənoğlunun rejissorluğu ilə Paşa Paşayeviyə obrazını yaratdı. Sonra o öz teatrını yaratdı. Minnətdaram ki, bu teatrda mənim “Zəncirbənd” əsasında hazırlanmış “Əli yuyar” əsərim tamaşaya qoyuldu. Hətta İlham mənə həmin əsərin mahnılarına şeir də yazdırdı. Mən bu əsərin məşqlərində də iştirak etmişdim. Onun digər obrazlarını da maraqla qarşılayırdım. Mən onu istedadlı aktyorlardan biri hesab edirəm.

Ona cansağlığı və daha yeni-yeni obrazlar arzulayıram.

Anar,

Azərbaycan Yazıçılar
Birliyinin sədri,
Xalq yazıçısı

SƏNƏTKAR İLHAM NAMIQ KAMAL HAQQINDA

Mən teatra işləməyə gələndə İlham artıq teatrda öz yeri olan bir sənətkar idi. İlham hər tamaşada yadda qalırdı. Bəzən həmyaşları olan gənc aktyorlar onu zarafatla elə obrazın adına uyğun çağırırdılar: “Qubuş” (“Bağlardan gələn səs”), ya da ki, “ey Ninkoviç!” (“Nazirin xanımı”). O, bundan incimirdi. Əksinə, hamımıza məlum özünəməxsus bir tərzdə əllərini qoşalaşdırıb, zarafata elə zarafatla da cavab verərdi: “Qadan alım, sən hansısa bir rolda tanınanacan yarım əsr keçəcək, onda da görəcəksən ki, vurub atıblar bayıra,

heç tanınmağa vaxt da olmayacaq”.

Bəli, bu, bir zarafat olsa da, əsl həqiqətdən doğurdu. Çünki İlhamın bütün rolları yaddaqalan idi, onu tamaşaçılara tanıdırdı, sevdirdirdi.

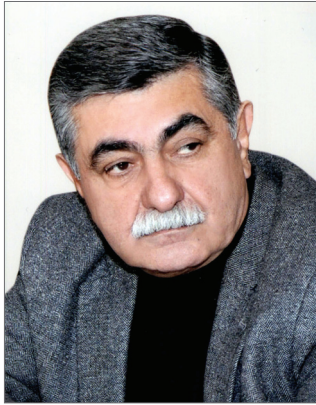
Bənzərsiz olmaq istəyi təkcə səhnədə deyil, həyatda da İlham rahatlıq vermədi. Akademik Milli Dram Teatrında öz rolları, sevilən obrazları olsa da, Musiqili Komediya Teatrına, daha sonra isə Gənclər teatrına işləməyə gəlməsi sübut edir ki, İlham axtarışda olan aktyordur və axtardığını tapmayana qədər ona rahatlıq yoxdur.

Hər yeni tamaşada onun yeni uğurunu görəndə sevinirsən ki, İlham daim axtarışda olan sənətkardır. Odur ki sənətin çətin yollarında ona elə-beləcə sonsuz axtarışlar toplusu arzulayırıq. İnanırıq ki, bu axtarışların uğurlu sonuçları İlhamın sənət dostlarını, pərəstişkarlarını da sevindirəcək.

Ədalət Vəliyev,
Mədəniyyət və Turizm
nazirinin müavini

İlham Namiq Kamal - 65

GÜLÜŞÜN GƏLSİN, İLHAM!

İlham Namiq Kamal - 65

1969-cu il idi. Mən M.Əliyev adına Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunun ikinci kurs teatrşünaslıq fakültəsində oxuyurdum. Tələbə vaxtı biz institutun aktyorluq fakültələrinin, demək olar, bütün kurs və diplom tamaşalarına baxırdıq. Bir gün instituta səs yayıldı ki, aktyorluq fakültəsinin üçüncü kurs tələbələri J.B.Molyerin “Jorj Danden” komediyasını oynayacaq. Tamaşa Gənc Tamaşaçılar Teatrının səhnəsində göstəriləcək və Jorj Dandeni İlham Əhmədov (aktyor dostum o vaxt hələ Namiq Kamal

təxəllüsünü götürməmişdi) oynayacaq. Yaxınlıq elədiyimiz tələbə dostlarımla birlikdə maraqla tamaşa gününü gözlədik. Niyə maraqla?

Birincisi, yuxarıda dediyim kimi, tamaşalara xüsusi marağımız vardı. Marağımın ikinci səbəbi o idi ki, İlham Əhmədov həmin illərdə televiziya da tez-tez çıxış edən, institutda tanınmış-sevilən tələbə-aktyor idi.

“Jorj Danden” tamaşası uğurla keçdi. Bir neçə gün institutda söz-söhbət bu tamaşadan, İlhamın oyunundan getdi. Dəhlizdə bir dəstə uşaqla mən də həmin tamaşa barədə danışırıdım. “Aydın” tamaşasından tanıdığım, rejissorluq fakültəsinin yuxarı kurs tələbəsi Məhərrəm Bədizadə də kənardan bizi dinləyirdi. Müzakirədən sonra o mənə yaxınlaşıb dedi ki, İlham Əhmədov barədə kiçik məqalə-portret yazıb verim ona. O da verəcək radionun “Gənclik” redaksiyasına. Təəccüblə soruşdum:

– Axı mənim yazımı kimdi radioda verən?

Məhərrəm gülə-gülə dedi:

– Elə şeylərdən narahat olma. Mən özüm həmin redaksiyada rejissor köməkçisi işləyirəm. Onları həll etmək mənim boynuma.

Beləcə, İlham Əhmədov haqqında yazını yazdım. Bir-iki tamaşadan parçanı və İlhamın özü ilə müsahibəni də əlavə edib radioda 10 – 15 dəqiqəlik veriliş verdilər. Həmin gündən də iki İlhamın dostluğu başladı.

İlham sənətinə və işinə (tamaşaya, məşqə, tərəf-müqabili ilə ünsiyyətə və s.) tələbkər və ciddidir. Vaxt təyininə dəqiqdir.

Aktyor üçün çox vacib olan səhnə formasını həmişə həssaslıqla, lazımı ölçü və dərəcədə saxlamağı bacarmaqdır.

Yüksək səhnə mədəniyyətini meyar götürən İlham Namiq Kamal səhnə geyiminə, qrimə, mizanların dəqiqliklə

icrasına və bu kimi vacib şərtlərə çox tələbkərdir.

Səhnədə tərəf-müqabilləri ilə asanlıqla dil tapır və yaranmış ünsiyyətin səmimiliyi üçün həmişə diqqətlidir.

Zəhmətkeşdir! Bəzən sutka ərzində 10–12 saat yorulmadan işləyə bilir.

...Və nəhayət, onu qeyd etmək istəyirəm ki, İlham Namiq Kamalın yaxşı mənadə müsbət çölçülüüyü var. Yəni onunla səfərə çıxan adam heç vaxt darıxmaz, çöhrəsindən təbəssüm əskik olmaz. İstər danışq və zarafatları, istər süfrə mədəniyyəti, istərsə də yol yoldaşına diqqəti ilə İlham Namiq Kamal onu tanıyanlara örnəkdir. Ürəkdən gülüşü hamıya sirayət edir...

Həmişə gülüşün gəlsin, İlham Namiq Kamal!

İlham Rəhimli,
Əməkdar incəsənət xadimi

İlham Namiq Kamal - 65

İLHAM DEYƏNDƏ, İLK ƏVVƏL TEATRA MƏHƏBBƏT YADA DÜŞÜR

İlham Namiq Kamal deyəndə, düşüncələr məni keçmişə aparır. O keçmişdə bizim məktəb illərimiz və 31 nömrəli təhsil ocağımız var.

İlham deyəndə, ilk əvvəl teatra məhəbbət yada düşür. Mən məktəbi bitirib, o zamankı Teatr İnstitutuna qəbul oldum. İlham da eyni instituta qəbul oldu, başqa cür ola da bilməzdi. Təhsil illərində onun bir çox müəllimləri olub. III kursdan isə onun oxuduğu kursun aktyor sənəti üzrə müəllimi,

mənim atam Zəfər Nemətov olub. Onlar J.B.Molyerin “Jorj Danden” tamaşasını hazırlamışdılar. İlham tamaşada əsas obraz olan Jorj Dandeni oynayırdı. Artıq bu obrazla hiss olunurdu ki, gələcəyin çox məşhur aktyoru yetişir.

Biz hamımız onu xalqımızın sevimli sənətkarı kimi tanıyırdıq... O, ADMİU-nun kafedra müdürüdür, professordur. ADMT-in aktyorudur. Onu hamı tanıyır və sevir. Aktyor üçün bundan böyük heç nə yoxdur. Mənə elə gəlir ki, İlham Namiq Kamal maraqlı bir həyat yaşayır. Onun gözəl bir ailəsi var. Biz ailəvi dostduq. Mən onun Mədrəsədəki bağında da olmuşam. Mən İlhamı möhkəm cansağlığı, ailə səadəti və maraqlı obrazlar arzulayıram.

Azər Paşa Nemətov,
Azərbaycan Teatr Xadimləri
İttifaqının sədri,
Xalq artisti, professor

İLHAM SƏMİMİ DOST, MEHRİBAN İNSAN, DOST QƏDRİ BİLƏNDİR...

Görkəmli sənətkarımız İlham Nəzirov Kamalla uzun illərdir dostluq edirəm. Mən onunla hələ tələbə vaxtlarından dostam. Gözəl, səmimi münasibətlərimiz var. Onuda deyim ki, bu səmimiyyəti, bu mehribançılığı da yaradan elə İlhamın özüdür.

Yaxşı yadımdadır, 1980-ci illər idi. Bir gün İlham məni görüb dedi ki, televiziya üçün bir layihəm var. Rüşət Əhmədşadənin parodiyalarını televiziya üçün işləmək istəyirəm. O məni də bu layihəyə dəvət etdi. Ayrı-ayrı parodiya parçaları üçün janra uyğun musiqi yaz-

malıydım. O vaxt mənim mahnılarımda var idi, televiziya üçün ayrı-ayrı verilişlər üçün musiqilər yazmışdım. Layihəni başa çatdırdıq. Üstündən iyirmi il keçib, bu parodiyalar bu gün də maraqlı və aktualdır.

Deməliyəm ki, İlhamın yaxşı musiqi duyumu var. Ona görə də onun ifaları həmişə dəqiq olur.

Yaxşı bilirəm ki, dünya və rus sənətkarlarından elələri var ki, onlar yaxşı aktyorluqları ilə yanaşı, həm də yaxşı ifaları ilə seçilir. Teatrda G.Xuqayevin “Sevgilimin anası” musikli gətirdi. İlham bu tamaşada əsas obrazlardan biri olan Almadağı ifa edirdi. Bu rolun xeyli sayda mahnısı var idi. O bu rolun öhdəsindən bacarıqla gəldi və mahnıları lazımi səviyyədə ifa etdi...

İlham indi məşhur sənətkardır. O, səmimi dost, mehriban insan, dost qədrini bilir. Ona görə də həmişə dostların əhatəsindədir. Mən ona möhkəm cansağlığı və maraqlı obrazlar arzulayıram.

Eldar Mansurov,
bəstəkar

İlham Nəzirov Kamal - 65

İLHAM NAMIQ KAMAL TANINMIŞ VƏ ŞÖHRƏTLİ BİR SƏNƏTKAR OLDU...

İlham Namiq Kamal - 65

Biz İlhamla birlikdə 1966-cı ildə 31 nömrəli məktəbi bitirmişik. Bizim məzunlar içində İlham Namiq Kamalın öz yeri var idi. Məktəb illərində İlham həm şagirdlərin, həm də müəllimlərin sevimlisi idi. O öz səmimiyyəti və istedadı ilə ölkəmizdə hamımızın qəlbinə girmişdi. O, hələ şagird vaxtlarından aktyor olmaq istəyirdi. Çalışqanlığı və istedadı ilə İlham Namiq Kamal tanınmış və şöhrətli bir sənətkar oldu. İndiyə qədər

onun yaratdıqları obrazların sayını bilmirəm. Ancaq onu bilirəm ki, onun yaratdığı obrazların komik-fəlsəfi gücü çox böyükdür. İlham Namiq Kamalın yaratdığı obrazlar həm düşündürücü, həm də islahedicidir. Onun çoxsaylı obrazları tamaşaçıların sevimlisidir.

O, ancaq məşhur aktyor olaraq tamaşaçıların qəlbində özünə heykəl qoymayıb, həm də bir ziyalı kimi xalq məhəbbəti qazanıb. İlham Namiq Kamal Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin estrada kafedrasının müdürüdür. O, Azərbaycan Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının qərarı ilə professor titulu qazanıb.

İlham Namiq Kamal ölkəsini se-vən, onun nailiyyətlərinə sevinən və-təndaşdır.

Vahid Novruzov,
Azərbaycan Prezidenti
yanında Audit Palatasının sədri,
iqtisadiyyat elmləri doktoru, professor

**İLHAMIN OYNADIĞI OBRAZLARDA MİLLİLİK,
ETİRAZ VƏ GƏLƏCƏYƏ İNAM VAR**

Hər bir millətin inkişafının göstəricisi olan bir neçə şərt var. Bu göstəricilərdən biri teatrın inkişaf səviyyəsidir. XX əsrin 70-ci illərində milli teatrda nisbətən gənc nəsil formalaşdı. Bu nəslin görkəmli nümayəndələrindən biri də İlham Namiq Kamaldır. Mən onu gənclik illərindən tanıyıram. O, oynadığı tamaşalarda tamaşaçılarını həm güldürür, həm də düşündürür. İlhamın oynadığı

obrazlarda millilik, etiraz və gələcəyə inam var. Sevinirəm ki, o, teatrda qazandığı zəngin təcrübəsini universitetdə gənc nəsllə öyrədir.

Yadıma gəlir 90-cı illərdə teatra gələnlərin sayı az idi. Get-gedə tamaşaçıların sayının artması bizi sevindirir. İndi teatrlarımızın maddi-texniki bazası möhkəmləndirilir, yeni-yeni tamaşalar qoyulur. Vaxt gələcək Azərbaycan teatrı, özünün yeni intibah dövrünə gəlib çatacaq.

Mən İlham Namiq Kamalın uğurlarına bir ziyalı, bir dost, bir Azərbaycan vətəndaşı kimi həmişə sevinmişəm.

Ona möhkəm cansağlığı, uzun ömür və yeni sənət nailiyyətləri arzulayıram.

Ziyad Səmədzadə,
millət vəkili, akademik

İlham Namiq Kamal - 65

İLHAM NAMIQ KAMAL MARAQLI OBRAZLARI İLƏ SƏHNƏYƏ YENİ DƏYƏRLƏR GƏTİRİR

Tanınmış aktyor İlham Namiq Kamal Azərbaycan teatrının məşhur simalarından biridir. Komik obrazların çox mahir ifaçısıdır. O, gənc yaşlarından tamaşaçıların sevimlisi olub. O, artıq on illərdir ki, diqqət mərkəzindədir. O, qısa müddət televiziya ekranlarında görünməyəndə, onun üçün darıxırlar. Mənə elə gəlir ki, Azərbaycan televiziya məkanına ilk dəfə monoloq janrını gətirən odur. Ondan sonra televiziya da çoxları bu janra müraciət etsə də, onun qədər uğur qazana bilmədilər.

O, məşhur aktyor olmaqla yanaşı, həm də Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin kafedra müdürüdür, professordur. Gələcək aktyor nəslinin yetişdirilməsində fəal iştirak edir.

Mənə elə gəlir ki, İlham müəllim yaratdığı obrazlarda dövrümüzü əks etdirməyə çalışır. O özünün maraqlı obrazları ilə səhnəyə yeni mənəvi dəyərlər gətirib. Bu səbəbdən mən onu yüksək qiymətləndirirəm. Biz onunla ailəvi dostuq. O, dostluqda çox sədaqətlidir. Mən onun yaratdığı obrazları Azərbaycan teatr və kino tariximizin qızıl səhifəsi adlandırıram. Onu bir aktyor kimi müasir anlamda yüksək peşəkarlıq nümunəsi hesab edirəm. Onunla fəxr edirik. O, Azərbaycan teatrının şöhrətini yaşadaraq dünyaya tanınmasında çox vacib rol oynayır. Ona, möhkəm cansağlığı, yaradıcılıq uğurları arzulayıram.

Aydın Mirzəzadə,
Milli Məclisin deputatı

İLHAM NAMIQ KAMAL DÖVRÜMÜZÜN KORİFEY SƏNƏTKARIDIR

Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti, Prezident təqaüdçüsü İlham Namiq Kamal dövrümüzün korifey sənətkarıdır. Bir qayda olaraq, o, tamaşa günü teatra bir saat yarım, iki saat tez gələr, ən xırda detallara belə, şəxsən özü nəzarət edər, hamıya və hər kəsə kömək etməyə çalışır. Mənə elə gəlir ki, hər bir yeni iş, İlham müəllimə ilk tamaşa həyəcanını yaşadır. Onu da qeyd etməliyəm ki, İlham Namiq Kamal bir çox tamaşalarda zalla ünsiyyət qurmağı

bacaran sənətkarlarımızdandır. Müasir teatr sənəti üçün bu çox vacibdir. Yaxşı yadımdadır ADMKT-da Üzeyir Hacıbəylinin “Ər və arvad” əsərinin tamaşası gedirdi. Bu tamaşa sonda toyla bitirdi. Tamaşanın toy səhnəsi İlham müəllimin sənətkarlıq qüdrəti ilə əsl el şənliyinə çevrilirdi. Sanki tamaşaçıları tamaşada olduqlarını unudurdular. İlham müəllim sənətdə həmişə maraqlı olmağı bacarır. O, sənət zirvəsini fəth etmiş qüdrətli sənətkarlarımızdandır. İlham Namiq Kamal hərtərəfli ensiklopedik biliyə malik, hərəkətlərində ciddiliyi sevnən, dost qədri bilən, bilik və bacarığını daim gənclərə öyrədən şəxsiyyətdir.

O mənim dostumdur və bu dostluqdan hər zaman fərəh duyuram.

Nə qədər ki həyatda İlham Namiq Kamal kimi sənətkarlar var, demək, milli teatr və kino sənətimiz də var.

Nazim Hacıəlibəyov,
Əməkdar incəsənət xadimi,
dirijor

İlham Namiq Kamal - 65

**BİR GÖZÜM ÖZÜMƏM,
SƏNSƏN BİR GÖZÜM!**

Kişilər doğrultsun deyə adını,
Oldun səhnəmizin kişi qadını!

Güldürə-güldürə yudun içləri,
Tanıtdın özünə dahi heçləri!

Sənətin zirvəsi ağırlı yoldu,
Kim dözdü ağrıya, o, ölməz oldu!

İlham Namiq Kamal, budur son sözüm;
Bir gözüm özüməm, sənsən bir gözüm!

İsgəndər Etibar,
şair

Bu gün səhnəmizin, deyirəm “əhsən!”
Ağlayan-güləyən Sabiri sənsən!

Sənətin odunda yanan səməndər,
Ürəyi fəth etdi kim sənə qədər?

İşində bu qədər olmasan ciddi,
Sənə qənim olar sənətin cəddi!

Sənsən səhnəmizin xor dirijoru,
Boyuna biçiblər sanki bu rolu!

HƏM QARDAŞ, HƏM DƏ DOST...

Biz üç qardaş: böyüyü İlham, ortancılı mən, kiçiyi İlqar. Atamız Namiq Kamal vəfat edəndən sonra İlham bizə ata əvəzidir. Çünki bizim ailədə lap əvvəldən qayda-qanun olub: evin böyüyü nə desə, o olmalıdır!

Böyük qardaşım İlhamı təkcə qar-

daş kimi yox, həm də dost kimi sevmişəm. Qardaşlıqda misli-bərabəri olmayan İlham dostluqda da əvəzsizdir. Bunu onun başqa dostları da təsdiq edə bilər. Ən yaxın dostlarının başına nəsə bir hadisə gələndə İlhamı onların başı üstündə görərsən. O adamın özündən çox həyəcan keçirən İlham olur.

Mən onun sənəti barədə heç nə demirəm. Ola bilsin, çox tərifləyərəm, deyərlər qardaşıdır. Ancaq bir həqiqət mənə gün kimi məlumdur: İlham Azərbaycan teatrında öz yeri olan aktyordur, teatr xadimidir, sənətkardır.

Cəfər Əhmədov,
Xalq artisti

İlham Namiq Kamal - 65

İLHAM NAMİQ KAMAL HAQQINDA YAZILANLAR

ALLAHIN BƏXTƏVƏR BƏNDƏSİ

XX əsrin 70-ci illərində Azərbaycan teatrının səhnəsində öz nəfəsi, ifa tərzilə seçilən yeni aktyor nəslə meydana gəldi. Onların əksəriyyəti indi həyatda olmasalarda, Azərbaycan akademik Milli Dram Teatrının səhnəsində, kinoda və televiziya da yaratdıqları rollarla xalqımızın yaddaşına hopub şirin xatirələrində yaşamaqdadılar. Səməndər Rzayev, Hamlet Qurbanov, Hamlet Xanızadə, Əliabbas Qədirov, Mikayıl Mirzə, Vəfa Fətullayeva, Telman Adıgözəlov, Yaşar Nuri və daha kimlər... O nəslin səhnədə, kino və televiziya ekranlarında yaratdıqları müxtəlif rəngarəng obrazlar yeni əsrin mədəniyyət tarixində öz layiqli yerini tutacaq. Rafiq Əzimov, Fuad Poladov, Hacı İsmayilov, Arif Quliyev, Valeh Kərimov, Cəfər Namiq Kamal, Şəfiqə Məmmədova, Amaliya Pənahova, Nuriyyə Əhmədova, Firəngiz Mütəllibova və adlarını çəkmədiyimiz onlarla istedadlı aktyor və rejissor nəslə... Sizə bu nəslin zəngin səhnə və ekran təcrübəsinə malik, öz parlaq istedadı, çoxşaxəli yaradıcılıq nailiyyətləri ilə seçilən nümayəndəsi, sənətkar ömrünün müdriklik çağını yaşayan, Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti, “Şöhrət”

ordenli, Prezident təqaüdəçüsü, “Qızıl Dərviş” mükafatı laureatı, professor, rejissor və aktyor, ictimai xadim İlham Namiq Kamal oğlu Əhmədov haqqında söhbət açmaq istəyirəm.

İctimai xadim, rejissor, pedaqoq-professor kimi də tanınan İlham Namiq Kamal Azərbaycanın müxtəlif Teatrlarında bir aktyor kimi çalışarkən orada iz qoyub, yaratdığı obrazlara öz ştampını, damğasını vurub – desək, yanılmırıq. Vaxtilə İsmayıl Osmanlı, Əliağa Ağayev, Ağasadiq Gəraybəyli kimi müqəddi aktyorların dublyoru (əvəzedicisi) olubsa da, onların ifa etdikləri rolları özünəxas ştrixlərlə, yeni integrasiyada tamaşaçılara sevdirməyi bacarıb. Teatr aləmində öz məninə, öz dəsti-xəttini tapıb.

İlham Namiq Kamal peşəkar teatr səhnəsinə qədəm basdığı ilk gündən yaradacağı obrazı dərinləndirib mənimləməyi, qəhrəmanının bütün məziyyətlərini öz təxəyyülünün süzgecindən keçirərək cəlalamağı bacaran aktyordur. Bu gün onun teatrda, kinoda, tele tamaşalarda yaratdığı obrazları göz önünə gətirəndə, çoxyönlü virtuoz aktyorun necə zəngin bir irsə malik olduğuna

heyrlənməyə bilmirsən. Öz-özünə sual verirən ki, belə qısa zaman kəsiyində o, cilddən-cildə girməyi, dramatik, tragik, komik və yumoristik çalarlarda yaratdığı personajları yaddaqalan, diqqətçəkən və rəngarəng etməyi necə bacarır?!

O, Azərbaycan teatr sənətində öz dəsti-xətti ilə seçilən bir aktyor olmaqla yanaşı, dövrünün ən bəxtəvər gənci kimi də həmişə teatrda olduğu kimi, ölkə ictimaiyyətinin də diqqət mərkəzində olub. Sanki, kiçik qardaşı Cəfər onu ilk dəfə dram dərnəyinə apardığı gündən bu adam öz həyatını teatra bağlayacağına qəlbində sədaqət andı içib. İlham Namiq Kamala çoxu Allahın bəxtəvər bəndəsi deyir. Doğrudan da, İlham Namiq Kamal özünün xoşbəxt insan hesab edə bilər, çünki o bu haqqı qazanıb.

Elə ilk cəhddən Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin Dram və kino aktyorluğu fakültəsinə daxil olması, Adil İsgəndərov, Mehdi Məmmədov, Rza Təhmasib, Tofiq Kazımov kimi dövrün ünlü rejissorlarının diqqətini çəkməsi və onu tamaşalara cəlb etmələri onun aktyorluq məharətinə verilən qiymətlə yanaşı, şanslı olmasına da dəlalət edirdi.

Tədris teatrında hələ tələbəyərkən aktyorluğa cəlb edildi. İlhamın bu teatrın səhnəsində ifa etdiyi bir-birindən fərqli

obrazlar Akademik Dram Teatrının baş rejissoru Tofiq Kazımovun da diqqətini çəkdi. Beləliklə, bu istedadlı gənc 1971-ci ildə ölkənin bir nömrəli teatrına dəvət aldı. O vaxtlar belə xoşbəxtlik hər məzuna nəsib olmurdu. Gənc İlhamın Akademik Teatrda ilk rolu da adi rol olmadı. O, Tofiq Kazımovun quruluşunda Vilyam Şekspirin “Fırtına”sında Adrian rolunu oynadı. Sonra A.Safranovun “Daşqın” pyesində Çekan, Mirzə Cəlilin “Ölü-lər”ində Hacı Kərim, M.F.Axundzadənin “Müsyö Jordan və Dərviş Məstəli şah” əsərində həm Müsyö Jordan, həm də Məstəli şah obrazlarını yaratdı.

Bu teatr məbədində çalışdığı illər ərzində onlarla bənzərsiz obraz yaratmaqla yanaşı, Azərbaycan teatrının əsl sultanları olan, SSRİ Xalq artistləri Hökumə Qurbanova, İsmayıl Dağıstanlı, Mehdi Məmmədov, Azərbaycanın Xalq artistləri İsmayıl Osmanlı, Ağasadıq Gəraybəyli, Ağahüseyn Cavadov, Əliəğa Ağayev, Möhsün Sənani, Məmmədza Şeyxzamanov, Məlik Dadaşov və adlarını çəkmədiyimiz neçə-neçə sənət korifeyləri ilə tərəf-müqabili olub. Təkcə bu faktor onun görkəmli sənətkar taleyinin bir nümunəsidir.

Onu özünün də etiraf etdiyi kimi Akademik Dram Teatrına gəlişi, burada pərəstiş tapması ustad rejissor Tofiq

İlham Namiq Kamal - 65

Kazımovun adı və yaradıcılığı ilə nə qədər üzvi surətdə bağlı olsa da, İlham Namiq Kamalın bir virtuoz aktyor kimi yetişib şöhrət tapması Adil İsgəndərov, Rza Təhmasib, Lütfi Məmmədbəyov, Hüseynağa Atakişiyev və Mərahim Fərzəlibəyov kimi rejissorları bu teatrda quruluş verdikləri, yaratdıqları neçə-neçə sənət inciləri ilə də yaddaşlara hopub.

İlham Namiq Kamalın Azdramada deyil, Dövlət Gənclər Teatrının, hazırkı Dövlət Musiqili Teatrının da səhnələrində oynadığı rollardan, yaratdığı obrazlardan söhbət açasınız olsa, bu nə bir məqaləyə, nə də bir kitaba sığar. Onun səhnə həyatı verdiyi personajları və oynadığı tamaşaları sadalamaq fikrindən uzağam. İnanıram ki, zamanı gəldikcə Azərbaycan teatr sənətinin tarixçiləri, araşdırmaçıları bu görkəmli şəxsiyyətin təkcə aktyorluq fəaliyyətindən bəhs edən onlarla monoqrafiyalar və cild-cild kitablar yazacaqlar. Dramatik rollardan ziyadə “Əntərzadə”lər, “Dadaşbala”lar kimi onlarla komik və yumoristik obrazları hələ öz araşdırmalarını gözləyir.

Öncə də qeyd etdiyimiz kimi, İlham Namiq Kamal bəxtəvər və xoşbəxt sənətkardır. O, təkcə teatr rejissorlarının deyil, kinematoqrafçılarımızın da nəzərdiqqətindən yan keçməyib. C.Cabbarlı adına “Azərbaycanfilm” kinostudiyasının

istehsalı olan “Qayınana”, “Qəribə adam”, “Arvadım mənim – uşaqlarım mənim”, “Uzun ömrün akkordları”, “Qızıl qaz”, “Bəyin oğurlanması” kimi filmlərdə neçə-neçə bənzərsiz obrazlar qalereyası yaradıb. Təkcə “Mozalan” satirik kinojurnalında yüzə yaxın bədii süjetdə bir-birindən fərqli rollar oynayıb. “Azərbaycantelefilm” istehsalat birliyinin, eləcə də Azərbaycan televiziyasının araya-ərsəyə gətirdiyi filmlərdə və teletamaşalarda da yaddaqalan obrazlar yaradıb. Onların bir İlham Namiq Kamal yaradıcılığına marağı və rəğbəti olan hər bir oxucu www.ilhamteatr.az saytına daxil olmaqla onun sənət aləminə ekskurs edə bilər. Qırx illik zəngin peşəkar aktyor həyatının müdriklik çağını yaşayan görkəmli sənətkar ölkəmizin ictimai-siyasi həyatında öz fəallığı ilə seçilir.

Azərbaycan teatr tarixində ad-san qoymuş onlarla sənətkarlar olub ki, onların çoxunun nə adı, nə sanı, nə də izi qalıb.

Belələri ilə müqayisədə bu gün teatr səhnəmizin son 40 ilinə nəzər salsaq, yaddaşlarda qalan, fondlarda saxlanan onlarla teatr tamaşasında, teletamaşalarda, kinofilmlərdə mahir sənətkar İlham Namiq Kamalın milli mədəniyyətimizdəki rolu və xüsusi çəkisini açıq-aşkar görürük. İnanıram ki, bu qüdrətli səhnə ustasının keçdiyi zəngin yaradıcılıq yolu gələcək nəsillərə də layiqli nümunə, örnek olacaq.

Mən bir aktyor kimi onu heç kəslə müqayisə etmək istəmirəm. Çünki İlham Namiq Kamal öz səhnə həyatında heç kəsi yamsılamayıb, heç kimə bənzəmək istəməyib. Öz rolunu seçərək şərəfli bir aktyor – sənətkar ömrü yaşayıb, yaradacaq da...

Özünün yaratmış olduğu “İlham” miniatür teatrının fəaliyyətinin qızgın çağlarında məskunlaşdığı digər teatrın adını, ünvanını unudan tamaşaçılar oranı “İlhamın teatrı” kimi tanıyırdılar. Bax budur əsl sənətkarın qüdrəti.

Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin Estrada və Musiqili Teatr Aktyorluğu kafedrasının müdiri kimi, professor İlham Namiq Kamal oğlu Əhmədov gələcəyin estrada ustalarının və musiqili teatr aktyorlarının yetişməsi işində də öz bilik və bacarığını əsirgəmir. Milli Teatr məktəbimizin sabahkı nəslinin teatr biliklərinin, dünyagörüşlərinin zənginləşməsi istiqamətində əzmlə çalışır. O, paralel olaraq Azərbaycan Dövlət Musiqili Teatrında həm aktyor, həm də rejissor kimi öz yaradıcılıq fəaliyyətini davam etdirir. Müasirlərimiz və gələcək nəsil hələ bundan sonra İlham müəllimin yeni-yeni personajlarını görəcək, tamaşalarını heyranlıqla seyr edəcəklər.

İlham Namiq Kamal 1949-cu ilin 9 yanvarında Bakıda doğulsa da, iftixar hissi ilə deyir ki, mənim ata yurdu Şamaxının Sarıtorpaq məhəlləsidir. O torpaq Mirzə Ələkbər Sabir, Abbas Səhhət, Abbas Mirzə Şərifzadə, İmam-verdi Bağirov, Əzizə Cəfərzadə kimi görkəmli şəxsiyyətlər yetişdirib. Biz bu siyahıda böyük məmnuniyyətlə onun, İlham Namiq Kamalın da adını çəkirik.

İnsanlar doğulduğu yeri, valideyni, milləti, məmləkəti özləri seçmirlər. Bəzən elə olur ki, onlar sadalananların iftixar qaynağına çevrilərək ölkə, dünya miqyasında şöhrət tapırlar. İlham Namiq Kamal oğlu Əhmədov da belə bəxtəvərlərdəndir.

Ölkə rəhbərliyi onun fəaliyyətini layiqincə qiymətləndirib. 1982-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Əməkdar artisti, 2002-ci ildə isə Xalq artisti adına layiq görülüb. Prezident təqaüdəsüdü. 2013-cü ildə isə “Şöhrət” ordeninə layiq görülüb. İnanırıq ki, İlham Namiq Kamal kimi bənzərsiz sənətkar hələ bundan belə neçə-neçə beynəlxalq mükafatlara da layiq görülməkdir.

Saleh Salehzadə,
teatrşünas

İlham Namiq Kamal - 65

GÜN O GÜN OLSUN, BALAM, 100 YAŞIN OLSUN SƏNİN!

İlham Namiq Kamal - 65

Dünya xəritəsində çoxsaylı çaylar var. Onların sırasında şimala, cənuba axan hay-haraylısı, lal görkəmlisi də var. Ən başlıcası isə bu çayların hamısı eyni bir yük axıdır – su yükü. İndi qələmə almaq istədiyim yazıya dəxli olan məsələ odur ki, xəritədəki çayların okeana, dənizə gedib tökülən olduğu kimi, yarıyolda qalanı, quruyanı da olur. Həmin çaylar xəritədə qırıq-qırıq xətlərlə göstərilir.

Sənət dünyasında da belədir. Hər sənətkar bir bulaq kimi qaynayır və sənət ümmanına qovuşmaq üçün dağlar, dərələr, səhralar keçərək öz varlığını sübut etməyə çalışır. Təbii ki, bu aləmdə də ümmana çatmamış “quru-

yan”ı olur. Nə yaxşı ki, tükənməyən istedadı, uzun illər boyu çağlayan, davamlı yaradıcılığı olan sənətkarlarımız daha çoxdur. Bu iki amillə bağlıdır.

Birincisi, soy kökündən gələn fitri qabiliyyət, ikincisi isə zəhmət, çalışqanlıq. İndi haqqında söz açmaq istədiyimiz sənətkar həm səhnə-ekran, həm də pedaqoji fəaliyyətində bu iki üstünlüyü ilə seçilib.

Söhbət respublikanın Xalq artisti, “Şöhrət” ordenli aktyor, Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin kafedra müdiri, professor İlham Namiq Kamal oğlu Əhmədovdan gedir. Bu günlərdə sevimli aktyorun anadan olmasının 65, yaradıcılığının 50 illiyi tamam olur. Zəngin və çoxşaxəli yaradıcılıq yolu keçən İlham Namiq Kamal bu illər ərzində birbirindən gözəl, yaddaqalan saysız-hesabsız obrazlar qalereyası yaratmışdır. O, ötən yarım əsrdə geniş tamaşaçı auditoriyasının dərin rəğbətini qazanaraq xalqın sevimlisinə çevrilmişdir.

Xalq artisti Nəsimə xanım Zeynalova deyirdi:

“İlham Əhmədovu oğlum Cahangir qədər sevirəm. Onunla radio-televiziya və bir çox tamaşalarda tərəf-müqabili olmuşam. Bizim nəsilədən sonra

səhnəyə İlham kimi istedadların gəlməsinə ürəkdən sevinirəm. O, səhnəmizə – Xor dirijorunu, Əntərzadəni, Don Kixotu, daha nə bilim nələri gətirib.”

“Qayınana” filmində İlham oğlunun dostu İlqar rolunda mənə tərəfmüqabili oldu. İnsafən, o bu rolu o qədər gözəl oynadı ki, hərdən çaşıb İlham əvəzinə ona İlqar deyirəm.

Bu bənzərsiz aktyora arzumu da elə “Qayınana” dili ilə çatdırıram.

Gün o gün olsun, balam, 100 yaşın olsun İlham!”

Xalq artisti Həsənağa Turabov isə İlham ürək sözlərini belə yadigar qoyub:

“Hər bir sənət adamını ucaldan zəhmətsevərliyi, bir də şəxsiyyətidir. İstedad çoxunda var. Lakin şəxsiyyət olmayanda istedad da kölgədə qalır. İlham gözəl olmaqla bərabər, həm də yetkin bir şəxsiyyətdir. Sənətini daim təkmilləşdirir, irəli getməyi düşünür. Bunun üçün səhnə mədəniyyətini artırır, ustadlardan öyrənir. Öz bilik və təcrübəsini isə cavanlardan əsirgəmir. Ən başlıcası isə mənəviyyətcə saf adamdır”.

Xalq artisti Yaşar Nuri isə öz sənət dostunu belə qiymətləndirirdi:

– Sənət aləmində İlhamın öz dəstixətti var. O, istər komediya, istərsə də dram janrında eyni məhəbbətlə çalışır, tamaşaçıları razı salır. İlhamı tələbəlik

illərindən tanıyıram. Tələbəykən Tədris teatrında oynadığı rollarla bütün professor və müəllim heyətinin rəğbətini qazanmışdı. Nəhayət, tale elə gətirdi ki, onunla Akademik Milli Dram Teatrında bir yerdə çalışmalı olduq. Bir çox tamaşalarda, filmlərdə, “Mozalan” satirik kinojurnallarda tərəf-müqabili olduq. İlham çox çalışqan, özünə qarşı tələbkər aktyordur. Qoy tamaşaçılara bəxş etdiyi gülüş ekranlardan və tamaşa salonlarından əskik olmasın”.

Sevimli aktyorlarımızın vaxtilə İlham Namiq Kamal haqqında dedikləri ürək sözləri bu gün də öz dəyərini itirməyib. Sənət fəaliyyətində yenə əvvəlki tək zirvədə durur.

Deyərlər, bir güllə bahar olmaz. Lakin orası da var ki, bir güllə də baharın gəlişini, tərəvətini duymaq olur. Bir obraz, bəzən isə kiçik rolda da mahir aktyor olduğunu İlham çoxdan sübuta yetirib.

İlham Namiq Kamal 1949-cu il yanvar ayın 9-da Bakıda ziyalı ailəsində anadan olub. Atasını ixtisasca mühəndis olsa da, şeir, sənət aləminə, teatra biganə deyildi. Oğlunu sənətinin davamçısı kimi görmək arzusundaydı. Lakin nə biləydi ki, tale oğlunu başqa bir yolla aparacaq, sənət yollarında ucalacaq, ümumxalq məhəbbəti qaza-

İlham Namiq Kamal - 65

naraq Vətənin ən yüksək fəxri adlarına layiq görüləcək...

İlham teatr aləmində ilk addımlarını respublikanın əməkdar artisti Məmmədəğa Dadaşovun rəhbərlik etdiyi Oktyabr rayon pionerlər evi nəzdindəki dram dərnəyində atır. 1962-ci ildə burada hazırlanan “Anacan” tamaşasında həvəskar aktyor Rəcəb rolunda çıxış edir. Gənc Tamaşaçıları Teatrının səhnəsində oynanılan bu tamaşadakı uğurlu çıxışı çox çəkmir ki, onu dram dərnəyindən Lütfü Məmmədbəyovun rəhbərlik etdiyi Xalq Teatrına gətirib çıxarır. Gənc sənətkar ali təhsil almağı da unutmur. 1966-cı ildə Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunun dram-kino aktyorluğu fakültəsinə qəbul olunur. Bu-

rada SSRİ Xalqa artisti Adil İsgəndərovdan, Xalq artisti Rza Təhmasibdən dərs alır. Tələbəyə Tədris teatrında dünya, eləcə də Azərbaycan dramaturgiyasının parlaq əsərlərindən aldığı rollarla istedadlı aktyor kimi öz sözünü deyir.

Məhz bu illərdə tamaşalarda gələcə-

yin şöhrətli aktyorunun bir çox məziyyətləri üzə çıxır. Tələbə olmasına baxmayaraq, televiziyanın “Yumoristik hekayələr”, “Gülüş axşamı”, “Sabahınız xeyir” və digər verilişlərinə tez-tez dəvət alan aktyor 1970-ci ildə institutu müvəffəqiyyətlə bitirir. Əvvəl “Azərbaycanfilm” studiyasında çalışır. 1971-ci ildə isə Akademik Dram Teatrda fəaliyyətə başlayır. İlk rolu Tofiq Kazımovun quruluş verdiyi V.Şekspirin “Fırtına” pyesində Adrian surəti olur. Bunun ardınca A.Safronovun “Daşqın” əsərində Çekan, Mirzə Cəlilin “Ölümlər”ində Hacı Kərim, İ.Əfəndiyevin “Bağlardan gələn səs”də Qubuş, “Varlı qadın”da Sarı Qarayev, “Bu dünyanın adamları” pyesində Zaman, “Hərənin

öz payı”nda Gülən adam, “Mənim ərim dəlidir”də Kişi, “Afət”də doktor Qaratay, “Unuda bilmirəm”də Cəmil və onlara digər obrazlarla milli səhnəmizin özünəməxsus istedadı və yeri olan aktyoru kimi tanınır.

Adil İsgəndərov, Rza Təhmasib, Tofiq Kazımov kimi ustad sənətkarların hər biri İlham Əhmədovun çoxşaxəli yaradıcılığında silinməz izlər buraxıb. Akademik Teatrında oynadığı əksər tamaşalarda onun bir aktyor kimi formalaşmasında bu insanların müstəsna xidmətləri olub.

İlham Namiq Kamal o xoşbəxt sənətkarlardandır ki, respublikanın ən populyar, sevilən aktyorları ilə tərəfmüqabili olub, yaradıcılıq əlaqələri saxlayıb. Hökumə Qurbanova, Məlik Dadaşov, Nəsimə Zeynalova, Hacıbaba Bağirov, Siyavuş Aslan və onlarla digərləri ilə bir səhnədə olmaq İlham Əhmədovun püxtələşməsində böyük rol oynayıb. İllər ötdükcə İlham Əhmədov Akademik Dram Teatrının aparıcı aktyorlardan birinə çevrilir.

İlyas Əfəndiyevin “Bağlardan gələn səs”pyesində rejissor Tofiq Kazımov o dövrün gənc aktyorlarına üz tutdu. Səməndər Rzayev, Şəfiqə Məmmədova, Kamal Xudaverdiyev, Yaşar Nuriyev və digərləri ilə birlikdə İlham da bu əsərdə rol alaraq

obrazını yaradır. İlham bir sıra rolları ilə bir həqiqəti də sübut etdi ki, onun ifa tərzı birtərəfli deyil: rolların bir qismi komik səciyyə daşıyırsa, digər qismində ciddi oyun hakimidir. Sonrakı illərdə İlhamla ən çox yaradıcılıq əlaqələri saxlayan rejissor Hüseynağa Atakişiyev olur. 1989-cu ildə istedadlı rejissor müstəqil teatr yaradır. Gənclər Teatrı kimi formalaşan bu truppə qol çəkmədən öz dəsr-xətti ilə seçilir. Gənclər Teatrında İlhamın ən böyük uğurlu rolu Rəhman Əlizadənin “Dadaşbala əməliyyatı” əsərində Dadaşbala rolu oldu. Əgər bu tamaşaya qədər İlham tamaşaçıları arasında “Əntərzadə”, Paşa Paşayevici kimi məşhurlaşmışdısa, bu rol onu həm də Dadaşbala kimi də tanıtdı. Rover Tomanın “Arvadımın qatili” dedektiv komediyasında Daniyel, Vəqif Səmədoğlunun Dağ ti-

İlham Namiq Kamal - 65

kirik pyesində Kələntər, İsa Məlikzadənin “Soltanqulu körpüsü” əsərində Soltanqulu obrazlarını məharətlə oynayır. Bu rolların hər biri öz cazibədarlığı ilə yaddaşlarda qalır. Nəhayət, İlham miniatur teatrı. Dünya teatr təcrübəsində ayrı-ayrı tanınmış rejissorların öz teatrı olduğu təcrübəsindən çıxış edən İlham Namiq Kamal öz teatırını yaradır. Əsasən, şən, məzhəkə səciyyəli yumoristik səpkili tamaşalar hazırlanır. Ən əsası, İlham miniatur teatırın da müasir dövrün problemlərini səhnəyə çıxarır.

Bu günə qədər səhnəsində Anarın “Əli əli yuyar”, Rafiq Səməndərin “İlhamın sərgüzəştləri”, C. Aslanoglundun, Karnaval, yaxud şifanerdə eşq-məhəbbət”, R. Əlizadənin “Bəxtimin kələyi” və onlarca digər əsərlər tamaşaya qoyulur. Bununla da o monoteatrı ustalıqla öz sənətində yaşadır. Onun bu teatrdə təkbəşinə yaratdığı “Don Kixot Abşeronski” deyilənlərin ən bariz nümunəsidir.

“Qayınana”, “Qəribə adam”, “Bəyin oğurlanması” kimi filmlərdə, “Mozalan” satirik kinojurnalına dəvət alan İlham Namiq Kamal 80-dən çox rola çəkilib.

“Sənətə gələrkən hansı rolu oynamağı arzulamısınız” sualına isə şöhrətli aktyor belə cavab verdi:

– Arzuladığım rolların demək olar ki, çoxunu oynamışam. İndi isə rejissorluq və pedaqoji fəaliyyətlə məşğulam, – dedi.

Ad günü xatırlamaq deməkdir. Biz də sevimli aktyorumuzun keçdiyi çoxşaxəli yaradıcılıq yoluna nəzər saldıq. Və bir daha əmin olduq ki, əsl sənətkar ömrü üçün nə yaş məhdudiyyəti, nə də rolun böyük-küçüklüyü var. Yetər ki, onun böyük ürəyi və sənət aləminə sonsuz məhəbbəti olsun. Azərbaycan teatırının inkişafında göstərdiyi fədakar əməyinə görə İlham Namiq Kamal oğlu Əhmədov 1982-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Əməkdar artisti, 2002-ci ildə Xalq artisti, 2013-cü ildə isə “Şöhrət” ordeninə layiq görülmüşdür. “Qızıl Dərviş” və Prezident təqaüdünü alan sevimli aktyorumuz bu gün də yaradıcılığından qalmır. Ona bu yolda cansağlığı və sənət uğurları arzulayırıq.

Sevimli sənətkarımız sonda xalqımızı Yeni ilin gəlişi münasibətilə təbrik etdi, 2014-cü ildə ölkəmizə tərəqqi, əmin-amanlıq dilədi.

Rafiq Salmanov,
“Xalq qəzeti”

“Bir ölkənin aktyoru sınırsa...” – İlham Namiq Kamal “150 manat maaş alan gənc aktyor fədakarlıq göstərə bilər?”

Ola bilsin ki, müasir informasiya texnologiyaları dövrü teatrları bir növ kölgədə buraxır. Bütün bunlara baxmayaraq, teatr əsrlərdir ki var və olacaq. İncəsənətin bir növü olan teatr, hiss, fikir və emosiyaları tamaşaçı və ya tamaşaçılar qrupuna bir və ya bir qrup aktyor tərəfindən ötürülməsini əks etdirir. Teatrda aktyorla tamaşaçı arasında bilavasitə ünsiyyət var.

Baxın, teatr rəqs formasında hələ Daş dövründə mövcud olub. Onun yeni

əsasları antik Yunanıstanda işlənir və teatr sənətinin inkişafına təkar verir. “Teatron”nun yaradılması ilə bir tərəfdən yunan demokratiyasının müzakirəsinə imkan verilib, digər tərəfdən dini bayramların keçirilməsi mümkün olub. Çünki o dövrdə din və siyasət bir vəhdət kimi çıxış edirdi. Aristotel öz işlərində teatr elmini də əsaslandırıb, o hadisə, məkan və zamanı dramada birləşdirməyi tələb edib. Qeyd edirəm ki, Azərbaycanda teatr sənəti ədəbiyyatımız ilə sıx bağlıdır. Müsahibənin əvvəlində dedim ki, rejissorlar dramaturqların yaradıcılığına müsbət təsir göstərüb. Bunu əsassız demədim. Teatrla ədəbiyyat bir-birinə bağlıdır, bir-birinin inkişafına da təsir göstərir. Dünya teatrının yaranma səbəbindən danışdıq. Bizim teatr sənətimizin kökləri xalqın fəaliyyəti, məişəti, şənlik və toy ənənələri, həmçinin dünyagörüşü ilə əlaqədardır. Mərasim, ayin və oyunlardakı tamaşa elementləri müstəqil xalq teatrının yaranmasında mühüm rol oynamışdır. Azərbaycan xalq teatrları realist özəllik daşmış və əməkçi təbəqələrlə bağlı olub. Xalq teatrının repertuarını müəyyən etik

İlham Namiq Kamal - 65

məzmunlu kiçik tamaşalar (farslar) təşkil edib. Şübhəsiz ki, Azərbaycan professional teatrının təşəkkülündə xalq teatrı əhəmiyyətli rol oynayıb. Əksər xalq oyunlarını əvvəlcədən hazırlayan, yaxud oynanılan gün ona rəhbərlik edən, tamaşanın bütün prosesinə başbirlilik göstərən əsas oyunçu (canbaz) və başçı olub. Onların fəaliyyəti müəyyən mənada çağdaş teatr sənətinin rejissorluq peşəsinin funksiyasını xatırladır. Ümumilikdə dəstəbaşı adlandırılan tamaşa təşkilatçısı rolların bölünməsində, hovuz üstündə, kənd içində, zəmi kənarında, xırmanda, bazar başında, karvansara meydançasında səhnələrin qurulub, xovsuz xalçalarla, qurama pərdələrlə tərtib edilməsinə, çalğıçıların yerbəyer olmasına başçılıq və nəzarət edirdi. Bu da teatrdır. Bildiyiniz kimi Azərbaycan teatr sənətinin tarixi Mirzə Fətəli Axundzadənin 1873-cü ilin mart və aprel aylarında Bakıda səhnəyə qoyulan “Lənkəran xanının vəzir” və “Hacı Qara” tamaşalarından başlanır. Bununla professional milli teatrimızın, başqa sözlə, Akademik Milli Dram Teatrının əsası qoyuldu. Teatr tarixinə nəzər yetirəndə məlum olur ki, öncələr müxtəlif truppalar şəklində “Nicat”, “Səfa”, “Həmiyyət” mədəni-maarif cəmiyyətləri nəzdindəki teatr dəstələrində, həmçinin

“Müsəlman Dram Artistləri İttifaqı”, “Hacıbəyov qardaşları müdiriyyəti” şəklində tamaşalar verən teatr, 1919-cu ildən bu günədək Dövlət Teatrı statusu ilə fəaliyyət göstərir. Teatrın adı müxtəlif illərdə Hökumət Teatrosu, Birləşmiş Dövlət Teatrosu, Azərbaycan Türk Dram Teatrosu və s. adlandırılıb. Dadaş Bün-yadzadənin (1923–1933) və Məşədi Əziz-bəyovun (1933–1991) adlarını daşıyıb. Azərbaycan teatrında klassiklərimizin və müasirlərimizin yaratdıqları ədəbi əsərlər mühüm əhəmiyyət daşıyır. M.F.Axundzadənin başlayaraq N.Vəzirovun, M.S.Or-dubadinin, Q.Zakirin, M.Ə.Sabirin, C.Məmmədquluzadənin, M.P.Vaqifin, M.V.Vidadinin, eləcə də bir çox başqa şair və yazıçılarımızın yaratdığı əsərlər indi də öz yüksək bədii-estetik əhəmiyyətini itirməyib.

Diqqət edin, teatr rəngarəngdir. Teatrda danışq var, yəni dram, kome-diya, tamaşalar mövcuddur. Teatrda musiqi var, yəni opera, operetta, musiqi teatrları var. Teatrda rəqs var, yəni balet, milli rəqslər olan teatrlar var. Teatrda fiqur və ya kukla var, yəni marionet teatrı, kölgə teatrları var. Bir sözlə, teatr sahəsinin özünün sevənləri var. Təkcə bizdə deyil, bütün dünyada belədir. Teatr öz səviyyəsini gözləməli

və qorunalıdır. Teatr sənətçiləri yüksək səviyyəni və keyfiyyəti qoruyub saxlayırlar və saxlamalıdırlar. Diqqət edin, rejissor küçədə bəyəndiyi bir şəxsi öz filminin qəhrəmanı kimi çəkə bilər. Amma teatrda belə eləmək olmur. Teatr çox böyük təcrübə, yüksək təhsil, istedad istəyir. Bu baxımdan teatr işi çox çətin iş sayılır. Teatra maraq hələ erkən yaşlardan başlayır. Sovet hakimiyyəti illərində dram dərnəkləri, xalq teatrları fəaliyyət göstərirdi. Ona görə də valideynlər və müəllimlər tez-tez azyaşlı uşaqlarla bu dərnəklərə gəlirdilər. Eləcə də aktyorlarla məktəblilərin görüşü təşkil olunurdu.

– *İlham müəllim, son zamanlar Gürcüstan teatrında olmusunuzmu?*

– Əlbəttə, olmuşam.

– *Müstəqillik tarixi yaxın olan qonşu ölkənin tearını bizim teatrla müqayisə etsək...*

– Onlarda da, bizdə də peşəkar aktyorlar, rejissorlar var. Maraqlanmamışam ki, Gürcüstanda teatrın 5 növü də var, yoxsa yox. Amma bir şey deyim. Siz bayaq yaxşı vurğuladınız ki, Tağıyev teatr sənətinin inkişafı üçün dəstək olub, xeyriyyəçilik edib. Bax mən öz teatrımızdan danışmaq istəyirəm, öz problemlərimizdən danışmaq istəyirəm.

rəm. Amma müqayisə aparmağınızı də anlayıram.

– *Teatr binalarının təmir olunması, texniki imkanların yüksək səviyyəyə çatdırılması ilə bağlı danışdığ. Bəs kadrlar yetişdirilirmi? İstedadlı aktyorlar, peşəkar rejissorlar hazırlanırmı?*

– Əlbəttə, var. İstedadlı aktyor, istedadlı rejissorlar var. İstedadlar var. Diqqət edin, teatr ağır qurumdur. Musiqili Teatrı götürək. Aktyor 8 saat məşq edir. Sonra bir neçə saat rəqsə gedir. Günün sonunda işə tamaşa göstərmək üçün çıxır səhnəyə. Baxın, ak-

İlham Nəziq Səmədov - 65

tyorlar nə qədər fədakar adamdırlar. Bəs teatra gələcək gəncin qayğıları qarşılanaçaqmı ki, o saatlarla vaxtını yalnız teatra həsr etsin, fədakarlıq etsin? Bunu düşünmək lazım!

Baxın, mənim müəllim olaraq da fəaliyyətim var. Tələbələrim mənimlə söhbət edirlər, teatra gəlmək istəyirlər. İstedadları da var. 150 manat maaş alacaq gənc aktyor həmişə fədakarlıq göstərə bilərmə? Bunu həmişə ondan gözləmək olarmı? Ağsaqqallıq edirik, istəyirik istedadlı aktyorları gətirək teatra. Gənc istedadlı aktyorların teatra dəvət olunması və onlara şəraitin yaradılması üçün dəfələrlə müvafiq dövlət qurumlarına müraciətlər etmişik. Bildiyim qədər gənc aktyorlarla və aktyor maaşları ilə bağlı olaraq layihə hazırlanacaq. Hələ ki, bu məsələnin həlli yoxdur. Bu məsələ həll olunsaydı, istedadlıların aktyorluq sənətinə gəlişi çoxalacaq. İstedadlı şəxslər başqa sahələrə getməzlər, öz qüvvələrini ucuz-ucuz yerlərə, nə bilim məclislərə sərf etməzlər. Öz sənəti ilə məşğul olurlar.

Bilirsiniz, gərək aktyor rahat olsun. O mənada ki, qayğıları olmasın, sosial problemlərini düşünməsin. Ehtiyac hiss etməsin ki, o, bir kilo alma alacaq, yoxsa almayacaq.

Aktyorların necə yaşaması cəmiyyət üçün önəmlidir. Nə geyinir, necə

geyinir önəmlidir. İctimaiyyət üçün necə özünü aparması da vacibdir. Aktyorun gərək qüruru ölməsin. Qüruru ölərsə, kiminsə qarşısında əyilərsə, aktyor səhnədə normal cilddən-cildə girməyəcək. Aktyorlar fəğırdırlar, incədirlər. Onların qürurlarını sındırmaq çox asandır. Yaşından asılı olmayaraq aktyor uşaqdır. Bir adam ki, səhnədə kağızdan, rezindən olan gülü əzizləyirsə, qoxulayırsa, onu hiss edirsə, deməli, bu adam – aktyor körpədir də. Aktyorun qürurunu əzən adam böyük günah edir. Aktyoru sındırmaq lazım deyil. Teatr aktyoru yeganə sənətdir ki, canlı olaraq insanlara xeyir və şəri anladır, çatdırır. Aktyor çox böyük qüvvədir. Cəmiyyətin gələcəyidir. Bizim artıq yaşımız keçib. Biz dövrümüzü yaşadığımız. Çox sağ olsunlar, dövlət də qiymət verib. İstər maddi, istərsə də ordenlə mükafatlandırılırlar. Amma gənclər gəlir. Gəncləri qorumaq gərəkdir. Gənclər sabahımızdır. Sabah isə bu gündən başlayır.

– Sizin 65 yaşınız oldu. Yubiley yaşınızla bağlı olaraq hansı tədbirlər keçirildi və keçiriləcək?

– Öncə qeyd etdiyim kimi mart ayında Azərbaycan Dövlət Musiqili Teatrının təmirdən sonra açılışı olacaq. Gözlənilir ki, açılışdan sonra mənim 65 illik yubileyim teatrda qeyd olunsun.

Bildiğiniz kimi yanvar ayın 9-u mənim ad günüm oldu. Bu münasibətlə bütün dostlarım, yaxınlarım, media nümayəndələri zəng edib təbrik etdilər. Bu barədə mətbuatda, informasiya saytlarında jurnalistlər, teatrşünaslar yazdılar. İnşallah teatrımız açıldıqdan sonra yubiley tədbiri keçiriləcək. Bu mənim üçün ilk deyil. Çünki dövlətimiz hər zaman məni öz diqqətində saxlayıb. 50–55 illik yubileylərim də böyük təmtəraqla keçirilib. Sevinirəm ki, yenə də unudulmadım və bu ildə ötən yubileylərim kimi, Allah nəsib etsə, möhtəşəm qeyd ediləcək. Bu da təbii ki, ölkə başçımızın mədəniyyət nümayəndələrinə göstərdiyi diqqət və qayğının təzahürüdür. 65 illik yubileyim münasibəti ilə dövlət başçısının sərəncamı ilə 25 iyun 2013-cü ildə “Şöhrət” ordeni ilə təltif edildim. Dövlətin sənətkara olan qayğısını dəyərləndirirəm.

– *İlham müəllim, sizin teatrla yanaşı kino fəaliyyətiniz də var. Fil-*

moqrafiyanızda 34 film yer tutur. Hazırkı Azərbaycan filmi necə dəyərləndirirsiniz?

– Nəhəng “Azərbaycanfilm” studiyası təmir olunur. Ümid edirəm ki, təmirdən sonra film sahəsində irəliləyiş olacaq. Dünya səviyyəsinə çıxma biləcək filmlərimiz olacaq. Bizim istedadlı aktyorlarımız, peşəkar rejissorlarımız var. Texniki imkanlar müasir şərtlərə cavab verdikdən, müəyyən maliyyə vəsaiti ayrıldıqdan sonra keyfiyyətli filmlərimiz çəkiləcək. Bu, şübhəsizdir. Hazırda kino deyəndə gözümüz önünə televizor gəlir. Evdə oturub istədiyimiz kimi izləyirik. Sovet dövründə isə filmlər ilk olaraq kinoteatrlarda nümayiş etdirilirdi. Növbədə dayanıb, bəzən də əldən bilet alaraq filmlərə baxa bilirdik. Keyfiyyətli filmlərimiz olandan sonra kinoteatrlar da inkişaf edəcək. Film festivalları keçiriləcək. Studiyalar təmir olunsun, fəaliyyətə başlasın, bu barədə obyektiv rəyimizi deyərək, qiymətləndirərik.

İlham Nəziq Səməd - 65

***İlham Namiq Kamalın Azərbaycan
Dövlət Akademik Milli Dram Teat-
rında oynadığı rollar:***

V.Şekspir. "Fırtına" – Adrian
S.Vurğun. "İnsan" – Alman oğlu
B.Nuşic. "Nazirin xanımı" – Nikoviç
İ.Əfəndiyev. "Bağlardan gələn səs" –
Qubuş
İ.Əfəndiyev. "Qəribə oğlan" – Batı,
Dadaş Rəhimoviç
N.Dumbadze. "Darıxma, ana" – Givi
C.Məmmədquluzadə. "Ölülər" – Hacı
Kərim
M.S.Ordubadı. "Qılınc və qələm" –
Mühakim
N.Xəzri. "Əks-səda" – Səfər
İ.Əfəndiyev. "Unuda bilmirəm" –
Cəmil
C.Məmmədquluzadə. "Dəli yığıncağı"
– Hacı Mədinə
H.Cavid. – "Knyaz" – Kinto
M.İbrahimov. "Bəşərin komediyası və
yaxud Don Juan" – Pedro
N.Hikmət. "Şöhrət və ya unudulan
adam" – Fotoqraf
M.İbrahimbəyov. "Ümid" – Rauf
N.Xəzri. "Mirzə Şəfi Vazeh" –
Bodenştedt
F.Əl-Həkim. "Karıxmış Sultan" –
Çəkməçi

Sundukyan. "Pepo" – Pepo
Paqonyan. "Şərqli diş həkimi" –
Markos
M.F.Axundzadə. "Müsyö Jordan və
Dərviş Məstəli şah" – Müsyö Jordan və
Dərviş Məstəli şah
A.Safranov. "Daşqın" – Çekan
Anar. "Adamın adamı" – Tarik Tərlan
Ə.Əylisli. "Quşu uçan budaqlar" –
Feyzulla
V.Şekspir. "Maqbet" – Donalbayn
Anar. "Şəhərin yay günləri" – Firuz
İ.Əfəndiyev. "Xurşidbanu Natəvan" –
İran şahzadəsi
M.İbrahimov. "Közərən ocaqlar" –
Qulaməli
S.Vurğun. "Vaqif" – Təlxək, Şeyx Alı
Anar. "Sizi deyib gəlmişəm" – Lağlağı
F.Dürrenmatt. "Böyük Romul" – Spure
Tit Mamma
S.Rəhman. "Nişanlı qız" – Camal
M.Qorki. "Həyatın dibində" – Bubnov
R.Əlizadə. "Günah" – Fərrux
B.Brext. "Üç quruşluq opera" – Mattias
M.F.Axundzadə. "Lənkəran xanının
vəziri" – Teymur ağa
M.İbrahimbəyov. "Kərgədan buynuzu"
– Əsgərov
V.Səmədoğlu. "Yayda qartopu oyunu"
– Ziyad müəllim
S.Şəndil. "Qanlı Nigar" – Narçın

H.Orucov. “Bu dünyanın adamları” – Zaman
X.Qoca. “Hərənin öz payı” – Gülən adam
E.Əfəndiyev. “Mənim ərim dəlidir” – Kişi
H.Cavid. “Afət” – Doktor Qaratay
M.F.Axundzadə. “Sərgüzəşti Vəziri Xani Lənkəran” – Xan

***İlham Namiq Kamalın “İlham”
miniatur teatrında quruluş
verdiyi əsərlər:***

Anar. “Əl-əli yuyar”
R.Səməndər. “İlhamın sərgüzəştləri”
R.Əlizadə. “Don Juan Abşeronski”
R.Səməndər. “Novruz”
C.Aslanoglu. “Karnaval, yaxud şifonerdə eşq-məhəbbət”
R.Səməndər. “Xan-xan oyunu”
R.Səməndər və İlham Namiq Kamal. “Öküz ili və ya şənlik”
R.Əlizadə. “Dünyanın axırı”
R.Səməndər və İlham Namiq Kamal. “Yubileysayağı məsxərə, yaxud kiçik toy”
R.Səməndər. “Hoqqabaz Şaxta babalar”
R.Səməndər və İlham Namiq Kamal. “Yorğanına baxıb ayağını uzadan teatr”

R.Əlizadə. “Bəxtimin kələyi”
R.Səməndər. “Başsındıran məsələ”
R.Əkbər. “Qulaq”
Mir Yusif Mir Nəsir oğlu. “Müasir toy”
M.F.Axundzadə. “Müsyö Jordan və Dərviş Məstəli şah”
Gülağa Aydın. “Mən qartalam”

***İlham Namiq Kamalın Cəfər Cabbarlı
adına “Azərbaycanfilm” kinostudiya-
sında çəkildiyi rollar:***

“Qaynana” – İlqar
“Qərribə adam” – Əbdülrəhman
“Uzun ömrün akkordları” – Jurnalist
“Musiqi müəllimi” – Katib
“Arvadım mənim, uşaqlarım mənim” – MİS müdiri
“Bəyin oğurlanması” – Səs rejissoru
“Mozalan” satirik kinojurnalının səksənə yaxın bədii süjetlərində çəkilmişdir.

***İlham Namiq Kamalın Azərbaycan
Dövlət Musiqili Komediya Teatrında
quruluş verdiyi əsərlər
və oynadığı rollar:***

Oqtay Rəcəbov, Aqşin Babayev – “Şeytanın yubileyi”
Ramiz Mirişli, Marat Haqverdiyev – “Amerikalı kürəkən”

G.Xuqayev – “Sevgilimin anası” Al-badam

Həsənağa Qurbanov, Cahangir Aslan-oğlu – “Qarğa məndə qoz var” – Adil, Farmazon, Aşıq

Edvardo de Filippo – “Filumeno Marturano” – Dominiko Soriyano

“Şeytanın yubileyi” – Meydan

“Amerikalı kürəkən” – Orxan

“Ər və arvad” – Mərcan

“Qısqanc ürəklər” – Mikayıl

“Bankir adaxlı” – Atakişi

“Mən dəyərim min cavana” – İbad İbadoviç

“www.Fərzəlikef.com” – Fərzəli

***İlham Namiq Kamalın Azərbaycan
televiziyaşında oynadığı rollar:***

“Kişilər” – Hüseynağbacı

“Mehmanxana sahibəsi” – Markiz

“Göz həkimi” – Talıbov

“Benefis – 1983” – İlham Namiq Kamal

“Evləri köndələn yar” – Paşa Paşayeviç

“Evlənmə” – Podkolyosin

“Nekroloq” – Sadıq Sadıqov

“Bir aktyorun teatri” – “Həmişə təmizlikdə”

Eldar Mansurov, Rüfət Əhmədşadə – “Yumoristik parodiyalar”

“Bəylik dərsi” – İbniqulam

“Benefis – 2010” – İlham Namiq Kamal

“Evləri göydələn yar” – Paşa Paşayeviç

“Şans” – Baş həkim

“Bir aktyorun teatri” – Tanış da var, tanış da

“Kənd elçiliyi” – Kişi

“Elçilik” – Lomov

“Dünyanı yaradanlar” – 86 seriyalı maarifpərvər layihə – Aparıcı

***İlham Namiq Kamalın Azərbaycan
Dövlət Gənclər Teatrında
oynadığı rollar:***

R.Əlizadə. “Dadaşbala əməliyyatı” – Dadaşbala

V.Səmədoğlu. “Dağ tikirik” – Kələntər

İ.Məlikşadə. “Sultanqulu körpüsü” – Sultanqulu

S.Strantiyev. “Çarəsiz sərnişinlər” – Məsuliyyətsiz

G.Xuqayev. “Arvadımın əri özüməm” – Kazbek

R.Toma. “Arvadımın qatili” – Daniel

MÜNDƏRİCAT

Ön söz əvəzi	
İlham Namiq Kamal	3

İLHAM NAMIQ KAMAL HAQQINDA DEYİLƏNLƏR

İlhamım mənim – İlqarım mənim	113
İlham Əhmədov – sevdiyim insan	144
Qədəmlərin mübarək	115
Bizim Don Kixot Abşeronski.....	116
Sevimli olmaq asan deyil.....	118
İlham Namiq Kamal oldun	119
Çoxdan tanıdığım İlham	120
Mən onu istedadlı aktyorlardan biri hesab edirəm	122
Sənətkar İlham Namiq Kamal haqqında.....	123
Gülüşün gəlsin, İlham!.....	124
İlham deyəndə, ilk əvvəl teatra məhəbbət yada düşür	126
İlham səmimi dost, mehriban insan, dost qədri biləndir.....	127
İlham Namiq Kamal tanınmış və şöhrətli bir sənətkar oldu	128
İlhamın oynadığı obrazlarda millilik, etiraz və gələcəyə inam var	129
İlham Namiq Kamal maraqlı obrazları ilə səhnəyə yeni dəyərlər gətirir	130
İlham Namiq Kamal dövrümüzün korifey sənətkarıdır.....	131
Bir gözüüm özüüməm, sənsən bir gözüüm	132
Həm qardaş, həm də dost.....	133

İLHAM NAMIQ KAMAL HAQQINDA YAZILANLAR

Allahın bəxtəvər bəndəsi	134
Gün o gün olsun, balam, 100 yaşın olsun sənin	138
“Bir ölkənin aktyoru sınırsa...” – İlham Namiq Kamal	143

Çingiz Ağa Əli oğlu Ələsgərli
SƏNƏTKAR ÖMRÜ
Bakı, “Təhsil”, 2014,

Redaktoru *Məsudə Əvəzqızı*
Bədii və texniki redaktoru *Abdulla Ələkbərov*
Kompüter tərtibatçıları *Abdullah Rüstəmov, Pərvin Məmmədov*
Korrektoru *Ülkər Şahmuradova*

Çapa imzalanmışdır 05.06.2014. Kağız formatı 60x90 ¹/₈.

Fiziki çap vərəqi 19. Sifariş 35. Tiraj 500.

“Təhsil Nəşriyya-Poliqrafiya”
müəssisəsinin mətbəəsində çap olunmuşdur.

Bakı, AZ 1052, F.Xoyski küç., 121^A

Tel: (+994 12) 567 81 28; Fax: (+994 12) 567 82 68

e-mail: tahsil_az@yahoo.com